

Komisja Europejska

Leader+ *Magazine*

W CENTRUM UWAGI
Tworzenie sieci
kontaktów w Leader+

PL
7 • 2007

Leader+ Magazine

3 Jednym słowem:

- Tworzenie sieci kontaktów

4 Leader+ w akcji

- Zrównoważona renowacja na wyspie Texel
- Ecoteca Fluvial: pływająca szkoła na rzecz rozwoju obszarów wiejskich
- Internetowe narzędzie dla transportu
- Spożywcze przedsięwzięcie Freddiego 2006

8 W centrum uwagi:

- Jakie znaczenie dla programu Leader ma tworzenie sieci kontaktów – przeszłość, teraźniejszość i przyszłość?

11 Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich

- Dania – Badanie doceniające
- Hiszpania – Ośrodek rozwoju dziecka: biblioteka z grami i zabawkami

17 Zwiększanie wartości produktów lokalnych

- Szwecja – „Wyspa żywności” Gotlandia: tworzenie sieci ukierunkowanej na sprzedaż
- Irlandia – Glenbarrow Farms: zwiększanie wartości przez kreowanie marki

23 Najlepsze wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych

- Włochy – Promowanie regionu za pośrednictwem certyfikacji terytorialnej
- Niderlandy – Rzut oka w przeszłość przez dziurkę od klucza

30 Wykorzystanie nowej wiedzy specjalistycznej i technologii

- Zjednoczone Królestwo – Recykling „górn” opon w górach Mourne
- Niemcy – Ogrzewanie biomasą: uprawa drzew do produkcji energii w Łużycach

37 Współpraca w rozwoju obszarów wiejskich

- Austria i Niemcy – Uczenie się od Europy
- Włochy i Belgia – Wiejska Sieć Jakości

44 Kobiety i młodzież w Leader+

- Luksemburg: Wywiad z panią Françoise Bonert, kierownik LGD
- Francja – Espace Femmes: Kobiety ramię w ramię

50 Nowe państwa członkowskie

- Leader w akcji w Republice Czeskiej
- Doświadczenia nabyte podczas przygotowań do nowej osi Leader

55 Wiadomości Leader+

- Seminarium „Leader w nowych państwach członkowskich”, zorganizowane przez Obserwatorium Leader+ w Tihany na Węgrzech

Niniejsze czasopismo Komisji Europejskiej ma na celu ułatwienie dostępu do wiadomości dotyczących inicjatywy wspólnotowej Leader+. Naszym zadaniem jest rozpowszechnianie rzetelnych i aktualnych informacji. Jeśli zostaniemy powiadomieni o błędach, dołożymy wszelkich starań, aby je skorygować. Jednakże Komisja uchyła się od jakiegokolwiek odpowiedzialności, jeśli chodzi o treści zawarte w tym czasopiśmie, szczególnie w zakresie danych finansowych związanych z opisanymi projektami, zwłaszcza w odniesieniu do kwalifikowalności wydatków. Dlatego też czytelnicy powinni zachować niezbędne środki ostrożności przy posługiwaniu się niniejszymi informacjami, wykorzystując je na własną odpowiedzialność.

Tworzenie sieci kontaktów

Jak wiemy, mocną stroną podejścia Leader jest sposób radzenia sobie z problemami stojącymi przed europejskimi obszarami wiejskimi. Jednym z przykładów może być poszukiwanie lokalnych rozwiązań, a także organizowanie wymiany pomysłów na poziomie krajowym i europejskim. Chodzi tu przede wszystkim o pobudzenie miejscowej ludności do angażowania się w kształtowanie przyszłości własnej okolicy oraz otwieranie się obszarów wiejskich na inne obszary przez wymianę i przekazywanie doświadczeń w drodze tworzenia sieci. Pozytywną rolę sieciowania odzwierciedla fakt, iż uzyskało ono wsparcie finansowe w postaci Działania 3 inicjatywy Leader+, stając się jednocześnie jej elementem obowiązkowym w każdym państwie członkowskim, a nie jedynie dostępną opcją, jak miało to miejsce w ramach programu Leader II.

Widać wyraźnie, że Leader+ nieprzerwanie dąży do promowania w społecznościach wiejskich wymiany osiągnięć, doświadczeń oraz wiedzy specjalistycznej. Niewątpliwie tendencja ta będzie się utrzymywać w nowym okresie programowania, gdyż sieciowanie znane z Leadera zostało wpisane w szerszy kontekst tworzenia sieci rozwoju obszarów wiejskich. Analogicznie, duże znaczenie ma tworzenie sieci kontaktów na poziomie europejskim i krajowym i – jak możemy przeczytać w sekcji „W centrum uwagi” niniejszego wydania Leader+ Magazine – nie sposób przecenić rolę odgrywaną przez rozmaite oficjalne i nieformalne organizacje oraz ich różnorodność: Europe Direct, jednostki sieci krajowej, Obserwatorium Europejskie, stowarzyszenia lokalnych grup działania, a nawet same lokalne grupy działania, które mogą stanowić sieć na poziomie lokalnym.

Na poziomie europejskim obserwatorium zapewnia wszystkim mieszkańcom obszarów wiejskich w Europie możliwość wymiany informacji dotyczących tego, co dzieje się w ramach inicjatywy Leader+. Podobnie jak wiele istniejących struktur krajowych, Obserwatorium Leader+ organizuje wiele imprez oraz zajmuje się opracowywaniem różnych publikacji w tym Leader+ Magazine. Wydarzenia takie, jak zorganizowane w czerwcu 2005 r. Europejskie Targi Współpracy Międzynarodowej – Cooperation Fair, stanowią dla mieszkańców obszarów wiejskich, zwłaszcza LGD Leader+ w państwach członkowskich, szansę stworzenia sieci kontaktów, wymiany, poszukiwania partnerów do współpracy międzynarodowej, a także, co równie ważne dla młodych partnerstw lokalnych, uzyskania pomocy w przygotowaniu przyszłej strategii rozwoju obszarów wiejskich. Z tej właśnie przyczyny Komisja Europejska

Uwe Lerbs,
DG ds. Rolnictwa
i Rozwoju Obszarów
Wiejskich
Komisji Europejskiej,
Jednostka F.3

z wielką starannością przygotowała pierwsze zdecentralizowane seminarium w nowym państwie członkowskim. Jak dowiedzą się Państwo z dalszej lektury, to zorganizowane na Węgrzech seminarium przyciągnęło prawie 300 uczestników, z których znaczna część pochodziła z innych nowych państw członkowskich i dla których możliwość bezpośredniego spotkania się oraz wzięcia udziału w warsztatach tematycznych okazała się bezcennym doświadczeniem, co – jestem o tym głęboko przekonany – zaowocuje w ich przyszłej działalności.

Nie można oczywiście zapominać o wytężonej pracy na poziomie krajowym. Krajowe sieci wiejskie, w szczególności jednostki sieci krajowej Leader+, dostarczają LGD i innym zainteresowanym stronom mnóstwa informacji oraz oferują wiele możliwości (za pośrednictwem imprez i wydarzeń, publikacji i witryn internetowych) w zakresie tworzenia sieci oraz wymiany najlepszych praktyk i innowacyjnych projektów. Ważne jest, aby tendencja ta utrzymała się w nadchodzącym okresie programowania.

Na zakończenie, aby podkreślić znaczenie tworzenia sieci kontaktów, pragnę zachęcić wszystkich Państwa do korzystania z możliwości wynikających z tworzenia sieci, a zwłaszcza do uświadomienia sobie, jak ważne jest tworzenie sieci kontaktów na poziomie projektu. Istnieje wiele przykładów, pokazujących, że powodzenie projektu zależy w dużej mierze od nawiązanych wcześniej kontaktów – zarówno na etapie tworzenia projektu, jak i jego realizacji. Potwierdzają to opisane dalej studia przypadku pochodzące z Austrii, ze Szwecji i z Włoch, jak również projekt współpracy między Belgią a Włochami. Projekty, które są do siebie podobne i uzupełniają się, powinny łączyć się w sieć za pośrednictwem projektów współpracy, jak również w ramach strategii gromadzenia i upowszechniania doświadczeń na poziomie krajowym i europejskim. Jestem w pełni przekonany, że – jeżeli chodzi o zrównoważony rozwój obszarów wiejskich – rola europejskich sieci wiejskich jest nieoceniona.

Zrównoważona renowacja na wyspie Texel

Turystyka ma dla wyspy Texel bardzo duże znaczenie ekonomiczne, natomiast zrównoważony rozwój stawowi priorytet strategii turystycznej gminy.

Mając powyższe na uwadze, Stichting Duurzaam Texel (Fundacja na rzecz Zrównoważonej Wyspy Texel) opracowała projekt, dzięki któremu być może w końcu dojdzie do zrównoważonej renowacji kilku tysięcy domów wakacyjnych. Fundacja, opierająca swą działalność na współpracy przedsiębiorców oraz organizacji pozarządowych, inicjuje

i pobudza działania służące promowaniu zrównoważonego rozwoju. Prowadzi ona działalność w sześciu głównych dziedzinach, włącznie ze zrównoważonym budownictwem, i jest finansowana przez radę wyspy Texel, prowincję Noord-Holland, środowisko przedsiębiorców Texel oraz szereg innych inwestorów.

Pierwsze domy wakacyjne na wyspie były wykorzystywane przede wszystkim w sezonie letnim. Obecnie dostępne są przez cały rok, w związku z czym wymagają lepszej izolacji, która jest istotna między innymi z punktu widzenia oszczędności energii. Ponieważ obszar pod budowę nowych domów wakacyjnych jest ograniczony, w ciągu nadchodzącej dekady planuje się renowację lub przebudowę mniej więcej połowy z 3600 istniejących domów.

Biorąc pod uwagę niski poziom wiedzy na temat zrównoważonej renowacji domów wakacyjnych, zarówno na Texel, jak i na stałym lądzie, fundacja Stichting Duurzaam Texel dostrzegła możliwości, jakie niesie ze sobą Leader+. Środki Leader+ zostaną wykorzystane na finansowanie badań nad zrównoważoną renowacją, upowszechnianie wyników wśród grupy docelowej, a także finansowanie renowacji jednego wybranego domu wakacyjnego. Tym samym Leader+ w znaczący sposób przyczynia się do

zmniejszenia zużycia energii na Texel, jednocześnie zapewniając lepszą jakość turystycznej bazy wypoczynkowej.

Państwo członkowskie: Niderlandy
Region: Noord Holland
Nazwa LGD: Kop van Noord-holland en Texel

Całkowity koszt projektu: 90 200 euro
UE: 27 000 euro
Inne środki publiczne: 18 000 euro
Środki prywatne: 45 200 euro

Kontakt: Nienke Bloksma, Stichting Duurzaam Texel
E-mail: info@duurzaamtexel.nl
Internet:
http://www.duurzaamtexel.nl/uk/building_holiday.html

Zdjęcie: niderlandzka jednostka sieci krajowej

Ecoteca Fluvial: pływająca szkoła na rzecz rozwoju obszarów wiejskich

Projekt pod nazwą „Ecoteca Fluvial – Vector de Desenvolvimento do Grande Rio do Sul” polega na sfinansowaniu ze środków Leader+ zakupu statku i przekształcenia go w „szkołę turystyki” w celu zrealizowania działań w zakresie potrzeb edukacyjnych regionu dolnego biegu rzeki Guadiany.

Inicjatywa ta jest zgodna z priorytetami LGD dotyczącymi zarządzania zasobami naturalnymi obszaru. Idea opiera się na ożywieniu gospodarki regionu przez rozwój zasobów naturalnych i kulturalnych

przy pomocy „szkoły turystyki”.

Promotor projektu, Associação de Defesa do Património de Mértola (Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Dziedzictwa Mértoli), wyznaczył kilka parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody, które przyczyniają się do umocnienia regionalnego charakteru projektu, między innymi Parque Natural do Vale do Guadiana, Reserva Natural de Castro Marim oraz Vila Real de Santo António. Projekt można uznać za bardzo innowacyjny, biorąc pod uwagę, iż jego celem jest określenie zasobów naturalnych i kulturalnych obszaru przy wykorzystaniu podejścia edukacyjnego, obejmującego różne metody ochrony przyrody. W ten sposób wspierane są badania, gromadzenie doświadczeń oraz konkretne działania w zakresie ochrony przyrody, zwłaszcza związane z ekosystemami lenitycznymi i lotycznymi¹.

Statek, ochrzczony imieniem „Saramugo” (saramugo – gatunek ryby występującej jedynie w dolnym biegu rzeki Guadiany), wypłynął w dziewiczy rejs 1 kwietnia 2006 r. z portu górniczego w Pomarão. Projekt ten stanowi część większego programu rozwoju regionalnego, który planowany jest dla doliny rzeki Guadiany.

¹ Ekosystem lotyczny odnosi się do wód płynących, a ekosystem lenityczny – do wód stojących.

Państwo członkowskie:

Portugalia

Region: Algarve

Nazwa LGD: Associação Terras do Baixo Guadiana

Całkowity koszt projektu:

156 000 euro

UE: 52 500 euro

Inne środki publiczne:

22 500 euro

Środki prywatne:

81 000 euro

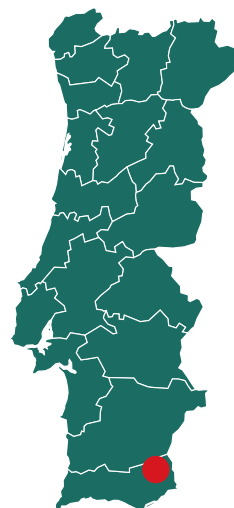
Kontakt:

Jorge José Horta Revez

E-mail:

geral@atbaixoguadiana.pt

Zdjęcie: portugalska jednostka sieci krajowej

Internetowe narzędzie dla transportu

Finlandia jest dużym, chociaż słabo zaludnionym krajem. Znaczne odległości oraz stale rosnące ceny paliwa sprawiają, że przewóz towarów staje się coraz poważniejszym problemem finansowym, zwłaszcza dla małych i średnich przedsiębiorstw. Jari Kylmä wraz z przyjacielem Ari Takanenem wpadli na pomysł założenia strony internetowej, mającej pomóc małym przedsiębiorstwom w poszukiwaniu możliwości transportu, przewozów powrotnych lub dodatkowej powierzchni ładunkowej

w ramach dotychczasowych przewozów.

Przy niewielkiej pomocy gminnego doradcy biznesowego i kierownika LGD oraz po uwzględnieniu ich porad pomysł mógł być wcielony w życie. Mimo iż kwota uzyskana w ramach Leader+ nie była duża, okazała się niezbędna. „Nie musieliśmy brać żadnych pożyczek z banku, mogliśmy rozpocząć działalność, mając do dyspozycji własne środki oraz dotację Leader+”.

Projekt „Jametec” wystartował w 2005 r. i był realizowany do końca 2006 r. Strona internetowa działa bez zarzutu, a korzystanie z niej jest – jak dotąd – nieodpłatne. „Być może rozpoczęliśmy zbyt ostrożnie i zbyt skromnie, ale opłaty za korzystanie ze strony mamy zamiar wprowadzić, dopiero gdy zdobędziemy trochę więcej klientów i będziemy mogli udowodnić, że nasz system działa. Nie zrezygnowaliśmy z dotychczasowej pracy poza tą firmą – poczekamy, aż interes trochę się rozkręci”. Dotacja Leader+ została przeznaczona na utworzenie strony internetowej i kilka niewielkich inwestycji. Strona jest rozbudowywana, możliwe jest też rozszerzenie zakresu usługi na inne kraje.

Przedsiębiorstwa lub osoby prywatne, które mają towary do przewiezienia, mogą nieodpłatnie umieścić ogłoszenie i określić swoje potrzeby. Przewoźnicy mają

możliwość wyszukiwania informacji dotyczących odpowiednich przewozów, które zostały zamieszczone na stronie, i jeżeli któraś z ofert ich zainteresuje, otrzymają niezbędne informacje kontaktowe za pośrednictwem sms-a wysłanego na numer ich telefonu komórkowego. To właśnie ta usługa jest rozbudowywana i ma w zamierzeniu stać się źródłem dochodów spółki. Trwały sukces zależy obecnie od rozgłosu oraz wiarygodności, osiągniętych za pośrednictwem właściwie ukierunkowanej reklamy i dobrej reputacji.

Państwo członkowskie: Finlandia

Region: Keski-Pohjanmaa

Nazwa LGD: Rieska-Leader ry

Całkowity koszt projektu:

51 500 euro

UE: 12 375 euro

Inne środki publiczne:

12 375 euro

Środki prywatne: 26 750 euro

Kontakt: Jari Kylmä

E-mail: jari.kylma@rahtinetti.fi

Internet:

<http://www.rahtinetti.fi/>

Zdjęcie: Erkki Häme

Spożywcze przedsięwzięcie Freddiego 2006

W realizację tego ponadnarodowego projektu zaangażowane są dwie LGD Leader+: Blackdown Hills AONB Partnership (Zjednoczone Królestwo) oraz Tipperary Leader Group (Irlandia). Do projektu na każdym z obszarów LGD wybrano trzy szkoły podstawowe. W Zjednoczonym Królestwie projekt nawiązywał do dotychczasowych działań, mających na celu uświadamienie dzieciom – przy pomocy postaci zwanej „detektywem spożywczy Freddie” – jak ważne jest zdrowe odżywianie się oraz jaką rolę może w tym odegrać żywność wytwarzana lokalnie. Projekt wystartował

w 20 szkołach podstawowych w regionie Leader+ Blackdown Hills. W Irlandii projekt opierał się na inicjatywie SCOPE¹, w ramach której zachęcano już dzieci ze szkół podstawowych do wypracowywania kultury i ducha przedsiębiorczości w młodym wieku.

Z racji ponadnarodowego charakteru projektu wybrane szkoły miały możliwość skorzystania z doświadczeń każdej z LGD oraz podjęcia wyzwania i założenia niewielkiego przedsięwzięcia spożywczego, ukierunkowanego na wykorzystywanie surowców i żywności lokalnie wytwarzanych. Projekt „Spożywcze przedsięwzięcie Freddiego” różni się od wielu innych projektów związanych z żywnością, gdyż jest realizowany przez dzieci – wykorzystując ich kreatywność, pomaga im zakładać i prowadzić własne przedsiębiorstwo spożywcze. Co więcej, dzięki projektowi dzieci miały możliwość nawiązania bezpośredniego kontaktu z lokalnymi producentami i zapoznania się z rodzimymi metodami gospodarowania, co umożliwiło lepsze zrozumienie zagadnień związanych z lokalną produkcją żywności. To z kolei doprowadziło do pobudzenia działalności gospodarczej na poziomie lokalnym, a także wykazało, w jaki sposób miejscowi producenci wspierają środowisko naturalne na wyznaczonym obszarze chronionego krajobrazu.

W ramach projektu „Spożywcze przedsięwzięcie Freddiego” ekipa filmowa spędziła jeden dzień w każdej z uczestniczących szkół podstawowych i zrealizowała dwudziestominutowy film. Zgodnie z założeniem film sfinansowany ze środków Leader+ zostanie wykorzystany jako pomoc edukacyjna, mająca za zadanie zainspirować inne szkoły do podjęcia podobnych działań. Sprawozdanie, wraz z kopią filmu, zostanie przesłane do lokalnych władz oświatowych.

Państwo członkowskie: Zjednoczone Królestwo

Region, okręg:

Anglia Południowo-Zachodnia, Devon

Nazwa wiodącej LGD:

Blackdown Hills Rural Partnership Leader+

Państwo członkowskie: Irlandia

Region, okręg: południe i wschód, Tipperary

Nazwa LGD: Tipperary Leader Group

Całkowity koszt projektu: 31 702 euro

UE: 14 266 euro

Inne środki publiczne: 4206 euro

Środki prywatne: 13 230 euro

Kontakt: Amanda Binnie

E-mail: amanda.binnie-foodlinks@hotmail.co.uk

Internet: www.blackdown-hills.net

Zdjęcie: jednostka sieci krajowej Zjednoczonego Królestwa

¹ Inicjatywa uczniowska na rzecz organizowania pożytecznych przedsięwzięć i korzystania z nich (School Children Organising and Exploiting Profitable Enterprises).

Jakie znaczenie ma dla programu Leader **tworzenie** sieci kontaktów – przeszłość, teraźniejszość i przyszłość?

Dorothee Duguet, ekspert do spraw obszarów wiejskich, współpracująca z Obserwatorium Leader+

Wprowadzenie

Tworzenie sieci kontaktów, będące jednym z zasadniczych zagadnień inicjatywy Leader, jest również bardzo złożone, jeżeli weźmiemy pod uwagę cele, narzędzia, metody wdrażania, zaangażowane podmioty oraz sposoby wychodzenia naprzeciwko potrzebom beneficjentów. W czasie pisania niniejszego artykułu rozpoczęły się aktywne negocjacje dotyczące przyszłego kształtu sieciowania w kontekście rozwoju obszarów wiejskich. Podnoszone jest również pytanie, czy powinno się ono w sposób istotny rozwinąć w porównaniu do sytuacji, jaka panowała za czasów poprzednich edycji programu: Leader I, Leader II i Leader+. Przekształcenie sieci obejmującej przede wszystkim uczestników programu Leader w rozległą i aktywną sieć rozwoju obszarów wiejskich stanowi rzeczywiście poważne wyzwanie.

W nowych państwach członkowskich (UE-10) brak długotrwałych doświadczeń w zakresie tworzenia sieci kontaktów w ramach Leader jest przyczyną ogromnego zapotrzebowania na objaśnienie systemów wdrożonych w trakcie kolejnych etapów inicjatywy Leader. Wnioski wyciągnięte z funkcjonowania tych systemów są niezbędne nie tylko z punktu widzenia tworzenia lub wzmacniania istniejących sieci Leader+, lecz również planowania przyszłej sieci rozwoju obszarów wiejskich.

Można by zakładać, że przedstawiciele krajów UE-15 (z racji doświadczeń zdobytych podczas realizacji poprzednich programów Leader) są lepiej zorientowani w temacie i mają lepsze wyobrażenie na temat rozwiązań, jakie należy wybrać. Jak się jednak okazało w trakcie nieoficjalnego spotkania, które miało miejsce w Brukseli w styczniu 2006 r., większość przedstawicieli krajów UE-15 zna jedynie systemy wdrożone we własnych krajach i bardzo chętnie dowiedzieliby się oni czegoś więcej o doświadczeniach stosowanych gdzie indziej, co pomogłoby im określić nowe rozwiązanie w zakresie tworzenia sieci kontaktów w kolejnym okresie programowania.

Spostrzeżenie to skłoniło Komisję do zlecenia pracownikom *Contact Point* Europejskiego Obserwatorium Leader+ opracowania mającego na celu zgromadzenie po raz pierwszy doświadczeń związanych z tworzeniem sieci kontaktów oraz wyciągnięcie wniosków z działań zrealizowanych w tym zakresie, zwłaszcza z uwzględnieniem przygotowania przyszłej sieci.

Metoda realizacji opracowania dotyczącego tworzenia sieci kontaktów

Opracowanie powstało od marca do września 2006 r., przy czym cały proces podzielono na dwa dopełniające się etapy, z których każdy składał się z wywiadu. Aby ująć temat w możliwie szeroki sposób, skontaktowano się z przedstawicielami różnych środowisk, tj. podmiotami zaangażowanymi dawniej lub obecnie w realizację programu Leader lub śledzącymi jego rozwój, i mogącymi dzięki temu przedstawić interesującą analizę działań przeprowadzonych w zakresie tworzenia sieci kontaktów. Należeli do nich przedstawiciele Komisji Europejskiej, instytucje zarządzające, jednostki sieci krajowej, LGD, nieformalne stowarzyszenia LGD, ministerstwa rządów, grupy działania typu Leader oraz inne krajowe lub europejskie sieci działające na polu rozwoju obszarów wiejskich. W całej UE-25 było to ponad 130 różnych podmiotów.

Oba etapy opracowania można podsumować w sposób następujący:

- **Etap 1.** Obejmował on sformułowanie wspólnej definicji zagadnień, na których powinien się skoncentrować dokument dotyczący tworzenia sieci kontaktów. Wykorzystano pięć bardzo ogólnych pytań w celu określenia kwestii uważanych za najistotniejsze w zakresie tworzenia sieci kontaktów, oraz aspektów, które należałoby zgłębić, aby skuteczniej kształtować przyszłe działania w tej dziedzinie. Jeden z najbardziej interesujących wniosków, które przyniósł pierwszy etap opracowania, był taki, że niezbędne jest ustalenie wspólnej definicji samego terminu „tworzenie sieci kontaktów”, gdyż okazało się, że posługują się nim wszyscy, ale każdy przypisuje mu nieco inne znaczenie.
- **Etap 2.** Główny etap opracowania, w którym postawiono następujące pytania: Czym jest tworzenie sieci kontaktów? W jaki sposób uwzględniono tworzenie sieci w ramach programu Leader? Jakie wnioski można wyciągnąć z przeszłych i obecnych doświadczeń w kontekście tworzenia przyszłej sieci rozwoju obszarów wiejskich?

Druga część opracowania koncentrowała się na siedmiu następujących tematach: definicja pojęć Leader i tworzenie sieci kontaktów w zakresie rozwoju obszarów wiejskich; sposoby wdrażania sieci; wykorzystywane metody; opraco-

wane narzędzia; zasoby niezbędne do efektywnego tworzenia sieci kontaktów; wnioski, jakie należy wyciągnąć z dotychczasowych doświadczeń, oraz sposoby przygotowania się na przyszłość.

Różne rodzaje sieci działających w ramach Leader

Struktury sieci kontaktów powinny zbliżyć ludzi w sposób umożliwiający im wymianę doświadczeń i wiedzy, przekazywanie informacji i promowanie działań w zakresie rozwoju obszarów wiejskich oraz znalezienie partnerów do projektu. Przynależność do sieci powinna również dawać poczucie siły wynikające z faktu, że jest się częścią większego zespołu.

W ramach programów Leader ukształtowały się – na różnych poziomach i o zróżnicowanych grupach docelowych – następujące sieci, odbiegające od siebie poziomem aktywności oraz stopniem sformalizowania:

1. Formalne sieci LGD i podmiotów związanych z podejściem Leader

Krajowe i europejskie jednostki sieci w początkowej fazie tworzone były zgodnie z zasadami europejskimi, z zamiarem ustanowienia oficjalnych struktur tworzenia sieci kontaktów w ramach programu Leader. Powierzone im zadania obejmowały opracowywanie narzędzi mających pomagać beneficjentom (głównie LGD) we wdrażaniu programu, a także udzielanie grupom bezpośredniej pomocy technicznej w konkretnych sprawach, na przykład związanych ze współpracą. Ich status (podmiot publiczny lub prywatny), rozmiary (liczba pracowników), zakres zadań oraz sposób funkcjonowania są bardzo różne w zależności od kontekstu krajowego (rozwiązania administracyjne i prawne zastosowane dla programu Leader) oraz wyborów dokonanych w poszczególnych krajach. Istnieją na przykład struktury finansowane ze środków publicznych, takie jak w Irlandii, gdzie jednostka sieci krajowej funkcjonuje we współpracy z placówką naukową, lub struktury prywatne, powołane w następstwie rozstrzygnięcia procedury przetargowej, jak to ma miejsce w wielu innych państwach członkowskich. Może również dojść do zawiązania się konsorcjów między sektorem publicznym a prywatnym, jak to ma miejsce we Włoszech. Podstawowa funkcja tych jednostek sieci polega na zapewnianiu wsparcia i pomocy technicznej podmiotom lokalnym. Niekiedy są one nazywane jednostkami wsparcia, i nie należy ich mylić z tzw. nieformalnymi sieciami, postrzeganymi jako jedyne autentycznie oddolne narzędzia organizowania sieci.

2. Nieformalne sieci nieformalnych LGD i podmiotów związanych z podejściem Leader

Stowarzyszenia LGD pojawiły się spontanicznie na poziomie krajowym i europejskim. Sieci te, określane nieprawidłowo mianem „nieformalnych”, mają w rzeczywistości status prawny i są zorganizowane na zasadzie stowarzyszeń (organizacji nienastawionych na zysk). Zostały one zainicjowane przez same LGD w ramach programów Leader I lub II, i utworzyły ELARD¹, europejskie stowarzyszenie LGD. Owe struktury, funkcjonujące na poziomie krajowym lub europejskim, wykazały się w trakcie realizacji programu Leader II dużą aktywnością, pomagając bezpośrednio grupom w ich codziennej pracy, a także przedstawiając wspólne stanowiska LGD w najważniejszych dla nich kwestiach (działając w charakterze lobbystów). Dzięki roli, jaką część z tych struktur odgrywała we wdrażaniu programu w kilku krajach, były one czasami bezpośrednio finansowane ze środków Leader

¹ Europejskie Stowarzyszenie Lokalnych Grup Działania Leader na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (European Leader Association for Rural Development for LAGs).

(np. w Hiszpanii i Grecji). Działalność niektórych z nich zataczała za czasów Leader+ szerokie kręgi w sensie reprezentowania dostatecznej liczby LGD i zajmowanego miejsca pomiędzy siecią formalną a innymi sieciami niezwiązanymi z Leader.

3. Sieć instytucji zarządzających

Sieć ta, początkowo zorganizowana wokół Komitetu Sterującego (którego posiedzenia zwoływane są dwa razy do roku i przygotowywane przez Komisję Europejską), uległa wzmocnieniu dzięki nieformalnym spotkaniom i kontaktom. Potrzeba omówienia wspólnych kwestii, znalezienia rozwiązań wspólnych problemów itd. doprowadziła do utworzenia sieci mogącej odegrać bardzo aktywną rolę w zakresie programów wymiany i programów mentorskich, które byłyby realizowane między niektórymi krajami spośród starych i nowych państw członkowskich.

Tworzenie sieci kontaktów w ramach Leader+: wnioski

Ankieta umożliwiła zidentyfikowanie pewnych trudności oraz niedociągnięć, które doprowadziły do nienajlepszego startu w ramach Leader. Wynika z niej, iż następujące kwestie wymagają szczególnej uwagi i podjęcia właściwych kroków:

- Terminowe rozpoczęcie oraz ogłoszenie, od początku okresu programowania, procedur dotyczących tworzenia jednostek sieci na różnych szczeblach, a także, o ile zajdzie taka potrzeba, określenie konkretnych działań, trafiających w potrzeby terenu (np. **etap 1** – poznanie LGD i beneficjentów, udzielanie informacji pomocnych przy rozpoczynaniu realizacji lokalnej strategii rozwoju; **etap 2** – wspieranie we wdrażaniu strategii rozwoju przez ułatwianie obiegu informacji między grupami, udzielanie bezpośredniego wsparcia w zależności od potrzeb, np. w zakresie współpracy czy ukierunkowanej pomocy technicznej; **etap 3** – gromadzenie informacji na temat osiągnięć i udzielanie wsparcia do samego końca realizacji programu).
- Zaangażowanie przyszłych użytkowników w ustalenie definicji mechanizmu sieciowania.
- Opracowanie wspólnych narzędzi oraz udostępnienie ich poszczególnym jednostkom sieci, umożliwiając im w ten sposób ich dostosowanie oraz późniejsze wykorzystanie według własnych potrzeb. Oznaczałoby to, że niektóre wspólne narzędzia do wykorzystania na szczeblu europejskim powinny być osiągalne już na samym początku realizacji programu, co umożliwiłoby lepszy dostęp do wszystkich istniejących informacji.

Udane tworzenie sieci kontaktów w przyszłości: sugestie

Najważniejszy wniosek w odniesieniu do tworzenia sieci, jaki można wyciągnąć z dotychczasowych dokonań w ramach różnych programów Leader, jest następujący: jednostki sieci, bez względu na rodzaj prowadzonej działalności, muszą znać swoich odbiorców i swoją grupę docelową. Niektóre jednostki skorzystały w efektywny sposób z usług zewnętrznych moderatorów, aby zidentyfikować istniejące potrzeby i określić najlepszą strategię ich zaspokojenia.

Tworzenie sieci kontaktów wywarło pozytywny wpływ na uczestników tego procesu. To pozornie proste zdanie mogłoby w rzeczywistości stanowić rozwiązanie pomagające w zwiększeniu uczestnictwa LGD, które uczestniczą w sieci i które uznały, że jest to z jakichś powodów przydatne, są z całą pewnością jej najlepszymi ambasadorami. To właśnie przedstawiciele grupy docelowej są w stanie przekonać swoich

kolegów co do wartości dodanej wytworzonej przez uczestniczenie w sieci kontaktów i potrafią zarazić ich przeświadczeniem, że czas przeznaczony na tworzenie sieci nie jest czasem straconym, ale długoterminową inwestycją. Możemy się nawet pokusić o wyobrażenie sobie systemu, w ramach którego niektórzy z dzisiejszych przedstawicieli LGD (lub przedstawicieli innych struktur sieci związanych z rozwojem obszarów wiejskich) pracują w nowych jednostkach sieci.

A oto inne zagadnienia, niezbędne do określenia i wdrożenia efektywnej sieci rozwoju obszarów wiejskich:

1. Wczesne powiadomienie: zwłaszcza ze strony Komisji Europejskiej. Oficjalne oczekiwania względem jednostki sieci muszą zostać odpowiednio wyjaśnione, tak aby państwa członkowskie były w stanie w pełni zrozumieć te zadania i uzupełnić je o elementy odpowiadające specyficznym potrzebom kraju. Wystarczająco wcześnie udostępniona informacja umożliwi również wszystkim uczestnikom przyszłej sieci wypowiedzenie się na temat potrzeb na przyszłość oraz posiadanej przez nich koncepcji idealnej sieci obejmującej wspomniane zadania. Zainteresowani kandydaci, pragnący stać się jednostkami sieci, mogą również odpowiednio wcześniej rozpocząć tworzenie najodpowiedniejszych partnerstw i zespołów, aby spełnić kryteria formalne, czy też wyjść naprzeciw potrzebom terenu.

2. Skuteczność: jednostki sieci muszą udowodnić strukturom Leader i uczestnikom zaangażowanym w rozwój obszarów wiejskich, że warto spędzić trochę czasu i wydać trochę pieniędzy na aktywny udział w działalności sieci. Jednostki sieci powinny skoncentrować się na zagadnieniach, które odbierane są przez grupę docelową i partnerów sieci jako kluczowe. Należy zapewnić wystarczającą liczbę pracowników o odpowiednich kwalifikacjach i doświadczeniu w celu koordynowania i zarządzania jednostką sieci oraz jej zadaniami.

Niezbędne jest utrzymywanie częstych i bezpośrednich kontaktów pomiędzy jednostką sieci a podmiotami zaangażowanymi w rozwój obszarów wiejskich – jednostka sieci musi być dostępna i przystępna. Mimo iż nie powinno to stanowić problemu na poziomie regionalnym lub w krajach o mniejszej powierzchni, może stać się poważnym wyzwaniem w odniesieniu do sieci krajowych, zwłaszcza europejskich, do których dostęp jest najczęściej utrudniony. Dzięki bezpośredniemu kontaktowi możliwe jest również opracowanie narzędzi najbardziej odpowiednich z punktu widzenia grupy docelowej, gdyż w ten sposób łatwiej jest zrozumieć jej potrzeby.

3. Skuteczna aktywizacja: wcześniejsza i bieżąca aktywizacja jest bardzo ważna dla grupy docelowej oraz jako środek umożliwiający podtrzymanie zaangażowania sieci krajowych i europejskich (przedstawiciele struktur decyzyjnych, fachowcy, LGD, lokalne struktury na rzecz rozwoju itp.). Wszyscy partnerzy powinni być aktywni i brać rzeczywisty udział w sieci na swoim szczeblu (na przykład przez realizację działań na poziomie lokalnym lub wnoszenie konstruktywnych pomysłów do spotkań Komitetu Sterującego). Należy wykorzystać wszystkie możliwe sposoby, aby nie dopuścić do zaniku aktywności po stronie partnerów lub uczestników.

4. Koordynacja: właściwa koordynacja jest bardzo istotna, zarówno wewnątrz sieci, jak i w stosunku do partnerów

zewnątrznych, zwłaszcza decydentów (w pierwszej kolejności jest to Komisja oraz instytucje zarządzające). Koordynacja ta wymaga wysiłku oraz odpowiedniej komunikacji pomiędzy strukturami odpowiedzialnymi za aktywizację, działającymi na różnych poziomach sieci, dobrego przedstawicielstwa oraz elastycznych harmonogramów (aby nie kumulować próśb o zaangażowanie w badania i w przygotowywanie wydarzeń). Strukturom na poziomie europejskim, krajowym lub regionalnym należy przydzielić rolę sterującą. Powinny one również cieszyć się autorytetem, by móc pełnić funkcję arbitra wśród uczestników sieci. Niezbędna jest także dobra komunikacja i współpraca pomiędzy różnymi organami (instytucją zarządzającą i jednostką sieci), jak również planowanie długoterminowe. Opracowywany co roku plan roboczy przydatny jest zwłaszcza w przypadku większych działań, wymagających dobrej organizacji i udziału podmiotów z zewnątrz.

Spostrzeżenia końcowe

Wykazano już skuteczność narzędzia, jakim jest tworzenie sieci kontaktów, wdrażanego w ramach Leader, zwłaszcza w kategoriach zdolności organizacyjnych, jakości wykonywanej pracy, wydarzeń, udzielonego wsparcia, dynamiki i elastyczności, przyjaznej postawy itd. Niemniej jednak istnieją jeszcze poważne niedociągnięcia, którymi trzeba będzie zająć się w przyszłości. Najważniejsze z nich to: bardzo opóźnione uruchomienie jednostek sieci – w niektórych przypadkach na poziomie krajowym, jednak przede wszystkim na szczeblu europejskim; zależność sieci od pełnego uczestnictwa LGD, które czasami nie do końca zdają sobie sprawę z korzyści wynikających z sieci; zespoły, które czasami mają zbyt ograniczone możliwości działania; realne, poważne kłopoty z otwarciem się na świat poza programem Leader; ograniczona przestrzeń do rozwoju lub innowacyjności jednostki sieci, powołanej w drodze sztywnej publicznej procedury przetargowej, obejmującej cały okres programowania itd.

Wstępne sugestie, mogące stanowić podstawowe odpowiedzi na najważniejsze wyzwania stojące przed przyszłą siecią rozwoju obszarów wiejskich, można streścić w kilku punktach:

- terminowe rozpoczęcie,
- przestrzeganie kolejności etapów,
- zabezpieczenie wystarczających zasobów (zarówno na rzecz jednostek sieci, jak i odpowiedniego uczestnictwa podmiotów zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich),
- ciągłe dostosowywanie do potrzeb mieszkańców wsi,
- odpowiednio wczesne zaplanowanie i staranne przemyślenie poszczególnych ról i zadań dla każdego szczebla, a także stworzenie warunków dobrej koordynacji oraz ścisłej współpracy, zarówno poziomej, jak i pionowej.

Niniejszy artykuł powstał na podstawie dokumentu dostępnego w dziale bibliotecznym na stronie internetowej Leader+:

http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/library/methodology/lpdocuments_en.htm

Dalsze prace postępują, a ich wyniki zostaną udostępnione za pośrednictwem zasobów bibliecznych na stronie internetowej Leader+.

POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA NA OBSZARACH WIEJSKICH

DANIA

Badania doceniające

W realizację tego projektu Leader+ zaangażowane są miejscowe dzieci, które testują nowe metody wprowadzania zmian na poziomie lokalnym. Jest to przykład innowacyjnego podejścia, które może stanowić klucz do przyszłości.

Na podstawie artykułu Karstena Jensena, kierownika LGD w południowej Jutlandii, Dania

Wprowadzenie

Skoro wszyscy zdajemy sobie sprawę z tego, że przyszłość należy do dzieci, dlaczego tak rzadko jesteśmy skłonni przyznać, że to właśnie dzieci mogą również posiadać klucz do przyszłości? Takie pytanie zadała sobie duńska LGD podczas rozważania projektu, w ramach którego miejscowe dzieci mogłyby zostać zaangażowane w proces rozwoju obszarów wiejskich. Dzieci mają wielki potencjał, który może być wykorzystany w nowy, inspirujący sposób, wnosząc nowe życie do zamieszkiwanych przez nie obszarów wiejskich. Wyzwanie polega zatem na wydobyciu tego „naturalnego zasobu” w kontekście programu Leader+, wykorzystaniu niekonwencjonalnych pomysłów na rozwój, co może być źródłem lokalnych zmian.

Metoda Leader wskazuje wyjątkowy sposób wprowadzania lokalnych zmian. Jeżeli przyjrzymy się konkretnym metodom wykorzystanym na poziomie projektu w ramach programu Leader+, dostrzeżemy wiele interesujących inicjatyw. W niniejszym artykule jako przykład przedstawiona zostanie metoda badań doceniających, a jej zastosowanie opiszemy w kontekście projektu rozwoju lokalnego, w ramach którego proces ten jest inicjowany przez miejscową szkołę podstawową. Metoda badania doceniającego jest prawdopodobnie tylko jedną z wielu metod, które można zastosować w celu zapoczątkowania procesu przemian na poziomie lokalnym, niemniej jednak pierwsze skromne doświadczenia Leader w południowej Jutlandii związane z tą metodą okazały się bardzo pozytywne w przypadku projektów realizowanych w kilku szkołach podstawowych.

Parę słów o metodzie

Badania doceniające to sposób na wniesienie nowego życia na obszary wiejskie przez spojrzenie na nie od innej strony. Istnieje tendencja do zwracania nadmiernej uwagi na czynniki utrudniające życie na wsi i powstrzymujące rozwój obszarów wiejskich. W rezultacie utrzymuje się postawa polegająca na koncentrowaniu się na unikaniu problemów, a w mniejszym stopniu na wprowadzaniu zmian, jakie chcielibyśmy widzieć na naszych wsiach. Mimo iż

twierdzenie to wydaje się proste, jest jednak rewolucyjne w społeczeństwie, w którym rozwój i zmiany są zazwyczaj rozumiane jako rozwiązywanie problemów.

Przyszłość mi właśnie do głowy interesujący pomysł

Celem metody badań doceniających jest wykazanie, że możemy naprawdę wprowadzić zmiany w zakresie przyszłego rozwoju przez stawianie odpowiednich pytań. Koncepcja ta oparta jest na założeniu, że wszystko działa skuteczniej, gdy członkowie społeczności (jednostki, strony zainteresowane oraz miejscowe przedsiębiorstwa) są doceniani i szanowani za to, co robią. Tym samym metoda zapewnia skoncentrowanie się na zasobach oraz na poczuciu wspólnoty, jakie istnieje na poziomie lokalnym.

Mimo że wiele zasobów lokalnych jest znanych jeszcze przed wdrożeniem metody, w trakcie jej stosowania może się okazać, iż jest ich znacznie więcej. Zawdzięczamy to zwłaszcza metodzie, która opiera się na szerokim uczestnictwie osób fizycznych, społeczności lokalnych, władz, prywatnych przedsiębiorstw itd., z których nie wszystkie są w wystarczający sposób uwzględniane przy rozpatrywaniu opcji lokalnego rozwoju. Dzieje się tak szczególnie wtedy, gdy popatrzymy na dzieci jako na potencjalne źródło zasobów.

Grupowe podejście – tego nam trzeba

bów oraz gdy dostrzeżemy możliwości ich wykorzystania do wprowadzania zmian. Fakt, iż dzieci mogą być siłą napędową zmian, nadaje sytuacji całkiem nowy wymiar. Na przykład w czasie objaśniania dzieciom koncepcji „Jak powinna wyglądać przyszłość wsi?“, odpowiedzialność dorosłych za odpowiedź na to pytanie ukazuje się w odmiennej perspektywie.

Rozmowa stanowi zatem istotny element tego procesu, gdyż umożliwia zrozumienie i pozwala docenić różne opinie w obrębie społeczności lokalnej. Owa różnorodność stwarza możliwości, które mogą być uwzględnione w konkretnych planach zmian i działań właśnie dzięki rozmowie, i to właśnie jest celem „metody badań doceniających”, której etapy mogą wyglądać następująco:

- Wybierz temat, którym należy się zająć.
- Przyjrzyj się najlepszym praktykom z przeszłości i teraźniejszości, poznany w czasie wywiadów.
- Wyobraź sobie przyszłość za pośrednictwem dialogu i rozmowy.
- Wskaż pomysły i działania niezbędne do osiągnięcia określonych celów.

O konkretnym projekcie Leader+

Metoda ta została kilkakrotnie wypróbowana na obszarze Leader+ w południowej Jutlandii. Określone działania obejmowały między innymi spotkania z obywatelami oraz warsztaty, na których metoda została przedstawiona i zbadana. Do chwili obecnej metodę zastosowano w trzech projektach, w które zaangażowało się wiele podmiotów z obszarów wiejskich, w tym przedstawiciele administracji okręgowej i mieszkańcy.

Jeden z projektów zrealizowano w roku szkolnym 2004/2005 w szkole podstawowej Broens Rejsby, mieszczącej się w gminie Skaerbaek w południowej Jutlandii. Szkoła otrzymała dotację Leader+ w wysokości 17 600 euro (kwota w takiej samej wysokości została również przyznana z duńskich środków publicznych) na rozpoczęcie realizacji projektu rozwoju lokalnego. Środki przeznaczono na kursy szkoleniowe dotyczące „metody badań doceniających” dla uczestników (nauczyciele, rada szkoły i uczniowie), różne materiały informacyjne i dokumentację, a także opłacenie konsultanta, który nadzorował realizację projektu i udzielał wsparcia. Celem było zainicjowanie procesu rozwoju lokalnego, który – mając na względzie dzieci – koncentrował się na następujących pytaniach:

„Jakie są największe korzyści, które społeczność lokalna czerpie ze szkoły?” oraz „Jakie są największe korzyści, które szkoła odnosi ze społeczności lokalnej?”

Skoncentrowano się na interesujących i pozytywnych opowieściach i doświadczeniach, cenionych w społeczności lokalnej i odnoszących się do relacji pomiędzy szkołą (postrzeganą jako instytucja, miejsce spotkań oraz placówka edukacyjna) z jednej strony a społecznością lokalną; z drugiej. Projekt miał w założeniu objąć serię prezentacji; przy ich opracowywaniu dzieci miały zapoznać się z opowieściami, doświadczeniami i pomysłami, które pozostały pozytywne wspomnienia wśród ludności lokalnej. Następnie dzieci miały przedstawić rezultaty podczas lokalnego seminarium, mając za cel ustalenie punktu wyjścia oraz, wspólnie z dorosłymi, zarysowanie wizji konstruktywnej współpracy pomiędzy szkołą a społecznością lokalną.

Kolejne kroki

Opisane działania zrealizowano we współpracy z konsultantem, który pomógł w przeprowadzeniu procesu podzielonego na siedem określonych etapów:

1. W pierwszej kolejności nauczyciele i uczniowie zapoznali się z metodą oraz wykorzystywanymi w jej ramach technikami, spośród których szczególnie istotna jest umiejętność zadawania właściwych pytań oraz opracowywania wywiadu.
2. Następnie dzieci wybierały osoby, z którymi chciałyby przeprowadzić wywiad, i uzgadniały temat wywiadu.
3. W dalszej kolejności nauczyciele opracowywali wytyczne do wywiadu zawierającego uzgodnione pytania (z pomocą uczniów i rady szkoły).
4. Dzieci kontaktowały się z osobami wybranymi do przeprowadzenia wywiadu i wyznaczały spotkania. Same łączyły się w niewielkie grupy w uzgodnionych miejscach spotkań.
5. Dzieci wraz z nauczycielami ustalały priorytety w odniesieniu do najbardziej interesujących opowieści.
6. Dzieci dokonywały interpretacji tego, czego dowiedziały się podczas przeprowadzonych wywiadów, w formie np. pokazów, piosenek lub filmu video, w przypadku zaś najmłodszych dzieci za pomocą rysunków, kart i map.
7. Siódmy krok polegał na przedstawieniu dokonanych przez dzieci interpretacji na lokalnym seminarium wiejskim. W ciągu dnia dzieci występowały i prezentowały swoje pomysły, a pod koniec dnia zaprosiły dorosłych do pracy nad pomysłami, które zostały im przedstawione. Następnie rezultaty zostały spisane i udostępnione przedstawicielom wsi, którzy mogli dodać również swoje komentarze i pomysły w odniesieniu do sposo-

Dzieci przedstawiły swoje wyniki w czasie wiejskiego seminarium

bów, w jakie wieś mogłaby się rozwinąć w przyszłości, przy uwzględnieniu życzeń wyrażonych przez wszystkich zainteresowanych.

Pierwsze rezultaty

Dziecięce prezentacje, opisane powyżej, dały podstawę do dyskusji dorosłych na temat tego, jak powinien wyglądać następny krok. W rezultacie doszli oni do wielu wniosków na temat sposobów uaktywnienia miejscowej ludności zatrudnionej w szkołach, skutecznego informowania o lokalnym życiu wsi, stworzenia oferty skierowanej do osób w każdym wieku, przyciągnięcia większej liczby ludzi do okolicy itd. Aby zdobyć więcej konkretnych pomysłów oraz określić priorytety, zdecydowano, że pierwszym krokiem będzie wprowadzenie „rejstru wiejskiego”. Rejestr został rozesłany do każdego mieszkańca wsi i wszystkie lokalne stowarzyszenia mogły podzielić się w nim swoimi poglądami na przedstawione pomysły. W rezultacie powstał lokalny plan wykorzystania zasobów, dla którego opracowano priorytety obejmujące szereg interesujących działań. Jednym z nich był plan zorganizowania święta na cześć istniejących zasobów lokalnych. Pomysł ten zrealizowano, łącząc wszystkie stowarzyszenia i grupy interesu przy pomocy namalowanej czerwonej linii. Dzięki temu goście odwiedzający wieś mieli możliwość podążania śladem czerwonej linii i złożenia wizyty w różnych lokalnych stowarzyszeniach oraz u najważniejszych uczestników tworzących ten projekt.

Po zakończeniu realizacji projektu niektórzy z uczestników wzięli udział w kolejnym projekcie finansowanym przez Leader+, w ramach którego przeprowadzono kurs szkoleniowy dla trenerów w zakresie metody badania doceniającego w perspektywie rozwoju obszarów wiejskich. W sierpniu 2006 r. zorganizowano imprezę, w trakcie której rozwinięto czerwony sznurek długości 17 km, na oznaczenie trasy wiodącej przez lokalne stowarzyszenia; przedstawiono w nich najbardziej interesujące opowieści o wykonywanej tam pracy. Dało to podstawę do kolejnych badań doceniających!

Niedawno zakończony projekt przyjmowany był z ogromnym entuzjazmem, zwłaszcza przez uczestniczące w nim dzieci.

Badanie doceniające

Państwo członkowskie: Dania

Region: Południowa Jutlandia

Nazwa LGD: Sønderjylland

Ludność: 57 000

Powierzchnia: 1850 km²

Całkowity koszt projektu: 35 200 euro

UE: 17 600 euro

Inne środki publiczne: 17 600 euro

Czas trwania projektu: sierpień 2004 – październik 2005

Kontakt: Karsten H. Jensen

Adres: Kongevej 57, 6270 Tønder, Dania

Telefon: +45 2042 1989

E-mail: karsten@leadersja.dk

Internet: www.leadersja.dk

http://www.leadersja.dk/subhtml/lokaludv_boern.pdf

Zdjęcia: duńska jednostka sieci krajowej

Miejsce zabaw w La Casita dostarcza kolorowych bodźców

HISZPANIA

Ośrodek rozwoju dziecka: biblioteka z grami i zabawkami

Leader+ zapewnia środki na wyposażenie specjalistycznego ośrodka opieki nad dziećmi, przyczyniając się do podnoszenia jakości życia jego beneficjentów.

Na podstawie artykułu Patricii San Segundo, hiszpańska jednostka sieci krajowej, Leader+ Hiszpania

Wprowadzenie

Gmina miejska Caspe liczy około 8000 mieszkańców i leży na obszarze noszącym nazwę Mar de Aragón. W regionie współistnieją różne sektory: rolniczy, hodowli bydła, MŚP i usługowy, jak również rozwijający się sektor turystyczny. Jest to również gmina o największej liczbie urodzeń, co częściowo odzwierciedla napływowy charakter populacji.

Kiedy Irene Oró Vallés wpadła na pomysł otwarcia ośrodka rozwoju dziecka w Caspe, istniał tam już lokalny ośrodek przeznaczony wyłącznie dla dorosłych, miejski żłobek oraz biblioteka z zabawkami i grami. Niemniej jednak jej projekt doprowadził do utworzenia specjalistycznego ośrodka dla dzieci z zaburzeniami, oferującego usługi również dla dzieci niemających specjalnych wymagań.

W 2002 r. Irene Oró Vallés kupiła wraz z mężem działkę w Caspe, na której wybudowali piętrowy dom. Na piętrze mieści się normalny dom rodzinny, na parterze zaś znajduje się ośrodek rozwoju dziecka, który otworzył podwoje 15 marca 2003 r.

Irene wyjaśnia, w jaki sposób powstała nazwa ośrodka: „Pojechałam do Barcelony, by wziąć udział w kursie na temat metody Cedemete dotyczącej diagnozowania

i leczenia dzieci z zaburzeniami. To właśnie tam, gdy wspomniałam o moim pomysle projektu, ktoś powiedział mi: »Przecież tutaj w Barcelonie jest już takie centrum, nazywa się La Casita (domek)«, i od tamtej pory wiedziałam już, jaką nazwę będzie nosił nasz ośrodek”.

Opieka nad jedną z grup społeczności lokalnej

„Kiedyś chciałam zostać pielęgniarką” – przyznaje Irene Oró Vallés – młoda kobieta interesu, dzięki której ośrodek harmonijnego rozwoju dziecka „La Casita” w miejscowości Caspe niedaleko Saragossy stał się rzeczywistością.

Doświadczenia zdobyte w trakcie wolontariatu z osobami upośledzonymi w miejscowości Alcañiz zmieniły jej plany zawodowe. W rezultacie Irene rozpoczęła studia w dziedzinie edukacji specjalnej dla osób umysłowo upośledzonych, które uzupełniła różnymi kursami szkoleniowymi w zakresie leczenia takich osób oraz masażu dziecięcego.

Po ukończeniu studiów pracowała z umysłowo upośledzonymi dorosłymi pacjentami w różnych ośrodkach specjalistycznych w Saragossie, zajmowała się również

indywidualną opieką nad dziećmi specjalnej troski w ich własnych domach. Dopiero kiedy mąż Irene znalazł zatrudnienie w ich rodzimym Caspe, również ona rozpoczęła poszukiwania pracy w miasteczku.

Świadczenie usług specjalistycznych...

Oferta ośrodka „La Casita” obejmuje leczenie i terapię dzieci specjalnej troski, ale służy również jako biblioteka z zabawami i grami dla wszystkich dzieci. Godziny pracy „La Casita” są bardziej elastyczne niż w ośrodku miejskim, oferowana jest tam również usługa „całodniowej opieki nad dziećmi”, która obejmuje poranne odprowadzenie dzieci do szkoły i późniejsze przyprowadzenie ich z powrotem do „La Casita”, gdzie mogą spędzić razem jeszcze trochę czasu.

Dzieci uczęszczające do ośrodka są zazwyczaj w wieku powyżej trzech lat, dlatego też nie mogą chodzić do miejskiego żłobka. W 2006 r. ośrodek przyjmował codziennie 11 dzieci w wieku od 18 miesięcy do 7 lat. Ośmioro z nich uczestniczyło w zajęciach w bibliotece z zabawkami, z pozostałej trójki zaś dwoje to dzieci przedwcześnie urodzone z różnymi zaburzeniami, a trzecie cierpi na hipotonię mięśniową, czyli na zwiotczenie mięśni.

...przez okrągły rok

Wakacje oraz soboty i niedziele są w „La Casita” wyjątkowo pracowite. Zazwyczaj tam właśnie organizowane są przyjęcia urodzinowe dla dzieci do 12 roku życia; istnieje również możliwość, aby dzieci specjalnej troski (zdrowe zresztą też) przebywały w ośrodku od sobotniego ranka do niedzielnego popołudnia. Aby móc prowadzić tak różnorodną działalność, Irene korzysta z usług specjalisty z miejscowego przedszkola.

Irene Oró Vallés należy do osób tryskających energią i ma coraz to nowe pomysły na dodatkowe zajęcia, które chciałaby prowadzić w ośrodku. Tylko jednego z takich pomysłów wyjątkowo nie udało się zrealizować z powodu braku zainteresowania ze strony potencjalnych użytkowników. Chodziło o prowadzenie kursu w zakresie opieki nad dziećmi upośledzonymi umysłowo i fizycznie w wieku poniżej trzech lat, gdyż podobny kurs dla dzieci starszych był już zorganizowany w miejscowym ośrodku sportowym. Innym razem Irene zorganizowała przeznaczony dla rodziców kurs masażu niemowląt, który ma nadzieję powtórzyć w przyszłości, nadając mu większy rozgłos.

Przy każdej nadarzającej się okazji Irene organizuje dla starszych dzieci wycieczki poza Caspe. W zeszłym roku był to wyjazd do parku rozrywki w Saragossie. W czasie wakacji szkolnych zajęcia prowadzone są przez cały dzień

i obejmują różne warsztaty, prowadzone przy stole w kuchni ośrodka, między innymi: roboty ręczne, gry i zajęcia przy stole oraz „zabawy kuchenne, ale bez gotowania”. Przy specjalnych okazjach, na przykład w święta Bożego Narodzenia lub w okresie karnawałowym, organizowane są również przyjęcia dla wszystkich dzieci.

Z pomocą Leader+

Wyposażenie ośrodka (którego wystrój wraz z dekoracjami został zaprojektowany przez Irene), jak również wiele gier i zabawek zostało sfinansowanych ze środków Leader+. „Dzieciom najbardziej podoba się w ośrodku nasza podłoga oraz basen z piłeczkami – mówi Irene. – Wszystkie powtarzają, że chcą mieć przyjęcie urodzinowe zorganizowane właśnie tutaj, a kiedy nadchodzi moment odłożenia zabawek na miejsce, niektórzy dzieci odmawiają i mówią, że nie chcą wracać do domu”.

Irene Oró Vallés nigdy nawet przez chwilę nie żałowała, że zaangażowała się w pracę w ramach projektu, i przy każdej możliwej okazji namawia innych do podjęcia podobnych działań. Na przykład w pobliskim mieście Barbastro opowiedziała o swojej działalności w trakcie uroczystości z okazji święta kobiet interesu. Impreza ta została zorganizowana wspólnie przez Radę Miejską, Ośrodek Rozwoju Somontano oraz region Somontano.

Ośrodek rozwoju dziecka

Państwo członkowskie: Hiszpania

Region: Aragonia

Nazwa LGD: CEDEMAR, Centro para el desarrollo de las Comarcas del Mar de Aragón

Ludność: 22 216

Powierzchnia: 1988 km²

Całkowity koszt projektu: 26 830 euro

UE: 4 025 euro

Inne środki publiczne: 4 025 euro

Środki prywatne: 18 780 euro

Czas trwania projektu: grudzień 2002 – wrzesień 2003

Kontakt: Irene Oró Vallés

Adres: C/. Diputación, 7 50700 Caspe (Saragossa)

Telefon: + 34 976 63 30 64

E-mail: lacasitairene@yahoo.es

Zdjęcia: hiszpańska jednostka sieci krajowej

Promocja w lokalnym supermarkecie...

SZWECJA

„Wyspa żywności” Gotlandia: tworzenie sieci ukierunkowanej na sprzedaż

Czasem utworzenie skutecznej regionalnej marki zależy nie tylko od posiadania właściwych wyrobów, ale też od odpowiedniej sieci wsparcia marketingowego.

Wprowadzenie

Przedstawiony tutaj projekt Leader+ pomógł w założeniu przedsiębiorstwa zajmującego się sprzedażą żywności w imieniu producentów z wyspy (Säljbolag för livsmedelsproducenter) oraz w znalezieniu nowych możliwości w Szwecji na stałym lądzie. Jest to projekt ukierunkowany na utworzenie sieci, zarządzany przez „Matön Gotland” (Gotlandia wyspa żywności) i uznany w 2005 r. przez LGD Leader+ Gotlandia za najlepszy projekt opracowany na wyspie.

„»Matön Gotland« i jego detaliczny dystrybutor radzą sobie wyjątkowo dobrze, a nam umożliwili utrzymanie tradycyjnego gospodarstwa, samodzielne przetwarzanie naszych wyrobów oraz zdobycie całkiem nowych rynków zbytu. Dzięki Leader+ otrzymaliśmy niepowtarzalną okazję, którą próbujemy wykorzystywać i rozwijać najlepiej, jak potrafimy” – mówi kierownik projektu Odd Norman z gospodarstwa Ejmund w gminie Roma w środkowej Gotlandii.

Ludność Gotlandii zawsze była zmuszona do poszukiwania nowych sposobów i źródeł utrzymania i nieustannie szuka nowych rynków zbytu dla swoich wyrobów. Usiłuje

przy tym znaleźć specjalną niszę, by móc odróżnić się od innych producentów i ich wyrobów.

Sieciowe podejście do handlu detalicznego

„Matön Gotland” jest programem współpracy, w który zaangażowanych jest siedmiu miejscowych producentów żywności. Sieć wykorzystywana jest przy realizacji działań ukierunkowanych na poprawę stanu wiedzy rynkowej, a także jakości i wyników sprzedaży miejscowych produktów spożywczych. Projekt otrzymuje wsparcie ze strony miejscowych i regionalnych organów, w tym Leader+ Gotlandia. Jednym z programów rozwoju, kierowanym przez sieć „Matön Gotland”, było uruchomienie omawianej spółki handlowej prowadzącej działalność marketingową, której oferta skierowana jest do konsumentów na rynku sztokholmskim oraz do turystów odwiedzających Gotlandię. Projekt uzyskał wsparcie finansowe od Leader+ Gotlandia. 50% środków finansowych przeznaczono na pensję sprzedawcy wszystkich produktów sieci w rejonie Sztokholmu, a pozostałe 50% wykorzystano na cele związane z handlem detalicznym (targi żywności) w największym porcie

...odbywa się czasem przy wtórze gitary

Visby (Gotlandia) w lecie 2005 r., jak również we wspólnym letnim „sklepie na farmie” w sezonie turystycznym 2006.

Ten rodzaj działalności z pewnością przyczynił się do sukcesu „Matön Gotland” i siedmiu zaangażowanych w realizację projektu przedsiębiorstw. „Wydaje mi się, że w trakcie projektu podwoiliśmy nasze obroty, i zatrudniliśmy nawet dodatkowego pracownika. Podobnie jest w sześciu pozostałych przedsiębiorstwach” – mówi szczęśliwy i bardzo zadowolony Odd Norman.

Tajemnica sukcesu

Powodzenie projektu polega w dużej mierze na tym, że każdy z siedmiu partnerów ma możliwość połączenia się w sieć z pozostałymi, jak również na tym, że LGD jest w stanie pomóc tym drobnym producentom w wejściu na większe rynki, na przykład rynek sztokholmski. Siedmiu producentów żywności, oferujących różne rodzaje wyrobów, stworzyło spółdzielnię, organizację handlu detalicznego oraz wspólny kanał dystrybucji. Spółka handlu detalicznego zajmuje się reklamą w celu nawiązania współpracy ze sklepami, w tym z sieciami sklepów spożywczych w rejonie Sztokholmu oraz jeziora Mälaren. Pokazy i akcje marketingowe prowadzone są bezpośrednio w sklepach przez samych producentów, dzięki czemu nawiązany zostaje kontakt pomiędzy konsumentem a producentem, i w rezultacie już około 30 nowych sklepów rozpoczęło sprzedaż szerokiej gamy produktów spożywczych z Gotlandii.

Kreowanie marki wyrobu przy pomocy niepowtarzalnej opowieści

„Dzięki nam klient może faktycznie spotkać się z piekarzem, rybakiem i rolnikiem w sklepie spożywczym, my zaś

możemy sprzedawać nasze wyroby »opakowane w opowieść«. Możliwość przekazania informacji o sobie i sprzedawanym wyrobie jest naprawdę ważna. Klient zyskuje wtedy przejrzystość, identyfikowalność i bezpieczeństwo, a te wartości są doceniane” – wyjaśnia Odd Norman.

W skład „Matön Gotland” wchodzi przedsiębiorstwa oraz producenci żywności oferujący wyroby wytwarzane na wyspie, między innymi zakład przetwórstwa mięsnego w gospodarstwie Ejmund, piekarnia Eskelund, farma Widgren, wędzarnia Katthammarvik, masarnia Gute, gospodarstwo mleczne Stafva oraz Swegro Gotland.

„Naszą ambicją jest zapewnienie niezwykle wysokiej jakości wszystkich naszych wyrobów. Wybieramy najlepsze surowce z najlepszych gospodarstw na Gotlandii. Warzywa są uprawiane na urodzajnych glebach wyspy, a zwierzęta hodowane naturalnymi metodami, w co wkładamy całe nasze zamiłowanie i troskę” – dodaje Odd.

Produkty z Gotlandii nigdy jeszcze nie były tak popularne. Niemal co tydzień miejscowe radio i krajowe media wspominają o truflach, mięsie, warzywach i innych produktach spożywczych wytwarzanych i przetwarzanych na Gotlandii. „Matön Gotland” przekazuje również mediom informacje od zrzeszonych przedsiębiorstw, dotyczące na przykład metod ich pracy, sposobów wytwarzania produktów itp., co stanowi dobrą reklamę nie tylko dla producentów i ich wyrobów, ale również dla całej wyspy.

Niewielka skala i produkcja w pobliżu konsumenta

Wstępny projekt ma trwać dwa lata – obecnie (2006) wkroczył w drugi rok realizacji. Wielu Szwedom wyspa, dzięki uprawianej tam turystyce letniej, kojarzy się pozytywnie, i dlatego marketing miejscowych wyrobów produkowanych na niewielką skalę i ze znanych źródeł z pewnością pomaga w zabezpieczeniu bazy potencjalnych klientów, których liczba w sezonie letnim wzrasta dziesięciokrotnie. Zazwyczaj warunki pogodowe na wyspie są najlepsze w porównaniu z resztą Szwecji, poza tym Gotlandia przewyższa nawet Majorjkę pod względem liczby słonecznych dni w ciągu roku!

Przyroda i kultura Gotlandii odgrywają ważną rolę w strategii regionalnej. Istnieje popularne powiedzenie, że „być na Gotlandii, to jak być za granicą, nie wyjeżdżając ze Szwecji”. Z tej właśnie przyczyny nazwa Gotlandia wykorzystywana jest jako marka „parasolowa” i siła napędzająca własnych marek przedsiębiorstw. „Matön Gotland” tworzy markę „premium” wraz z własnymi markami sieci sklepów spożywczych i liderów rynku dla różnych wyrobów.

Żywność jest ważnym elementem turystyki

Aby zwiększyć zakres oddziaływania, „Matön Gotland” współpracuje z organizacjami turystycznymi, gdyż to właśnie żywność przyciąga na wyspę wielu odwiedzających. Połączenie „żywności i doświadczeń” stanowi rozwijającą się koncepcję, podchwyconą nawet przez rząd Szwecji, który przyznaje, że „ściśła współpraca pomiędzy lokalnym a regionalnym sektorem spożywczym i turystycznym kryje znaczące możliwości rozwoju”.

Wyroby spożywcze z Gotlandii obejmują wiele przysmaków i zapewniają turystom cenne doświadczenia kulinarne, oparte na jakości, wiedzy i dbałości. Chętnie przywołuje się tam włoski region Toskania jako przykład miejsca, w którym turystyka kulinarna rozwija się bardzo dobrze.

Zwierzęta hodujemy w naturalny sposób

Wsparcie Leader+ dla Gotlandii jest bezcenne

W Gotlandii branża przetwórstwa spożywczego wraz z branżą turystyczną stanowią najważniejsze sfery działalności gospodarczej. W ciągu ostatnich lat gmina Gotlandia połączyła siły z wyspami objętymi Celem 2 w ramach funduszy strukturalnych oraz z partnerem biznesowym ALMI. W wyniku ich wspólnej pracy i transferu technologii doszło do wzmocnienia umiejętności marketingowych, jak również do utworzenia sieci łączącej przedsiębiorstwa działające w tej samej dziedzinie. Wszystkie te czynniki doprowadziły do utworzenia solidnej podstawy dla rozwoju małej przedsiębiorczości na wyspie, a projekt sieciowy „Matön Gotland” jest jednym z wielu sukcesów tam osiągniętych.

„Oczywiście poświęcamy dużo czasu i pieniędzy naszych przedsiębiorstw na realizację projektu »Matön Gotland«, ale bez wsparcia ze strony struktur takich jak Leader+ Gotlandia nigdy nie byłibyśmy w stanie prowadzić naszej działalności i nie osiągnęlibyśmy tego, co udało nam się zdobyć do tej pory. Kolejną zaletą projektu Leader+ jest jego prostota i niemal kompletny brak biurokracji w porównaniu z wieloma innymi formami wsparcia finansowego, a jest to coś, co przedsiębiorcy działający w sektorze prywatnym bardzo doceniają. Nie chcę przez to powiedzieć, że nie jesteśmy monitorowani – naturalnie, że Leader+ Gotlandia śledzi realizację naszego projektu i kontroluje nasze wyniki, ale jest to kolejna korzyść dla nas wszystkich. Realizujemy ten projekt we współpracy z partnerami biznesowymi ALMI, którzy także wspierają nas na różne sposoby. Stosowane przez nas metody i sposoby pracy można by bez trudu przenieść i wykorzystać w przypadku innych rodzajów działalności gospodarczej lub w innych regionach. Bylibyśmy szczęśliwi, mogąc pomóc w takim transferze naszych doświadczeń” – dodaje na zakończenie Odd Norman.

Matön Gotland

Państwo członkowskie:

Szwecja

Region: Gotlandia

Nazwa LGD:

Leader+ Gotlandia

Ludność: 57 300

Powierzchnia: 3140 km²

Całkowity koszt projektu:

297 826 euro

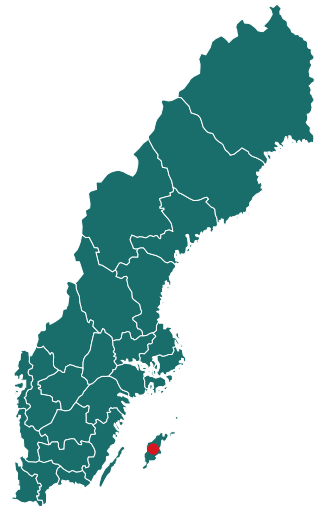
UE: 59 565 euro

Inne środki publiczne:

89 348 euro

Środki prywatne:

148 913 euro

Kontakt: Odd Norman

Adres: Ejmunds Gård, 620
23 Romakloster

Telefon: +46 706 735 401

Faks: +46 498 505 03

E-mail: info@ejmunds.se

Internet: www.matongotland.se

www.godagotland.se

Zdjęcia: szwedzka jednostka sieci krajowej

IRLANDIA

Glenbarrow Farms: podnoszenie wartości przez kreowanie marki

Projekt podkreślający rolę, jaką odgrywa ta lokalna grupa działania Leader+ przy opracowaniu wyrobu wysokiej jakości o wyraźnej tożsamości regionalnej.

Wprowadzenie

Hrabstwo Laois leży w środkowej Irlandii i zajmuje obszar niemal 172 tys. hektarów. Około 70% ludności zamieszkuje obszary wiejskie, rolnictwo zaś stanowi 20% podstawowych źródeł dochodów. Przeciętny obszar gospodarstwa, których w hrabstwie jest 3 tys., wynosi 30 hektarów.

W ramach programu Leader+ lokalna grupa działania, nosząca nazwę Laois Leader Rural Development Company (w skrócie Laois Leader), wybrała jako temat przewodni „Podnoszenie wartości produktów lokalnych”. Aktywna współpraca LGD z rolnikami o niskich dochodach w ramach programu Leader II przyniosła wiele pozytywnych rezultatów w zakresie rozwoju prowadzonej przez nich działalności gospodarczej oraz doskonalenia umiejętności w celu zwiększenia dochodów ich gospodarstw, jak również badania potencjalnych strategii na rzecz długofalowej stabilności ich środków utrzymania. W ramach Leader II przeprowadzono również obszerne badania w zakresie wykonalności wypracowania regionalnej marki. Po przeprowadzeniu wywiadów z dostawcami, sprzedawcami detalicznymi i konsumentami Laois Leader wywnioskowała, że istnieje możliwość wykorzystania przywiązania, jakie mieszkańcy Laois odczuwają w stosunku do swojego obszaru, przez rozwinięcie rynku niszowego dla wyrobów produkowanych u rolnika – produktów wysokiej jakości, lokalnie pozyskiwanych i przetwarzanych.

Tworzenie regionalnej marki

Budowanie regionalnej marki przyniosło szereg wyzwań, włącznie z koniecznością utworzenia struktury organizacyjnej, która nadzorowałaby rozwój marki. Z racji, iż marka miała koncentrować się na produktach wysokiej jakości, gwarancji jakości, bezpieczeństwie oraz miała być rozpoznawalna, ogromnie ważne były odpowiednie standardy i procedury. Konieczne było również pozyskanie miejscowych przetwórców żywności, wspieranie ściślejszych powiązań pomiędzy nimi a producentami, jak również rozwijanie inicjatyw marketingowych.

Na początkowym etapie Laois Leader nawiązała kontakt z miejscowym przetwórcą mięsa oraz zaproponowała wypracowanie marki regionalnej, obejmującej produkt wysokiej jakości. Przetwórcą otrzymałby gwarancje wysokiej jakości dostarczanych surowców w zamian za porozumienia w sprawie poziomu cen dla dostawców. Miejscowy produkt miałby z kolei wyższą cenę w Laois. Po negocjacjach przetwórcą mięsa zgodził się w głównych punktach na zawarcie z miejscowymi rolnikami porozumienia, które gwarantowałyby jakość i cenę.

Aktywizacja i tworzenie możliwości rozwoju...

Po wypracowaniu porozumienia Laois Leader mógł zająć się aktywizacją i tworzeniem możliwości rozwoju wśród dostawców. Zorganizowano szereg publicznych spotkań, aby wyjaśnić miejscowym rolnikom, w jaki sposób system ten podniesie wartość ich produktów. Poziom zaintereso-

wania przedsięwzięciem okazał się duży i wielu rolników zgłosiło swój udział.

Następnie LGD zajęła się tworzeniem struktur, za których pośrednictwem regionalna marka mogłaby być wypracowywana. Nawiązano kontakt z Irlandzkim Stowarzyszeniem Organizacji Spółdzielczych w sprawie wsparcia przy tworzeniu struktury spółdzielczej, która stanowiłaby własność miejscowych rolników i była przez nich zarządzana i prowadzona. Spółdzielnia otrzymała nazwę Glenbarrow Farms. Laois Leader skontaktowała się następnie z Teagasc (krajowy organ świadczący usługi badawcze, szkoleniowe i doradcze dla podmiotów sektora rolno-spożywczego) i w rezultacie dyrektor generalny Teagasc zobowiązał się do objęcia funkcji w radzie Glenbarrow Farms.

Ponieważ zainteresowani rolnicy nie mieli wcześniejszego doświadczenia w prowadzeniu własnej organizacji spółdzielczej, personel LGD utrzymywał z nimi ścisłą współpracę w celu zapewnienia im niezbędnych szkoleń, ułatwienia rozwoju struktury spółdzielczej i stworzenia grupie możliwości rozwojowych, tak by rolnicy mogli prowadzić własny interes samodzielnie.

...oraz zapewnienie jakości

Po osiągnięciu porozumienia w zasadniczych kwestiach i ustaleniu struktury organizacyjnej uwaga przedsiębiorców skupiła się na zapewnieniu jakości. Należało określić standardy, potrzebne były również szkolenia oraz wypracowanie systemu kontroli, który służyłby dopilnowaniu przestrzegania tych standardów. Glenbarrow Farms we współpracy z Teagasc opracowała program szkoleniowy dla rolników w zakresie zapewnienia jakości. Wprowadzono również systemy kontroli obejmujące wizyty kontrolne w gospodarstwach składane przez Teagasc oraz przetwórcę mięsa. Wszystkie te inicjatywy gwarantują, że zarówno przedsiębiorstwo przetwórcze, jak i konsumenci otrzymują wyroby najwyższej jakości, sygnowane nazwą „Glenbarrow Farms”.

Zdano sobie również sprawę z potrzeby stałego podnoszenia jakości wyrobów. W tym względzie Glenbarrow Farms zorganizowała rolnikom wizyty w zakładach produkcyjnych. Kolejna inicjatywa obejmuje wizyty w gospodarstwach, podczas których demonstrowane są przykłady najlepszych praktyk. Zorganizowano również forum dyskusyjne poświęcone zagadnieniom jakości. Aby zagwarantować stałe doskonalenie swoich wyrobów, Glenbarrow Farms współpracuje z lokalnymi targami bydła przy organizacji sprzedaży specjalnych odmian, kwalifikujących się do wykorzystania w produkcji wyrobów wysokiej jakości, oznaczonych znakiem graficznym „Glenbarrow Farms”.

Marka Glenbarrow pojawia się oficjalnie...

...i jest wyróżniona certyfikatem zgodności

Współpraca i podtrzymywanie zaufania

Laois Leader włożyła dużo pracy w budowanie relacji pomiędzy rolnikami a przetwórcami. Relacje te były od lat nienajlepsze, obie strony nie darzyły się zaufaniem. Jeżeli regionalna marka miała naprawdę odnieść sukces, niezbędny był duch partnerstwa między poszczególnymi uczestnikami – grupa Laois Leader ułatwiała budowanie tego partnerstwa w miarę realizacji projektu.

Rozwój wspólnej inicjatywy marketingowej w odniesieniu do produktów stanowił kluczowy aspekt rozpoczęcia realizacji projektu. Laois Leader zapewniła dotację w wysokości 20 tys. euro, przeznaczoną na opracowanie materiałów marketingowych i promocyjnych. Ponadto LGD pomogła Glenbarrow Farms nawiązać kontakty z ekspertami międzynarodowej grupy produkcji i handlu detalicznego żywności w sprawie doradztwa co do marketingu wyrobów spożywczych. Nawiązano również kontakty z Irlandzką Radą Żywności (Bord Bia), działającą na rzecz rozwoju rynków wyrobów spożywczych.

Niektóre rezultaty projektu

W chwili obecnej spółdzielnia Glenbarrow Farms liczy 180 członków, z których wszyscy są rolnikami. Członkowie uiszczają jednorazową opłatę przy wstępowaniu do spółdzielni, później zaś odprowadzają do kasy spółdzielni niewielką opłatę za każde zwierzę odstawione do rzeźni. Tym sposobem grupa będzie samowystarczalna finansowo.

Porozumienie pomiędzy przedsiębiorstwem przetwórczym a rolnikami obowiązuje od trzech lat i w okresie tym udało się wypracować pewien poziom zaufania i wzajemnego szacunku, co w określonym kontekście nie jest rzeczą często spotykaną. Z racji iż zasięg projektu uległ rozszerzeniu, w większym stopniu skoncentrowano się również na sprzedaży wyrobów. Projekt gwarantuje, że przedsiębiorstwo przetwórcze ma zapewnione dostawy mięsa wysokiej jakości. Umożliwiło to spółdzielni pozyskanie ważnych klientów zagranicznych.

Składająca się z miejscowych rolników grupa Glenbarrow Farms w znaczącym stopniu polegała na Laois Leader w dziedzinie ukierunkowania jej rozwoju strategicznego, pomocy w zakresie środków tworzenia możliwości rozwojowych, zapewnienia wsparcia inicjatywom szkoleniowym oraz tworzenia powiązań z agencjami mogącymi pomóc grupie. O ile wkład finansowy ze strony Leader był stosunkowo skromny, wsparcie techniczne oraz ilość czasu poświęconego przez pracowników LGD były bardzo ważne. Owa mentorska rola miała ogromne znaczenie przy reali-

zacji celów projektu. Grupa Glenbarrow Farms planuje pozyskanie koordynatora, który udzieliłby wsparcia w zakresie zarządzania organizacją. Rada grupy ożywiła spółdzielcze reguły i bierze udział w „Trail”, czyli ponadnarodowym projekcie Leader, obejmującym planowanie strategiczne w kontekście podnoszenia wartości produktów lokalnych.

Ogólnie rzecz biorąc, projekt dostarczył hrabstwu Laois bardzo silnego bodźca. W 2004 r. grupa Glenbarrow Farms wniosła do miejscowej gospodarki wkład w postaci kwoty 248 tys. euro i chociaż wysokość kwoty spadła nieco w 2005 r., podobny wkład spodziewany był w 2006 r. Oczekuje się, że w przyszłości Glenbarrow Farms będzie jednym z wiodących czynników rozwoju gospodarczego Laois.

Glenbarrow Farms

Państwo członkowskie:

Irlandia

Region, okręg:

region graniczny, środkowy i zachodni, Co Laois

Nazwa LGD: Laois Leader Rural Development Company

Ludność: 59 000

Powierzchnia: 1720 km²

Całkowity koszt projektu:

45 592 euro

UE: 24 796 euro

Środki prywatne: 20 796 euro

Czas trwania projektu: 2002–2006

Kontakt: Anne Goodwin

Adres: Peppers Court, Portlaoise, Co Laois, Irlandia

Telefon: +353 502 61900

Faks: +353 502 61902

E-mail: agoodwinll@eircom.net

Internet: www.laois-leader-rdc.ie

Zdjęcia: irlandzka jednostka sieci krajowej

WYKORZYSTANIE ZASOBÓW NATURALNYCH I KULTUROWYCH

WŁOCHY

Promowanie regionu za pośrednictwem certyfikacji terytorialnej

W jaki sposób LGD może skutecznie wykorzystać sieć i certyfikację dla zapewnienia rozwoju i ochrony dziedzictwa naturalnego i kulturalnego na swoim terytorium.

Deborah Scorzelli, pracownik naukowo-badawczy w INEA (Istituto Nazionale di Economia Agraria – włoski Krajowy Instytut Ekonomiki Rolnej)

Wprowadzenie

LGD Montagna Vicentina SCARL realizuje kompleksowy projekt pod nazwą „Certyfikacja terytorialna w ramach systemu ekozarządzania i audytu (EMAS)¹”, mający na celu ochronę dziedzictwa naturalnego, usprawnienie zarządzania terytorialnego oraz promowanie modelu opartego na zrównoważonym rozwoju w odniesieniu do działalności rolno-spożywczej i turystycznej.

Region ten leży u podnóża Alp i posiada cechy społeczno-ekonomiczne typowe dla obszarów usytuowanych w głębi kraju. Starzenie się ludności, niski wskaźnik urodzeń oraz nieprzychylny warunki geomorfologiczne ograniczają rozwój społeczno-ekonomiczny obszaru. Prowadzona tam działalność przemysłowa ma charakter marginalny (przede wszystkim z powodu wysokich kosztów rozpoczęcia działalności oraz trudności logistycznych), sektor rolny zaś znajduje się w niekorzystnej sytuacji. Niemniej jednak w niektórych miejscach, zwłaszcza na wyżynnych obszarach Asiago, Recoaro Terme czy Tonzetta, środowisko naturalne przedstawia ogromną wartość, co umożliwia stały rozwój sektora turystycznego. Dotyczy to przede wszystkim wycieczek w okresie letnim, uprawiana jest tam także turystyka zimowa (narcciarstwo biegowe), prowadzona jest działalność historyczna i kulturalna (miejsca pamięci poświęcone I wojnie światowej, np. Ortigara i Cima Dodici), znajdują się tam również uzdrowiska.

W odpowiedzi na wyzwania

W odpowiedzi na potrzeby regionu, a jednocześnie w celu uświadomienia konieczności zachowania przyrodniczej, historycznej i kulturalnej integralności tych obszarów, LGD Montagna Vicentina opracowała lokalną strategię rozwoju. LGD to partnerstwo, w którego skład wchodzi 18 podmiotów – dziewięć publicznych i dziewięć prywatnych. Strategia koncentruje się na rozwoju opartym na działalności prowadzonej w sposób zrównoważony z ekonomicznego,

społecznego i przyrodniczego punktu widzenia. Jeżeli chodzi o ten ostatni aspekt, strategia podkreśla znaczącą rolę, jaką dziedzictwo naturalne może odegrać w procesie zrównoważonego rozwoju społeczno-ekonomicznego, jak również jego wkład w podnoszenie jakości życia społeczności lokalnych.

W kontekście terytorium i programu projekt certyfikacji terytorialnej EMAS (Działanie 9 strategii) odnosi się zarówno do sektora działalności gospodarczej, jak i politycznej, jego celem zaś jest dokonanie oddolnej zmiany w sposobie funkcjonowania miejscowego samorządu i przedsiębiorstw. LGD jest zdania, że jest to jedyny sposób aktywnego promowania nowego modelu rozwoju terytorialnego, w którym udział biorą wszystkie zainteresowane strony.

Rozwój inicjatywy w ramach Leader

W ramach Leader II poczyniono już kroki w kierunku wypracowania marki terytorialnej w kontekście marki „Jakość i środowisko”.

Zgodnie z założeniami strategii celem certyfikacji terytorialnej jest promowanie poszanowania środowiska, jak również poprawa jakości życia i warunków pracy oraz doskonalenie wyrobów i usług Montagna Vicentina.

Projekt ukierunkowany jest na rozwój obszaru i opiera się na uzgodnionym procesie podejmowania decyzji, ma w założeniu obejmować ochronę dziedzictwa przyrodniczego, usprawnienie zarządzania terytorialnego oraz promowanie modelu zrównoważonego rozwoju działalności rolno-spożywczej i turystycznej.

Strategia zmierza zatem w kierunku zwiększenia konkurencyjności przez optymalizację zasobów oraz zwiększenia zakresu usług hotelarsko-gastronomicznych i turystycznych oraz miejscowych atrakcji, przy jednoczesnym zachowaniu środowiska naturalnego obszaru. Zaplanowano następujące działania:

- dalszy rozwój i usprawnienie podejścia w zakresie jakości oraz zarządzanie środowiskowe tradycyjną produkcją lokalną,
- wdrożenie systemu zarządzania środowiskowego (*environmental management system* – EMS) w odniesieniu do lokalnych przedsiębiorstw rolno-spożywczych, w celu otrzymania certyfikatu ISO 14001,

¹ System ekozarządzania i audytu (EMAS – Eco-Management and Audit Scheme) jest dobrowolnym systemem przeznaczonym dla przedsiębiorstw, które chcą ocenić i usprawnić skuteczność swojego zarządzania. Uczestnictwo jest otwarte dla wszystkich organizacji publicznych lub prywatnych działających w państwach członkowskich Unii Europejskiej i Europejskim Obszarze Gospodarczym.

- uzyskanie ekoetykiety WE dla usług turystyczno-hotelarskich,
- zastosowanie EMAS/EMS w niektórych gminach obszaru.
- doradztwo w sprawie wdrażania pilotażowej certyfikacji ISO 14001 w przedsiębiorstwach wprowadzających specyfikację wyrobów.

Element rozleglejszej sieci

Oprócz LGD, sprawującej funkcję nadzorczą, działania w zakresie certyfikacji są w dużej mierze prowadzone przez wspólnotę górską Regencja Siedmiu Gmin, CURA (Uniwersyteckie Konsorcjum Badań Stosowanych), Wydział Procesów Inżynierii Chemicznej Uniwersytetu w Padwie oraz ARPA Veneto (Wenecka Agencja Ochrony Środowiska i Zapobiegania Zagrożeniom). Wspólnota górską jest bezpośrednim beneficjentem projektu (otrzymuje środki i zarządza nimi), odpowiedzialnym za techniczne i polityczne aspekty koordynowania różnych etapów działania. Do zakresu odpowiedzialności CURA należy planowanie oraz organizowanie konsultacji niezbędnych przy wdrażaniu.

Inicjatywa rozciąga się na rozległą sieć pośrednich beneficjentów, takich jak gminy i przedsiębiorstwa, zidentyfikowane (lub w trakcie identyfikacji) jako organizacje, w których zastosowany zostanie system certyfikacji. Owi pośredni beneficjenci są wybierani przez wspólnotę górską, która najpierw konsultuje się z miejscowymi zainteresowanymi stronami, a następnie uwzględnia je w projekcie certyfikacyjnym (lub projektach certyfikacyjnych).

Etapy i koszty projektu

Zgodnie z ustaleniami zawartymi w dokumentacji projektu inicjatywa dzieli się na trzy równoległe etapy:

- Marka „Jakość – Środowisko”,
- Ekolabel,
- Terytorialne zarządzanie środowiskiem.

Działania finansowane w ramach tych trzech etapów są zaś następujące:

Marka „Jakość – Środowisko”:

- identyfikacja potencjalnych uczestników procesu kreowania marki,
- audyt dotyczący przestrzegania specyfikacji wyrobów tam, gdzie już ją wprowadzono,

Ekolabel:

- identyfikacja obiektów turystycznych kwalifikujących się do objęcia ich etykietą Ecolabel (hotele, pola kempingowe itp.),
- akcje informacyjne i promocyjne dotyczące ekoetykiety w zidentyfikowanych obiektach,
- doradztwo w sprawie wdrażania niektórych pilotażowych certyfikacji w zakresie ekoetykiety.

Terytorialne zarządzanie środowiskiem:

- analiza organizacji gmin,
- zbieranie danych niezbędnych do wstępnej analizy środowiskowej (wymaganej na mocy rozporządzenia EMAS) w gminach,
- działania promocyjne i informacyjne,
- doradztwo w zakresie wdrażania EMS w gminach,
- stosowanie wskaźników w celu dokonania pomiaru skuteczności i działania systemu,
- szkolenie techniczne dla pracowników wyznaczonych do wdrażania EMS w gminach.

Koszty realizacji tych trzech etapów wynoszą odpowiednio 83 500, 67 500 i 473 464 euro. Dodatkową kwotę w wysokości 12 800 euro przeznaczono na koordynację i prowadzenie księgowości projektu, co zwiększa koszty do kwoty 637 264 euro.

Mimo iż każdy z etapów projektu realizowany jest w innym tempie, można już dostrzec pewne wskaźniki skuteczności działania.

Aby zastosować wytyczne dotyczące produkcji, opracowane na potrzeby marki „Jakość – Środowisko”, zaangażowano około 10 przedsiębiorstw z sektora mleczarskiego i mięsnego, natomiast z wieloma innymi nawiązano kontakt, dążąc do zaplanowanych 30 organizacji. Spośród tych 30 przedsiębiorstw, w zależności od okazanego zainteresowania, niektóre

Region nawet zimą zachwyca swoim urokiem

re zostaną wybrane jako organizacje pilotażowe w ramach certyfikacji środowiskowej ISO 14001. Promotorzy tej inicjatywy zidentyfikowali na razie trzy przedsiębiorstwa, uznane za wiodące, które kwalifikowałyby się do systemu certyfikacji, jednak oczekuje się, że liczba ta ulegnie zwiększeniu.

Etykietowanie i certyfikacja

W odniesieniu do ekoetykietowania LGD planuje wybranie, spośród uprzednio zidentyfikowanych w regionie, 300 przedsiębiorstw świadczących różne usługi turystyczne. W ramach tej grupy zbadany będzie stan wiedzy oraz zainteresowanie certyfikatem, wybranych również zostanie co najmniej dziesięć przedsiębiorstw pilotażowych w celu rozpoczęcia procesu ekoetykietowania.

Jeśli chodzi o certyfikację EMAS w gminach, dotychczas przeprowadzono szereg spotkań z burmistrzami i personelem technicznym organów administracyjnych. Spotkania te, mające na celu zwiększenie świadomości i przygotowanie do wymaganego procesu certyfikacji, wykazały również, że nie wszyscy zdają sobie sprawę z poziomu zaangażowania niezbędnego do realizacji projektu. W rezultacie okazało się, że prawdopodobnie zajdzie potrzeba wzmocnienia działań szkoleniowych.

Pierwsze rezultaty i przyszłe nadzieje związane z certyfikacją

Na poziomie lokalnym można już dostrzec pierwsze rezultaty, mianowicie:

- wzrost umiejętności lokalnych w zakresie zarządzania środowiskowego, spowodowany (częściowo) zaplanowanymi działaniami szkoleniowymi i podnoszącymi świadomość,
- utworzenie nowych zawodów (zwłaszcza audytorów wewnętrznych) oraz zwiększony lub co najmniej stabilny poziom zatrudnienia w sektorach, które uzyskały certyfikację,
- redukcja kosztów będących skutkiem braku zarządzania kwestiami środowiskowymi oraz wynikłych kar finansowych – zarówno w przypadku podmiotów publicznych, jak i prywatnych,
- zwiększona efektywność organizacyjna podmiotów (na przykład w kategoriach ogólnej optymalizacji działań, zarządzania personelem, komunikacją i wypadkami, a także zmniejszonej ilości odpadów), będąca skutkiem kultury zarządzania, wypracowanej w następstwie procedur wdrożonych wraz z certyfikacją,
- podniesiona wartość lokalnej produkcji rolno-spożywczej (dzięki wprowadzeniu marki i ISO 14001),

Poszanowanie środowiska naturalnego to kluczowy element projektu

kategoryzacja struktur turystyczno-hotelarskich oraz wynikające stąd przywiązanie turystów odwiedzających Montagna Vicentina,

- optymalizacja gospodarki odpadami (zwłaszcza zwiększony odsetek odpadów zbieranych w sposób selektywny).

Zakładając, że inicjatywa w zakresie certyfikacji jest wdrażana także w innych miejscach, jej długofalowego oddziaływania można się spodziewać w ogólnej poprawie jakości środowiska obszaru, odnowie jego wizerunku, jak również w utworzeniu zrównoważonego modelu jego rozwoju.

Tworzenie sieci kontaktów drogą do sukcesu

W trakcie realizacji projektu wykazano również, w jak dużym stopniu wymagania ustanowione w odniesieniu do certyfikacji, a zwłaszcza certyfikacji EMAS, są zgodne z założeniami Leader. Na różnych etapach procesu certyfikacji EMAS wymaga bowiem wspólnego zaangażowania wszystkich zainteresowanych stron za pośrednictwem ukierunkowanej komunikacji publicznej i działań, takich jak deklaracja współpracy w zakresie ochrony środowiska. Ponadto EMAS zaleca dokonanie pomiaru oraz ilościowego określenia faktycznych usług środowiskowych (rezultatów i skutków) EMS oraz ukierunkowanie ich rozwoju w stronę stałego doskonalenia i rzeczywistego przestrzegania zgodności ze wskaźnikami WE, zwiększając tym samym skuteczność programów rozwoju obszarów wiejskich.

Promowanie przez certyfikację terytorialną

Państwo członkowskie: Włochy

Region, okręg: Veneto

Nazwa LGD: Montagna Vicentina SCARL

Ludność: 81 400

Powierzchnia:

1 105 km²

Całkowity koszt

projektu: 637 264 euro

UE: 224 234 euro

Inne środki publiczne:

224 234 euro

Środki prywatne: 188 796 euro

Czas trwania projektu: 2004–2007

Kontakt: Francesco Manzardo

Adres: GAL Montagna Vicentina, Piazza Stazione, 1; 36012 Asiago (VI)

Telefon: +39 0424 63424

Faks: +39 0424 63424

E-mail: info@montagnavicentina.com

Internet: www.montagnavicentina.com

Zdjęcia: włoska jednostka sieci krajowej

Ogrody kryją tajemnice przeszłości

NIDERLANDY

Spojrzenie w przeszłość przez dziurkę od klucza

Prowadzenie prac wykopaliskowych w celu odkrycia przyrodniczego i kulturowego dziedzictwa obszaru umożliwi przyjęcie archeologicznego punktu widzenia i wzmacnia poczucie wartości regionu.

Wprowadzenie

Obszar znany pod nazwą Westerwolde położony jest w wschodniej części prowincji Groningen na północy Niderlandów i posiada bogate dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe. Doliny dwóch głównych rzek Westerwolde Aa i Ruiten As są obecnie ważnymi rezerwatami przyrody i stanowią element ekologicznej sieci Niderlandów. Obszar ten był zamieszkiwany już w czasach epoki kamiennej, czego dowodem są znalezione w ziemi przedmioty kultury materialnej.

Z powodu malejącej liczby miejsc pracy w rolnictwie młodzi i wykształceni mieszkańcy coraz częściej opuszczają ten teren, co przyczynia się do spadku koniunktury oraz maleją-

go poziomu infrastruktury i wyposażenia. W rezultacie w rejonie Westerwolde coraz trudniej jest utrzymać dotychczasowy poziom życia. Aby stworzyć stabilne warunki ekonomiczne do prowadzenia działalności gospodarczej, konieczne jest przyciągnięcie w te okolice nowych ludzi oraz powstrzymanie dotychczasowych mieszkańców przed wyjazdem. Jednym ze sposobów na osiągnięcie tego celu jest poprawa wizerunku i umocnienie tożsamości obszaru.

Przy wypracowywaniu takiej strategii ważną rolę odgrywają zasoby przyrodnicze i kulturowe. Istnieją tu piękne tereny mieszkalne i rekreacyjne, które można by wykorzystać, bogata zaś historia tych ziem może posłużyć do lepszego

zrozumienia ewolucji krajobrazu i jej związku z mieszkańcami tych okolic. W ten sposób zostałyby również wzbudzone poczucie wspólnej odpowiedzialności za jego ochronę. Projekt „Spojrzenie w przeszłość przez dziurkę od klucza” jest dobrym punktem wyjścia zarówno dla usprawnienia zarządzania środowiskiem, jak i polepszenia stanu wspólnego dziedzictwa kulturalnego.

Innowacyjne i techniczne podejście do historii i zasobów naturalnych

Dobra jakość wody jest bardzo istotna w zachowaniu i rozwoju siedlisk przyrodniczych. 1700 gospodarstw domowych mieszczących się na terenie rezerwatów przyrody w Westerwolde zanieczyszcza wodę odprowadzanymi ściekami. Dążąc do poprawy sytuacji, społeczności Stadskanaal, Vlagtwedde i Bellingwoude zdecydowały o nawiązaniu współpracy z Hunze & Aa's, miejscowym przedsiębiorstwem wodociągowym. Aby poprawić jakość wody, część gospodarstw domowych podłączono do gminnej sieci kanalizacyjnej. Jednak dla około 900 gospodarstw podłączenie takie okazało się zbyt skomplikowane lub kosztowne. W rezultacie w obrębie tych gospodarstw zainstalowano przydomowe podziemne oczyszczalnie ścieków. Pozwalają one na lokalne oczyszczanie ścieków i odprowadzanie czystej wody do otwartych zbiorników wodnych na terenie rezerwatów przyrody.

Przed zainstalowaniem przydomowych oczyszczalni ścieków niezbędne jest wykonanie wykopu o rozmiarach 4 na 3 m i o głębokości około 3 m. Przy tego typu pracach ziemnych profesjonalne badania archeologiczne nie są prowadzone standardowo, niemniej jednak 900 niewielkich wykopów na terenie ciekawym z archeologicznego punktu widzenia może stanowić bogate źródło informacji; z tej przyczyny organizatorzy projektu podjęli decyzję o rozpoczęciu prac. Co więcej, działania tego typu mają szansę wzmocnić zainteresowanie mieszkańców historią Westerwolde i wzbudzić ich entuzjazm. Z racji iż prace archeologiczne nigdy przedtem nie były łączone z rozbudową infrastruktury tego typu, niezbędne było opracowanie nowej metody. Znaczną uwagę poświęcono również kwestii informowania o prowadzonych działaniach. Środki finansowe Leader+ umożliwiły archeologom prowadzenie prac oraz włączenie w projekt mieszkańców przez zorganizowanie wystawy, wydanie broszury, przeprowadzenie spotkań informacyjnych oraz wykonanie profesjonalnych „profilu glebowych” (patrz niżej).

Działania informacyjne dotyczące projektu

Przed instalowaniem przydomowych oczyszczalni ścieków w ogrodach i na podwórzach organizatorzy projektu zorganizowali spotkania informacyjne dotyczące wykopalisk archeo-

logicznych i badania gleby we wszystkich trzech społecznościach, które uczestniczyły w projekcie. Mieszkańcy wszystkich gospodarstw domowych, które miały zostać wyposażone w przydomowe oczyszczalnie ścieków, otrzymali osobiste zaproszenia, pozostałych zaś mieszkańców wspomnianych społeczności poinformowano o sprawie za pośrednictwem miejscowej gazety. Podczas tych sesji informacyjnych archeologów – zarówno zawodowi, jak i amatorzy – zapoznali około 200 przybyłych mieszkańców o historii Westerwolde, wykozystując zdjęcia szczególnie ważnych stanowisk i obiektów. Znaleźiska archeologów amatorów wzbudziły szczególny entuzjazm i nadzieję na ewentualne odkrycia przy okazji przyszłych prac umożliwiających „spojrzenie w przeszłość”.

Odkrywanie historii

Wykopy, mające pomieścić przydomowe oczyszczalnie ścieków, były wykonywane za pomocą koparki łyżkowej. Jeszcze przed rozpoczęciem prac operatorzy otrzymali od archeologów instrukcje dotyczące właściwego uczestniczenia w wykopaliskach archeologicznych i badaniach gleby i nauczyli się rozpoznawać miejsca o znaczeniu archeologicznym. W razie podejrzenia, że stanowisko może być interesujące, przerywano prace i wzywano archeologów. Robotnicy nauczyli się również wykonywać profile glebowe nad pierwszą warstwą piasku. W czasie ostatniego zlodowacenia, około 11 500 lat temu, całe terytorium Niderlandów zostało pokryte piaskami roznośzonymi przez wiatr. W Westerwolde warstwa piasku zalega na głębokości około 3 metrów i konieczne było zbadanie jej pod kątem pozostałości archeologicznych z okresu epoki kamiennej. Różne warstwy gleby znajdujące się nad warstwą piasku przedstawiają, w zasadzie na każdym stanowisku, liczącą 10 000 lat historię ewolucji gleby, a tym samym krajobrazu. Dzięki środkom finansowym przekazanych w ramach Leader+ mieszkańcy mogli dostać fotografie „własnego” profilu glebowego. Do wykonania czytelnych zdjęć profilu glebowego należało wykopać jeden z boków otworu w płaszczyźnie możliwie pionowej i oczyścić go przy pomocy szpadla. Operatorzy dźwigu przeszli specjalne szkolenie w zakresie prowadzenia prac oraz fotografowania próbek gleby w 60 gospodarstwach domowych, których mieszkańcy o to poprosili.

Prezentacja znalezisk

Na specjalnie zorganizowanej wystawie przedstawiono ewolucję krajobrazu oraz zrekonstruowaną historię życia ludzi w okresie od epoki kamiennej do średniowiecza, wy-

korzystując fotografie profili glebowych i znaleźiska archeologiczne. Specjalną uwagę poświęcono zmieniającym się z upływem czasu rytuałom pogrzebowym, jak również pozostałościom odnalezionym w glebie, związanym z tym zagadnieniem. Na wystawie zaprezentowano również unikatowe znaleźiska wywodzące się z czasów prehistorycznych. W okresie od maja do sierpnia 2005 r. wystawa została poka-

Na wystawie zaprezentowano kilka z najważniejszych znalezisk

zana również w innych miejscach, między innymi w centrum informacyjnym w fortecy w mieście Bourtange. Obejrzało ją około 20 000 zwiedzających, między innymi uczniowie szkół podstawowych obszaru Westerwolde. Wszystkie szkoły w Westerwolde otrzymały materiały informacyjne, dzięki którym uczniowie mogli sami odwiedzić wystawę. Historia i ewolucja gleby i krajobrazu, jak również odkrycia archeologiczne z Westerwolde, zostały przedstawione w specjalnie wydanej broszurze.

Leader+ zapewnia wgląd w historię, najlepszą praktykę i poczucie wartości

Gdyby nie środki otrzymane w ramach Leader+ wystawa, materiały informacyjne oraz broszura nie stałyby się kluczowymi elementami programu instalowania przydomowych systemów oczyszczania ścieków. Mieszkańcy Westerwolde zyskali możliwość bezpośredniego wglądu w przeszłość dzięki możliwości zerknięcia pod powierzchnię swoich podwórzy i ogrodów. Był to również pierwszy przypadek, gdy wykopaliska archeologiczne i badania gleby były prowadzone na tak dużej liczbie niewielkich stanowisk jednocześnie. Wypracowano nowy i praktyczny sposób realizacji tego typu działań, mogących stanowić przykład dla innych projektów. Projekt „Spojrzenie w przeszłość przez dziurkę od klucza” został przyjęty z uznaniem przez Niderlandzkie Towarzystwo Archeologiczne. Co dwa lata towarzystwo przy wsparciu władz przyznaje Nagrodę Ym van der Werfa projektom ukierunkowanym na pobudzenie społecznej świadomości archeologicznej.

Dzięki projektowi ochrona zasobów naturalnych w Westerwolde uległa poprawie, mieszkańcy Westerwolde są zaś bardziej świadomi wartości liczącego już 10 000 lat dziedzictwa swojego regionu. Obecnie są oni również w stanie dostrzec możliwości tkwiące w marketingu tych unikatowych wartości w odniesieniu do przyszłej działalności rekreacyjnej i turystycznej oraz poprawienia jakości środowiska życia swoich (młodych) mieszkańców.

Rzut oka w przeszłość przez dziurkę od klucza

Państwo członkowskie:

Niderlandy

Region, okręg:

Noord, Groningen

Nazwa LGD:

Oldambt-Westerwolde

Ludność: 80 265

Powierzchnia: 605 km²

Całkowity koszt

projektu: 90 500 euro

UE: 25 000 euro

Inne środki publiczne:

35 000 euro

Środki prywatne: 30 500 euro

Czas trwania projektu: styczeń 2004 – marzec 2006

Kontakt: Patricia Boiten

Adres: Halsemastraat 2

NL 9977 SE Kloosterburen, Niderlandy

Telefon: +31(0)595 43 52 75

E-mail: info@patriciaboiten.nl

Zdjęcia: niderlandzka jednostka sieci krajowej

WYKORZYSTANIE NOWEJ WIEDZY SPECJALISTYCZNEJ I TECHNOLOGII

ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO

Recykling „gór” opon w górach Mourne

Nowy sposób wykorzystania odpadów pomaga przetrwać miejscowym przedsiębiorstwom oraz oczyścić lokalne środowisko naturalne.

Region o nadzwyczajnych walorach krajobrazowych

Wprowadzenie

W okolicach gór Mourne w hrabstwie Down w Irlandii Północnej, uwiecznionych w piosence Percy French „The Mountains of Mourne”, powstaje dziś nowe „pasma górskie”. Nowe szczyty nie przypominają jednak dotychczasowych, porośniętych wrzosami, dumnych granitowych wzniesień, gdyż składają się z tysięcy zużytych opon samochodowych. Hałdy opon zaczęły powstawać w momencie, gdy miejscowy przedsiębiorca Patrick McCartan, zdecydował się na otwarcie nowego przedsiębiorstwa recyklingowego w miasteczku Castlewallan, położonym w samym sercu parku krajobrazowego Mourne.

Działająca na tym terenie miejscowa grupa Leader+, Rural Down Partnership, podjęła decyzję o przekazaniu środków budżetowych w wysokości 2 mln euro (1,45 mln funtów) na rzecz rozwoju gospodarki wiejskiej w hrabstwie Down przez wykorzystanie możliwości rozwoju działalności gospodarczej, pobudzanie i wspieranie innowacyjnych projektów oraz identyfikowanie obszarów o największych potrzebach. Miasteczko Castlewallan, gdzie projekt jest realizowany, należy do grupy 40% najbardziej upośledzonych obszarów w Irlandii Północnej i chociaż nie cierpi z powodu wysokiej stopy bezrobocia, niemal 40% poszukujących pracy to osoby długotrwale bezrobotne.

Zgodność z przepisami europejskimi – pierwsza przeszkoda pokonana

Promotor projektu, Patrick McCartan, był właścicielem firmy dostarczającej drewniane stajnie przedsiębiorstwom z branży jeździeckiej i w trakcie prowadzenia tej działalności zdał sobie sprawę z dużego zapotrzebowania na granulaty gumy, wykorzystywane do produkcji nawierzchni „na każdą pogodę” w ujeżdżalniach. Po wstępnych badaniach McCartan odkrył, że granulaty gumy trzeba było sprowadzać do Irlandii Północnej z Wielkiej Brytanii lub z Republiki Irlandii, koszty transportu zaś powodowały, że zakup takich nawierzchni stawał się nieopłacalny.

W lipcu 2001 r. zaczęła obowiązywać dyrektywa Unii Europejskiej w sprawie składowania odpadów¹. Na mocy dyrektywy składowiska nie mogą przyjmować całych opon od 2003 r., opon pociętych zaś – od lipca 2006 r. Do lat sześćdziesiątych XX w. guma ze zużytych opon była zwykle poddawana recyklingowi, ale uległo to zmianie, w chwili gdy przywóz taniej ropy naftowej (surowca używanego do produkcji kauczuku syntetycznego) spowodował spadek zapo-

¹ Dyrektywa Rady 99/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowania odpadów weszła w życie 16 lipca 1999 r. Termin wykonania tego aktu prawnego w państwach członkowskich wyznaczono na 16 lipca 2001 r.

trzebowania na gumę z odzysku. Coraz powszechniejsze stosowanie opon wzmacnianych stalowymi pasami również wpłynęło na podniesienie kosztów i czasochłonności skomplikowanego procesu recyklingu opon. Jednak mimo że składowanie zużytych opon przynosiło krótkotrwałe korzyści ekonomiczne, długotrwałe następstwa tego procesu zaczęły się akumulować.

Przesłanki środowiskowe

Zużyte opony nie tylko zajmują miejsce na wysypiskach, ale mogą również zniszczyć specjalną wykładzinę, rozkładaną tam w celu zapobiegania przedostawaniu się do wód gruntowych i powierzchniowych składanych substancji skażających. Opony, których pozbyto się w sposób niedozwolony (pojedynczo lub na skalę masową, w postaci nielegalnych składowisk), niszczą krajobraz wyglądem i stwarzają zagrożenie dla zdrowia i bezpieczeństwa publicznego.

W Zjednoczonym Królestwie pozbywanie się zużytych opon stanowi znaczny problem – codziennie z kół samochodów osobowych, dostawczych i ciężarowych zdejmuje się ponad 100 tys. opon nienadających się do dalszego użytkowania, co rocznie daje ogółem około 46 mln opon (czyli 440 tys. ton odpadów).

Patrick McCartan zdał sobie sprawę, że wprowadzenie w życie nowego aktu prawnego przyniesie skutek w postaci nieograniczonej podaży surowca, który można przetworzyć i sprzedać w postaci rozdrobnionej gumy lub granulatu gumowego. Przedsiębiorca wiedział również z własnego doświadczenia, że w Irlandii Północnej istnieje znaczne zapotrzebowanie na ten produkt, wykorzystywany do budowy nawierzchni w ujeżdżalniach i halach do jazdy konnej, który można stosować również w produkcji wyposażenia ulic, nawierzchni sportowych, podkładów, przy budowie linii kolejowych i tramwajowych, a także wykorzystać w procesie produkcji nowych opon.

Na dobrej drodze z Leader+

Po dwóch latach dogłębnych badań sektora, licznych wizyt w przedsiębiorstwach zajmujących się zagospodarowywaniem odpadów w Anglii oraz uczestniczenia w kursach dla przedsiębiorców opracowany został kompleksowy biznesplan. W kwietniu 2005 r. wniosek skierowany do Rural Down Partnership w ramach działania „Wspieranie nowych przedsiębiorstw wiejskich – pomoc w założeniu nowych firm zagospodarowywania odpadów” programu Leader+ pomógł w zakupie maszyny do rozdrabniania.

Projekt otrzymał dotację ze środków programu Leader+ w wysokości 14 tys. euro (10 tys. funtów), co stanowiło 50% łącznych kosztów projektu i umożliwiło zakup używanej maszyny do rozdrabniania opon. W czerwcu 2005 r., po dokonaniu zakupu maszyny, możliwe było rozpoczęcie prac w przedsiębiorstwie recyklingu opon. LGD Rural Down Partnership była bardzo pomocna przy realizacji projektu, gdyż obejmował on szereg celów programu Leader+ prowadzonego w Irlandii Północnej. Projekt był w dużym stopniu innowacyjny, umożliwiał tworzenie nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich, wywarł znaczący, pozytywny wpływ na środowisko naturalne i miał zrównoważony charakter w perspektywie długofalowej. Grupa rozpropagowała pro-

jekt w prasie lokalnej i krajowej, mając przede wszystkim na celu zachęcanie do składania kolejnych wniosków o środki Leader+ w ramach działania grupy w zakresie zagospodarowywania odpadów i recyklingu. Jako bezpośredni odzew na tę akcję reklamową Patrick McCartan otrzymał liczne zapytania handlowe od firm oponiarskich, zainteresowanych dostarczeniem mu zużytych opon i tym samym zapewniających nieograniczone źródło surowca. Projekt przemówił również do wyobraźni ekipy realizatorów BBC Newsline (wieczorny program informacyjny nadawany w Irlandii Północnej), którzy nakręcili reportaż o przedsiębiorstwie w ramach cyklu programów o innowacjach w gospodarce wiejskiej.

Kolejna przeszkoda do pokonania...

Firma, odnosząc coraz większe sukcesy, szybko osiągnęła pozycję nieczęsto spotykaną w przypadku nowych przedsiębiorstw – nie była w stanie zaspokoić nadmiernego popytu i realizować piętrzących się zamówień. Zaczęto odprawiać z kwitkiem klientów – zarówno producentów odpadów, jak i użytkowników produktu końcowego. Szybko stało się oczywiste, że nowe przedsiębiorstwo będzie zmuszone do zwiększenia mocy przerobowych, by móc zaspokoić olbrzymie zapotrzebowanie. Po zwróceniu się po raz kolejny o pomoc do Rural Down Partnership zakupiono kolejną maszynę do wstępnego rozdrabniania opon do samochodów 4x4 i samochodów ciężarowych, co podwoiło liczbę opon przerabianych w ciągu doby.

Jeszcze przed przyjęciem drugiego wniosku Rural Down Partnership musiały dopilnować, aby projekt osiągnął cele określone we wstępnym wytycznych w sprawie wniosków. Dzięki procesowi monitoringu ustalono, że utworzono 2,5 miejsca pracy w przeliczeniu na pełen etat, realizując tym samym wyznaczony w ramach projektu cel tworzenia nowych miejsc pracy, co w rezultacie umożliwiło złożenie drugiego wniosku o dofinansowanie w ramach Leader+.

Nowy wniosek został rozpatrzony pozytywnie i w grudniu 2005 r. przedsiębiorstwo otrzymało dotację w wysokości 28 tys. euro (20 tys. funtów) na zakup maszyny do wstępnego rozdrabniania gumy. Zainstalowanie nowej maszyny pozwoliło na znaczące zwiększenie mocy przerobowych i umożliwiło poddawanie recyklingowi opon w ilości 5–6 tys. sztuk tygodniowo. Przedsiębiorstwo daje obecnie pracę łącznie 3,75 pracownikom w przeliczeniu na pełen etat, odbiera opony z firm mających siedziby w promieniu 40 km i dostarcza produkt końcowy do ośrodków jazdy konnej oraz na place zabaw dla dzieci.

...na drodze do sukcesu

Leader+ umożliwił założenie nowego przedsiębiorstwa zagospodarowywania odpadów, podwojenie jego zdolności produkcyjnych oraz rozszerzenie asortymentu przetwarzanych opon. Utworzono również nowe miejsca pracy na obszarze wiejskim, projekt zaś realizuje cele i dążenia programu Leader+ w Irlandii Północnej, zwłaszcza gdy idzie o „zapewnienie wsparcia dla rozwoju innowacyjnych, zrównoważonych projektów realizowanych na obszarach wiejskich oraz zapewnienie wsparcia dla przetrwania i wzmocnienia istniejących przedsiębiorstw działających na obszarach wiejskich” – podkreśla Patrick McCartan.

Recykling „górn” opon

Państwo członkowskie:

Zjednoczone Królestwo

Region, okręg: hrabstwo Down,
Irlandia Północna

Nazwa LGD:

Rural Down Partnership

Ludność: 97 970

Powierzchnia: 1463 km²

Całkowity koszt projektu:

70 000 euro

UE: 17 150 euro

Inne środki publiczne:

17 150 euro

Środki prywatne: 35 700 euro

Czas trwania projektu: grudzień
2005 – grudzień 2008

Kontakt: Thérèse Rafferty

Adres: Civic Building, Downshire
Road, Banbridge, Co Down,
Irlandia Północna, BT32 3JY

Telefon: +44 28 4066 0609

Faks: +44 28 4066 0601

E-mail: info@ruraldown.org.uk

Internet: www.ruraldown.org.uk

Zdjęcia: jednostka sieci krajowej
Zjednoczonego Królestwa

Czas na małą przerwę od tego recyklingu...

NIEMCY

Ogrzewanie biomasą: Uprawa drzew do produkcji energii na Łużycach

Zapewnienie dostaw energii ze źródeł alternatywnych pomaga uzmysłwić sobie, jak wielki potencjał tkwi w biomasie w Europie, i wskazuje rolę różnych sieci w realizacji celów tej wspólnej inicjatywy.

Klaus Schwarz, Biomassemanagement Lausitz (Brandenburgia), i Jan Swoboda, niemiecka jednostka sieci krajowej Leader+

Wprowadzenie

Dostawy energii i surowców to najważniejszy warunek wstępny osiągnięcia dobrobytu ekonomicznego. W chwili obecnej, mimo iż paliwa kopalne stanowią najważniejsze źródło energii na świecie, ich zasoby stają się coraz mniejsze i droższe, zwłaszcza w przypadku ropy naftowej. Nie można również zapominać o problemach środowiskowych związanych ze spalaniem paliw kopalnych.

Dlatego też, zarówno w kontekście politycznym, jak i ekonomicznym, rozwój zrównoważonych i przyjaznych środowisku źródeł energii i surowców stanowi najważniejsze wyzwanie na przyszłość. Widać to wyraźnie na przykładzie gwałtownego wzrostu zapotrzebowania w krajach Unii Europejskiej na drewno jako surowiec energetyczny, która to sytuacja doprowadzi do zakładania na dużą skalę plantacji o krótkim cyklu rozwojowym. Potencjał energetyczny biomasy w Niemczech szacuje się na około 10% obecnego zużycia energii pierwotnej. Znaczący odsetek tej biomasy mógłby pochodzić z roślin energetycznych i drzew szybko rosnących, uprawianych na terenach rolniczych niewykorzystywanych już do produkcji żywności. Dzięki temu sektor rolny i leśny zyskają nowe obszary działalności w kluczowej dziedzinie społecznego zapotrzebowania, przy jednoczesnym zmniejszeniu roli subwencjonowania. W przyszłości dostawcy surowca staną się zintegrowanymi dostawcami usług.

Pomysł się zakorzenia

Projekt pod nazwą „Uprawa drzew do produkcji energii” wyłonił się z pomysłów i inicjatyw, z jakimi Klaus Schwarz, przewodniczący Stowarzyszenia Zarządzania Obszarami Wiejskimi Spree-Neiße, zapoznał się w czasie największych europejskich targów leśnictwa „Elmia Wood”, odbywających się w Szwecji. Z pomocą rady Stowarzyszenia Zarządzania Obszarami Wiejskimi różne podmioty połączyły siły i utworzyły grupę roboczą pod nazwą „Nowa energia – nowa praca – drewno jako źródło energii”. Szybko się jednak okazało, że koszty produkcji i dostaw zręb-

ków drzewnych są zbyt wysokie, by przedsięwzięcie mogło być rentowne. W rezultacie dopiero wraz z przyjęciem ustawy o energii odnawialnej (Erneuerbare-Energien-Gesetz – EEG) w 2004 r. zmiana uwarunkowań politycznych i ekonomicznych umożliwiła realizację pomysłów zawartych w projekcie. Przy wsparciu udzielonym ze strony rządu landu Brandenburgia oraz po pozytywnej wstępnej ocenie dokonanej przez komisję regionalnej Inicjatywy Technologii Energetycznej realizacja projektu mogła być kontynuowana.

Pierwszy krok

Dzięki ostatecznemu bodźcowi w postaci wsparcia finansowego inicjatywa skonkretyzowała się w formie projektu Interreg IIIA, w ramach którego grupy z Polski i przedsiębiorcy z Brandenburgii w Niemczech wspólnie zajęli się zagadnieniem wykorzystania biomasy. Również program Leader udzielił wsparcia w formie dotacji na inwestycje, dzięki którym środki zostały wykorzystane na dostarczenie karpiny i młodych ukorzenionych drzewek. Sponsorzy

projektu zapewnił środki współfinansowania. Dwóch rolników pozostawiło 30 ha ziemi na ugór i udostępniło 10 ha ziemi do przeprowadzenia prób.

Rozwój nowych obszarów działania

Celem projektu jest rozwój drobnej wymiany handlowej w regionie Łużyc, a zwłaszcza zapewnienie rolnikom drugiego źródła dochodów w okresie przechodzenia z sektora rolnego do sektora produkcji energii. Kluczową koncepcję stanowi skojarzone wytwarzanie ciepła i energii elektrycznej. Wytwarzane ciepło będzie w zasadzie przeznaczane na potrzeby własne, energia elektryczna może być zaś sprzedawana (po korzystnej cenie) do sieci elektroenergetycznej, zgodnie z warunkami określonymi w ustawie o energii odnawialnej (EEG). Ciepło może być również wykorzystywane przez producentów energii na potrzeby prowadzonej działalności. Aby jednak zakwalifikować się do pomocy finansowej UE, na przykład w ramach programów Leader+ lub Interreg, przewidywana ilość zużywanej energii oraz jej cena muszą zostać wcześniej uzgodnione z odbiorcami.

Odbiorcy to przede wszystkim spółdzielnie przemysłowe i inne duże przedsiębiorstwa, które potrzebują ciepła do prowadzenia działalności, między innymi do sprzedaży bezpośredniej, utrzymania koni w stajni, przetwórstwa mięsnego, prac warsztatowych, wyłaczania wina itp. Zrębki drzewne mogą być spalane jako substytut paliw kopalnych, co przyczyni się do oszczędności środków i wytworzy dochód w wyniku sprzedaży wyprodukowanej energii. W chwili obecnej zrębki drzewne są najważniejszym rodzajem paliwa, biorąc pod uwagę, że produkty przetworzone, takie jak pelety (granulat drzewny), są w dalszym ciągu zbyt drogie. W przyszłości planuje się utworzenie agencji do spraw energii, zajmującej się połączonym zarządzaniem popytem i podażą. W chwili obecnej sytuację można określić w sposób następujący: „jest produkt, ale nie ma rynku”. Nie zawsze jest jasne, na jakie produkty i kiedy będzie zapotrzebowanie oraz czy w ogóle będzie możliwość dostarczenia ich po odpowiedniej cenie.

Już istnieje

Społeczność producentów, w skład której wchodzi rolnicy, pracownicy sektora leśnego oraz usługodawcy w zakresie zarządzania obszarami zalesionymi (lub agencje usług leśnych), już istnieje. Pierwszym owocem tej współpracy jest napisana wspólnie z CEBra (Centrum für Energietechnolo-

gie Brandenburg) instrukcja dla producentów, zawierająca zalecenia dotyczące wykorzystania maszyn, sadzenia, nawożenia, uprawy, zbiorów, sprzedaży i dystrybucji, jak również opisująca różne metody realizacji projektu. Zebrano już informacje dotyczące wymagań w zakresie pracy. Wczesną wiosną, w zależności od gatunku drzewa i rodzaju gleby, zespół liczący dwóch–czterech pracowników i jednego kierowcę jest w stanie obsadzić w ciągu dnia plantację o powierzchni około dwóch hektarów. Odpowiada to w przybliżeniu 50 dniom roboczym, potrzebnym na założenie plantacji o powierzchni 100 ha. Zbiór odbywa się w zimie po upływie czterech–sześciu lat i wymaga nieco mniejszego nakładu pracy. Ponieważ zimą i wczesną wiosną zazwyczaj nie prowadzi się intensywnej produkcji rolnej, działalność ta stwarza dodatkowe możliwości zatrudnienia i zarobków.

Plany na przyszłość

Jeżeli chodzi o zbiory, grupa robocza LGD ds. technologii opracowała wspólnie z Politechniką Brandenburską usprawnienia techniczne, dające się zastosować w istniejących maszynach, dzięki czemu możliwa stała się obróbka pni o średnicy do 30 cm. Koszty inwestycji w wysokości 70 tys. euro poniosą sami zainteresowani. Projekt powinien być również rozpatrzony w kontekście zarządzania prywatnymi obszarami zalesionymi, których właściciele ani nie wykazują chęci, ani nie posiadają środków niezbędnych do uprawy drzew lub wykorzystywania istniejących plantacji o powierzchni dochodzącej do 30–40 ha.

Uprawa drzew do produkcji energii zatacza szerokie kręgi

Oprócz dostaw energii i kwestii technicznych do ważnych elementów projektu należy zarządzanie obszarami wiejskimi i turystyka i w tym zakresie ważną rolę odgrywają członkowie LGD Strittmatter Land. Uprawa drzew do produkcji energii na odłogach jest jednym z aspektów zarządzania obszarami wiejskimi, odłogi te są połączone malowniczym szlakiem długości 11 km, po którym kursuje powóz konny. W naznaczonym piętnem górnictwa regionie łużyckim uwzględnienie plantacji drzew na cele energetyczne w ofercie specjalnych atrakcji turystycznych jest sposobem na wykorzystanie rozległych ugorów i ziemi przeznaczonych do rekultywacji.

Ukorzenione sadzonki staną się kiedyś źródłem energii

W wyniku wymiany i wzajemnych wizyt strony polskiej i niemieckiej rozpoczęto prace związane ze złożeniem kolejnego wniosku Interreg IIIA w sprawie kompaktowania, certyfikacji i potencjalnego wykorzystania biomasy. Oddziaływanie tej współpracy i zaangażowanie w nią rozciąga się na cały region, a nawet wykracza poza jego granice. Przykładowo nawet w przypadku najmniejszego gospodarstwa rodzinnego promocja regionu pomogła w rozwiązaniu problemu rozproszenia społeczności, jak również zachęciła do przyjęcia odważnej i przedsiębiorczej postawy. Poczucie własnej wartości w połączeniu z zaangażowaniem i wspólnymi inicjatywami stanowi skuteczną siłę, z którą należy się liczyć.

Wymiar europejski

Rozwój nowych form użytkowania ziemi ma również do odegrania ważną rolę na innych obszarach wiejskich w Europie. W związku z tym warto, by zarówno praktycy, jak i naukowcy łączyli się w „sieci doskonałości”. 31 sierpnia 2006 r. odbyło się drugie brandenburskie forum „Drewno jako źródło energii”, w którym po raz pierwszy wzięli udział partnerzy ze Szwecji, z Polski, Węgier i Austrii. Eksperti naukowcy oraz liczni przedstawiciele instytucji europejskich opisywali obecne doświadczenia w tej dziedzinie, uwzględniając znaczenie dalszego rozwoju obszarów wiejskich jako ośrodków zrównoważonego przemysłu energetycznego.

Jeżeli chodzi o wykorzystanie biomasy – zarówno w charakterze materiału, jak i źródła energii – w ciągu następnego pięćdziesięciu lat rolnictwo, sektor badawczy i ogólnie gospodarka staną przed olbrzymim wyzwaniem. Łużycka inicjatywa na rzecz gospodarowania biomasą (Biomassemanagement Lausitz) poszukuje partnerów w całej Europie w celu promowania aktywnej reorganizacji sektora rolnego i obszarów wiejskich.

Ogrzewanie biomasą

Państwo członkowskie: Niemcy

Region: Brandenburgia

Nazwa LGD: Strittmatter Land

Ludność: 20 040

Powierzchnia: 422 km²

Całkowity koszt projektu: 98 200 euro

UE: 58 920 euro

Inne środki publiczne: 19 640 euro

Środki prywatne: 19 640 euro

Czas trwania projektu:

kwiecień 2005 – grudzień 2006

Kontakt: Klaus Schwarz

Biomassemanagement Lausitz

Telefon: +49 171741 02 25

Faks: +49 35569 2208

E-mail: klaus.schwarz@abnachdraussen.net

Internet: www.abnachdraussen.net

www.tu-cottbus.de/cebra

Kontakt: Hermann Wittig, LAG Strittmatter Land

Telefon: +49 3 55/2 21 48

E-mail: regionalmanagement@strittmatter-land.de

Internet: www.strittmatter-land.de

Zdjęcia: niemiecka jednostka sieci krajowej

WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH

AUSTRIA I NIEMCY

Uczenie się od Europy: W jaki sposób młodzi ludzie zapoznają się z innowacjami rolniczymi

Przyszli rolnicy otrzymali szansę poznania nowych technik gospodarowania poza rodzimym regionem dzięki wsparciu sieci LGD łączącej dwa państwa członkowskie.

*Barbara Loferer, kierownik ARGE NationalpaRkregion Hohe Tauern,
i Luis Fidschuster z austriackiej Jednostki Sieci Krajowej*

Wprowadzenie

W październiku 2004 r. osiem lokalnych grup działania z Austrii i jedna z Niemiec (Bawaria) rozpoczęło realizację projektu współpracy ponadnarodowej dla studentów szkół rolniczych, mającego na celu podniesienie stanu ich wiedzy w zakresie innowacji rolniczych. W ramach projektu przewidziano staż w innowacyjnych gospodarstwach w okresie 2005–2006, a także seminaria i wizyty terenowe dotyczące innowacji. W obu tych latach w miesiącach letnich każdy z 40 innowacyjnych rolników z regionu Salzburga (Austria) i z Bawarii (Niemcy) zapewnił dwa trzymiesięczne staże dla jednego praktykanta. W projekcie współpracy bierze udział około 15 szkół rolniczych.

Inicjatorami tej koncepcji współpracy byli Barbara Loferer (LGD Nationalpark-Region Hohe Tauern, Austria) i Reinhard Walk (LGD Auerbergland, Niemcy). Obie te LGD pełnią rolę krajowych partnerów wiodących i nie tylko stanowią siłę napędową projektu „Uczenie się od Europy”, ale również zajmują się stroną finansową projektu.

Skąd się wziął pomysł

Głównym celem tego projektu współpracy było udoskonalenie praktycznej edukacji przyszłych rolników. Z reguły studenci szkół rolniczych odbywają obowiązkowe praktyki w gospodarstwach rodzinnych. Umożliwienie młodym praktykantom odbycia szkolnej praktyki w innowacyjnych gospodarstwach indywidualnych otworzyłoby ich umysły na nowe rozwiązania i horyzonty oraz poszerzyło ich wiedzę. To z kolei dałoby podstawę do przyszłych innowacji w różnych dziedzinach gospodarowania oraz do dalszej

współpracy z innowacyjnymi rolnikami oferującymi staż w swoich gospodarstwach. Ponadnarodowy aspekt polega na tym, że praktykanci z Austrii poznają, i w teorii, i w praktyce, różne metody innowacyjnego podejścia do rozwoju rolnictwa w Niemczech, i odwrotnie.

Trzy różne moduły szkoleniowe

Podstawowym celem projektu współpracy jest zapewnienie stażu w gospodarstwach specjalizujących się w dziedzinie energetyki, przetwórstwa towarowego lub turystyki. Wszystkie trzy opisane poniżej moduły obejmują wizytę-praktykę pod przewodnictwem jednego z rolników oraz seminarium, w trakcie którego praktycy i eksperci przekazują wszelkie informacje.

1. Rolnicy-energetycy

Rolnicy-energetycy wprowadzają młodych uczestników projektu w tajniki różnych metod wytwarzania energii odnawialnej i, co za tym idzie, możliwości pozyskiwania dodatkowego źródła dochodu. Uczniowie powinni na przykład nauczyć się od praktyków, w jaki sposób zakładać spółdzielnie rolnicze, aby prowadzić zakłady wyrobu zrębków drzewnych do produkcji energii cieplnej lub zakłady instalacji biogazowych do produkcji energii elektrycznej. Najważniejszym celem tego krótkiego okresu pracy w gospodarstwie jest umożliwienie studentom wglądu w technologię i rozwój instalacji energetycznych, możliwości inwestowania i uzyskania dochodu, a także funkcjonowanie instalacji.

Za przykład zaangażowania rolników-energetyków może tu posłużyć Spółdzielnia Produkcji Zrębków Drzew-

Energia odnawialna to także dodatkowe źródło dochodów

cowali w przeszłości szereg marek cieszących się uznaniem.

3. Rolnicy działający w branży turystycznej

Urlopy agroturystyczne stały się przebojem na rynku austriackim. Austriackie stowarzyszenie zajmujące się agroturystyką wyznaczyło nowe standardy jakości w odniesieniu zarówno do samego produktu, jak i do marketingu. Staż w tych gospodarstwach pozwala uczniom zapoznać się z rozwojem i wdrażaniem innowacyjnych programów i pakietów urlopowych w gospodarstwach wiejskich. Obejmują one reklamę, marketing i dystrybucję,

a także aspekty finansowe. Uczestniczące gospodarstwa specjalizują się w rozmaitych dziedzinach, takich jak wakacje dla dzieci specjalnej troski, jazda konna, odnowa biologiczna, rolnictwo ekologiczne, turystyka piesza, nauka o drewnie oraz „szkoła w gospodarstwie wiejskim”.

nych i Ciepła, która zaopatruje 415 domostw w dwóch gminach w energię cieplną i dostarcza „zieloną energię elektryczną” do publicznej elektroenergetycznej sieci przesyłowej.

Oprócz odbycia stażu uczniowie wzięli udział w wycieczce do tzw. regionu energetycznego Weiz w austriackiej Styrii. Region ten jest dobrze znany z innowacyjnego podejścia do polityki energetycznej oraz z projektów w zakresie energii odnawialnej (np. zrębki drzewne, energia słoneczna i energia wiatru). Uczestnicy złożyli również wizytę u operatorów energetycznych i zapoznali się z prezentacjami dotyczącymi nowych technologii energetycznych.

2. Rolnicy-przetwórcy

W gospodarstwach specjalizujących się w przetwarzaniu i wprowadzaniu na rynek nowych produktów uczniowie szkół rolniczych zdobywają wiedzę specjalistyczną w następujących dziedzinach:

- opracowanie nowych produktów,
- sprzedaż i dystrybucja produktów,
- warunki sprzedaży,
- inwestycje i dochody,
- technologia produkcji.

Rolnicy-przetwórcy prowadzą działalność w następujących dziedzinach: wprowadzanie na rynek jagnięciny, wołowiny i dziczyzny, współpraca z restauracjami i hotelami, produkcja i sprzedaż lodów i napojów alkoholowych, a także prowadzenie sklepu ze zdrową żywnością (ser, makaron, zioła, herbata, ocet) itp. W ramach tego modułu przewidziano również wycieczkę badawczą do grupy Leader Vulkanland (Styria), gdzie innowacyjni rolnicy wypra-

Przygotowanie i wdrażanie

Projekt był realizowany przy ścisłej współpracy uczestniczących LGD, szkół rolniczych i rolników. Bliska współpraca ze wszystkimi partnerami od samego początku była bardzo ważna dla zapewnienia odpowiedniego zaangażowania w realizację projektu, dlatego też wszyscy partnerzy zostali wcześniej poproszeni o przedstawienie pomysłów dotyczących rozwoju koncepcji projektu. Niezwykle istotnym zadaniem był dobór innowacyjnych gospodarstw. Wszyscy rolnicy biorący udział w realizacji projektu zostali skontrolowani przez LGD w celu zagwarantowania, że standardy innowacyjności w danych dziedzinach są zgodne z oczekiwaniami projektu. Wybrani rolnicy oferujący staż we własnych gospodarstwach przeszli również szkolenie dydaktyczne, co pomogło im podnieść poziom wiedzy na temat nauczania młodzieży oraz stać się profesjonalnymi opiekunami dla uczniów. W trakcie praktyki w gospodarstwach uczniowie prowadzą dziennik, w którym zapisują, czego nauczyli się teoretycznie oraz praktycznie w kontaktach z rolnikami i ekspertami.

Środki finansowe Leader+ zostały przeznaczone na wypracowanie koncepcji projektu, działania informacyjne

Objaśniane są najnowsze technologie i osiągnięcia

w szkołach, szkolenie rolników, finansowanie wyjazdów-praktyk, seminaria i warsztaty oraz związaną z nimi dokumentację, działalność marketingową (włącznie z produkcją filmu) oraz ocenę projektu.

Dalsze korzyści

Oprócz zdobycia nowej wiedzy specjalistycznej w zakresie innowacyjnego rozwoju rolnictwa projekt jest źródłem wielu innych korzyści dla uczniów, szkół i rolników. Młodzi ludzie stają się częścią innowacyjnej sieci zrzeszającej potencjalnych przyszłych partnerów współpracy (rolnicy i biorący w niej udział uczniowie). Szkoły zyskują możliwość włączenia praktycznych doświadczeń do programu nauczania, a poza tym wraz z rolnikami przyczyniają się do wypracowania pozytywnego wizerunku i osiągają z tego korzyści, dzięki realizacji projektu w dziedzinie innowacyjnej współpracy. Co więcej, rolnicy otrzymują za swój wkład wynagrodzenie!

Przyciąganie kolejnych obszarów Leader

W 2005 r. do projektu przyłączyły się dwie kolejne austriackie grupy Leader: LGD Mondseeland i LGD Regatta z sąsiedniego regionu Górnej Austrii. Również w 2005 r. inne LGD z Bawarii złożyły do właściwych instytucji zarządzających wnioski w sprawie przyłączenia się do projektu, zostały jednak odrzucone. Należy zwrócić uwagę na fakt, że procedura zatwierdzania odgrywa w tym ponadnarodowym projekcie decydującą rolę. Z racji iż projekt został w pierwszej kolejności zatwierdzony przez austriackie władze regionalne, a dopiero później przez władze w Bawarii, w 2005 r. był to w znaczącym stopniu narodowy projekt austriacki. Obecnie, po uwzględnieniu uczestnictwa bawarskiej LGD Auerbergland, projekt stał się w 2006 r. w pełni funkcjonującym ponadnarodowym projektem współpracy.

Uczenie się od Europy

Państwo członkowskie: Austria

Region, okręg: kraj związkowy Salzburg, Górna Austria, Tyrol

Nazwa wiodącej LGD:

ARGE Nationalparkregion Hohe Tauern

Ludność: 62 123

Powierzchnia: 2279 km²

Inne LGD: Lungau, Salzburger Seengebiet, Tennengau, Salzburger Saalachtal, Pongau, Pillerseetal – Leogang, Inneres Salzkammergut, Mondseeland, Regatta

Państwo członkowskie: Niemcy

Region: Bawaria

Nazwa LGD: Auerbergland

Ludność: 19 500

Powierzchnia: 250 km²

*Całkowity koszt projektu: 182 900 euro

UE: 90 800 euro

Inne środki publiczne: 48 200 euro

Środki prywatne: 43 900 euro

* Koszty dotyczą jedynie Austrii

Czas trwania projektu: marzec 2004 – grudzień 2006

Kontakt: Barbara Loferer

Adres: Nationalpark-Region Hohe Tauern, Schlosstraße 15, A-5710 Kaprun

Telefon: +43 6547 20185

Faks: +43 6547 20185

E-mail: office@nationalparkregion.at

Internet: <http://www.lernen-von-europa.com>

Kontakt: Reinhard Walk

Adres: LAG Auerbergland, Marktplatz 4, D-86975 Bernbeuren

Telefon: +49 8367 9139024

Faks: +49 8367 9139025

E-mail: koordination.walk@t-online.de

Internet: www.auerbergland.de

Zdjęcia: LAG NationalparkRegion Hohe Tauern

WŁOCHY I BELGIA Wiejska Sieć Jakości

Spotkanie partnerów projektu
w promieniach belgijskiego słońca

Łączenie się różnych przedsiębiorstw w sieć jest sposobem na osiągnięcie wspólnego celu, jakim jest hotelarstwo wiejskie.

Wprowadzenie

Wiejska Sieć Jakości (Rural Quality Network – RuralQNet) jest włosko-belgijską siecią, w skład której wchodzi różne przedsiębiorstwa działające w sektorze hotelarstwa wiejskiego, m.in. domy oferujące pokoje gościnne ze śniadaniem, gospodarstwa agroturystyczne, pensjonaty, domki turystyczne bez żywienia, restauracje itp. Zrzeszenie ich w stowarzyszeniu ma na celu opracowanie i wprowadzenie w życie strategii jakości. Na początku projektu osoby związane z branżą są informowane o jego istnieniu i zapraszane do przyłączenia się do sieci. Powodzenie inicjatywy zależy bowiem od liczby i jakości podmiotów, które się do niej przyłączają.

„Chińczykom nie uda się tego skopiować...”

Jak twierdzi prezes LGD Due Laghi, połączenie dwóch regionów partnerskich (region Dwóch Jezior w Lombardii, Włochy oraz Pays d’Anlier, de la Sûre et de l’Attert w Belgii) nie jest dziełem przypadku. Oba regiony szczytą się bogatą, liczącą ponad 2 tys. lat tradycją hotelarską. Członkowie sieci w obu regionach wykazują duże zainteresowanie regionem partnerskim i bardzo chętnie się spotykają. Projekt RuralQ-Net powstał w odpowiedzi na globalizację i jest nadzieją, że będzie się wyróżniał, gdyż skoncentrował się w pierwszym

rzędzie na jakości. Oba partnerzy są w równym stopniu odpowiedzialni za prowadzenie przedsięwzięcia. LGD Due Laghi podjęła się koordynacji, zarządzania finansami, organizacji i ogólnego nadzoru nad wymianami na swoim terytorium oraz dopilnowania prawidłowej realizacji działań związanych z komunikacją. Belgijska LGD, Pays d’Anlier, de la Sûre et de l’Attert zobowiązała się natomiast do zebrania informacji dotyczących swojego terytorium, niezbędnych zwłaszcza do przygotowania planowanego podręcznika. Grupa zorganizowała również wszystkie przedsięwzięcia przeprowadzone w Belgii, takie jak seminarium dotyczące hotelarstwa wiejskiego, które odbyło się w kwietniu 2006 r.

Kluczowe działania w ramach projektu

Partnerzy projektu realizują szereg przedsięwzięć, włącznie z międzynarodowymi spotkaniami. Najważniejsze produkty wspólnego projektu, finansowanego ze środków Leader+, są następujące:

- Poradnik¹ – w formie podręcznika opracowanego z my-

¹ W celu otrzymania poradnika, prosimy o kontakt z Giacomo Camozzinim, e-mail: info@galdeiduelaghi.org, lub Patrickiem Rauschem: leader+@bastogne.be.

Wiejskie hotelarstwo po włosku...

ślą o pracownikach sektora. Będzie on regularnie aktualizowany i ma w założeniu zawierać: wykaz członków, praktyczne porady (dotyczące na przykład prawidłowego sposobu nakrywania stołu, dokumentacji, jaką można oferować klientom itd.) oraz narzędzia komunikacji służące promowaniu sieci oraz jej członków.

- Szlaki – opracowane przede wszystkim pod kątem turystyki rodzinnej – obejmują miejsca krótkiego pobytu, na przykład: domki turystyczne bez wyżywienia, miejsca oferujące wyżywienie u gospodarza itp., obsługiwane przez członków sieci. Powstają one zarówno w Belgii, jak i we Włoszech.
- Wizerunek – aby umocnić swój wizerunek, członkowie sieci zaczęli wykorzystywać różne narzędzia, np. wspólną makietę graficzną i witrynę internetową. Opracowano również znak firmowy, co powinno ułatwić restauratorom i gospodarzom utożsamianie się z siecią i postrzeganie siebie jako jej członków. Godło RuralQ-Net nie ma w zamyśle zastępować innych istniejących znaków firmowych, lecz raczej stanowić ich uzupełnienie i identyfikować promotorów projektu, którzy zapewniają stałe przestrzeganie kryteriów jakości.
- Wydarzenia i imprezy – w okresie pomiędzy kwietniem a październikiem 2006 r. życie sieci ożywiły trzy międzynarodowe imprezy. Wydarzenia te umożliwiły odbycie wizyt terenowych oraz spotkania z innymi członkami, jak również dokonanie przeglądu postępów w realizacji projektu oraz wspólnej pracy nad jego zawartością. W październiku 2006 r. partnerzy spotkali się na końcowym seminarium, aby dokonać oceny osiągniętych rezultatów.

...zapewnia bogactwo form zakwaterowania

Wczasowicze w centrum uwagi

W trakcie seminarium, zorganizowanego przez belgijską LGD w kwietniu 2006 r., przedstawiciel departamentu rządu Walonii odpowiedzialny za turystykę udzielił porad dotyczących podejścia opartego na jakości w hotelarstwie wiejskim.

Podejście oparte na jakości bazuje na ośmiu zasadach:

- zrozumienie potrzeb wczasowiczów,
- wiara w podejście oparte na jakości,
- wiara gospodarza w podejście,
- zarządzanie podejściem opartym na jakości jako procesem (analiza – działanie – ocena),
- określenie, zrozumienie i zarządzanie ciągiem niezależnych działań,
- stałe doskonalenie,
- działanie w sposób logiczny i intuicyjny na podstawie obiektywnych danych,
- utrzymywanie dobrych stosunków ze wszystkimi partnerami.

To właśnie wczasowicz wystawia ocenę i docenia jakość, a w ostatecznym rozrachunku to on przyciąga

innych potencjalnych klientów. Jest zatem ważne, aby działalność była nastawiona na zaspokajanie potrzeb i oczekiwań klienta oraz poznanie jego opinii.

Karta jakości

Wymiana pomysłów pomiędzy partnerami zaowocowała utworzeniem karty jakości dla organizacji zajmujących się hotelarstwem (z kartą można zapoznać się na stronie www.ruralqnet.com). W czasie pisania tego artykułu w skład sieci wchodziło 45 organizacji: 39 z Włoch i 6 z Belgii. Najważniejszym aspektem, którym uczestnicy będą się zajmować w ramach projektu, są wartości niewymierne: kapitał ludzki, umiejętności kierownicze i ogólnie rzecz biorąc – wszystko, co ma związek z ludźmi. Z racji iż cechy niewymierne są z natury trudniejsze do zmierzenia niż wymierne, takie jak czystość, higiena, bezpieczeństwo itd., ustalono pewne wskaźniki pomocne w przeprowadzeniu ich oceny – na przykład stan wiedzy o regionie, gotowość do pracy w ramach sieci i promowania pozostałych jej członków, chęć podnoszenia kwalifikacji oraz liczba spotkań kierowników organizacji.

W chwili obecnej trzon sieci składa się z 10 organizacji, a jego zadaniem jest informowanie o projekcie pozostałych promotorów oraz zapraszanie ich do przyłączenia się do grupy.

Organizacje przestrzegające warunków karty jakości otrzymają znak firmowy, który będą mogły eksponować w swoich przedsiębiorstwach. Ich dobór oraz ocena opierają się na wskaźnikach ustalonych przez sieć. Sieć jest otwarta na wszelkie przedsiębiorstwa wywodzące się z obu partnerskich LGD, jak również z innych regionów, pod warunkiem że spełniają one wybrane kryteria i są przygotowane do wprowadzenia strategii jakości. Członkowie spodziewają się również, że RuralQNet przyniesie zysk, przewidując wzrost wartości związany ze wspólnie prowadzoną akcją promocyjną i wytyczeniem szlaków.

Jest jeszcze jedna rzecz, o której warto wspomnieć. RuralQNet jest gwarancją wspaniałej atmosfery i przyjaznej postawy wobec nowych członków. Dla uczestników projektu wspólna praca i wzajemne kontakty są prawdziwą przyjemnością. Każde spotkanie międzynarodowe stwarza szansę na lepsze poznanie partnerów oraz ich poglądów na tematy kulturalne, społeczne, a nawet polityczne. Regionalni kierownicy projektu i promotorzy rozwoju lokalnego mogą więc jedynie zyskać na udanej realizacji projektu.

RuralQNet: Hotelarstwo wysokiej jakości

Państwo członkowskie: Włochy

Region: Lombardia

Nazwa wiodącej LGD: GAL dei Due Laghi

Ludność: 68 108

Powierzchnia: 815 km²

Państwo członkowskie: Belgia

Region: Walonia

Nazwa LGD: GAL Pays d'Anlier, de la Sûre et de l'Attert

Ludność: 35 620

Powierzchnia: 760 km²

Całkowity koszt projektu: 225 200 euro

UE: 100 000 euro

Inne środki publiczne: 125 200 euro

Koszt projektu dotyczące Włoch: 115 200 euro

UE: 50 500 euro

Inne środki publiczne: 64 700 euro

Koszt projektu dotyczące Belgii: 110 000 euro

UE: 49 500 euro

Inne środki publiczne: 60 500 euro

Czas trwania projektu: styczeń 2005 – czerwiec 2006
(planowane przedłużenie)

Kontakt: Giacomo Camozzini (IT)

Adres: Via Fornace Merlo 2, 23816 Barzio (LC), Włochy

Telefon: +39 0341 999972

Faks: +39 0341 911899

E-mail: info@galdeiduelaghi.org

Strona internetowa: www.galdeiduelaghi.org

Kontakt: Patrick Rausch (BE)

Adres: Rue du Vivier, 58

6600 Bastogne (Belgia)

Telefon: +32 61 24 09 73

Faks: +32 61 21 59 09

E-mail: leader+@bastogne.be

Internet: www.ruralqnet.com

Zdjęcia: belgijska i włoska jednostka sieci krajowej

KOBIETY I MŁODZIEŻ W LEADER+

Françoise Bonert

LUKSEMBURG

Wywiad z Françoise Bonert

byłą kierownik LGD Müllerthal w Luksemburgu, pracującą obecnie w Luksemburskiej instytucji zarządzającej

Wprowadzenie

Po ukończeniu studiów geograficznych na uniwersytecie w Trewirze w czerwcu 2002 r. Françoise Bonert została poproszona o opracowanie strategii rozwoju lokalnego Leader+ w regionach Müllerthal oraz Mozela Luksemburska. Następnie, w październiku 2003 r., objęła stanowisko kierownika nowo utworzonej LGD Müllerthal w swym rodzinnym regionie. Od września 2006 r. Françoise Bonert jest odpowiedzialna za koordynację krajowego programu Leader w Departamencie Rolnictwa w Luksemburgu.

Region Müllerthal

Region Müllerthal, w którym funkcjonuje LGD, jest położony we wschodniej części Wielkiego Księstwa Luksemburga, około 30 km na północny wschód od stołecznego miasta Luksemburga. Wzdłuż północnej i wschodniej granicy regionu płynie rzeka Sûre, będąca również naturalną granicą państwa z Republiką Federalną Niemiec. Z geomorfologicznego punktu widzenia region Müllerthal leży w obszarze luksemburskiej kuesty¹ piaskowcowej, rozciągającej się poza granicę z Niemcami.

Lokalna grupa działania Leader+ Müllerthal została oficjalnie założona 19 czerwca 2003 r. w wyniku zawartego

porozumienia. Obejmuje obszar o powierzchni 311 km², zamieszkały przez około 21 tys. osób, a w jej skład wchodzi 35 członków: 15 gmin i 20 organizacji reprezentujących interesy kobiet, młodzieży i sektora turystycznego oraz działających w dziedzinie ekologii i ochrony przyrody, rolnictwa, kultury i rozwoju regionalnego.

Region Müllerthal jest znany przede wszystkim z unikatowych walorów przyrodniczych i pięknego krajobrazu stanowiących o jego wartości rekreacyjnej, jak również z imponujących zabytków. Najważniejsze zasoby regionu są więc ściśle związane z nieskazitelnym pięknem jego przyrody i dziedzictwem kulturowym. Od końca XIX w. do regionu Müllerthal, rozciągającego się wokół miasta Echternach, przybywali licznie goście z kraju i zagranicy. Liczba miejsc noclegowych w hotelach, schroniskach i pensjonatach, jak również liczne pola kempingowe rozmieszczone nad brzegami okolicznych rzek, są przejawem szczególnej roli, jaką w regionie odgrywa sektor rekreacyjny i usług turystycznych.

Zwiększanie wartości dziedzictwa przyrodniczego i kulturalnego stanowi priorytet wśród działań podejmowanych w ramach inicjatywy Leader+ w regionie Müllerthal. Początkowo skoncentrowano się na jak najlepszym wykorzystaniu dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego za pośrednictwem działań podejmowanych w sektorze rol-

¹ Kuesta jest pojęciem geologicznym, określającym tzw. próg strukturalny, powstały w następstwie nachylenia twardych warstw skalnych.

nym i w branży turystycznej, z naciskiem na rozwój gospodarczy. Jednak chcąc promować zrównoważony rozwój regionalny, nie można zapominać o aspekcie ekologicznym i społeczno-kulturowym. W tym zakresie wykorzystanie nowych technologii daje duże możliwości, zwłaszcza w takich dziedzinach, jak reklama lub opracowywanie nowych produktów.

Contact Point: Pełni pani funkcję kierownika LGD – co się Pani szczególnie podoba w tej pracy?

Françoise Bonert: Najwięcej radości sprawia mi szeroki zakres obowiązków i stały bezpośredni kontakt z tak dużą liczbą ludzi. W pracy zajmuję się wszystkim – od czynności typowo administracyjnych po tworzenie projektów z różnych dziedzin i kierowanie nimi. Każdy dzień przynosi nowe wyzwania. Na pewno jest to praca, która ma niezwykle dużo do zaoferowania, ale która wymaga również całkowitego oddania.

CP: Czy może nam Pani coś opowiedzieć o którymś z bieżących projektów, w którego realizację jest Pani zaangażowana i który Pani zdaniem jest ważny dla Pani regionu? Na czym dokładnie polega Pani rola?

F.B.: Najważniejszy projekt w naszym regionie to „Müllertal dla pieszych”, który wraz z naszym innym projektem dotyczącym młyna został wybrany na szczelbu UE jako przykład dobrej praktyki. Celem projektu jest promowanie turystyki pieszej przez wypracowanie koncepcji wspólnego, jednolitego pieszego szlaku turystycznego ze znormalizowanym oznakowaniem i marketingiem. Wszystkie gminy partnerskie należące do LGD są w to zaangażowane, a sam projekt uwzględnia oddolne podejście przez aktywne uczestnictwo w grupach roboczych.

Moje zadanie polegało na koordynowaniu poszczególnych etapów projektu wspólnie z jego przedstawicielami. Chodziło o zebranie najważniejszych uczestników projektu i zachęcenie zespołu do wspólnej pracy. Ogólnie rzecz biorąc, będąc kierownikiem LGD jest się w mniejszym lub większym stopniu zaangażowanym we wszystkie bieżące projekty grupy, w zależności od dyspozycyjności kierowników projektu i pracowników.

CP: Można zakładać, że praca w niewielkim, wielojęzycznym kraju daje pewną przewagę w kontekście Leader+, na przykład w odniesieniu do projektów współpracy. Czy jest tak istotnie i czy mogłaby Pani podać jakies przykłady? Jeżeli tak nie jest, proszę wyjaśnić dlaczego.

F.B.: Uwzględniając naszą znajomość języków – luksemburskiego, niemieckiego, francuskiego i angielskiego – jesteśmy z pewnością na uprzywilejowanej pozycji, gdy w grę wchodzi współpraca międzynarodowa. Dzięki temu znacznie łatwiejsze jest nawiązywanie kontaktów, o czym przekonałam się podczas różnych konferencji międzynarodowych. Jednak z powodu późnego uruchomienia działań w ramach Leader w naszym regionie, a także dążenia

w pierwszej kolejności do skonsolidowania nowej struktury, na początku daliśmy pierwszeństwo projektom regionalnym.

Niemniej jednak już w chwili obecnej realizowanych jest kilka projektów współpracy z innymi luksemburskimi obszarami Leader. Ponadto doszło do wymiany z jedną grupą francuską i kilkoma niemieckimi. Jesteśmy również zaangażowani w projekt wraz z niemiecką LGD Moselfranken, noszący nazwę Niemiecko-Luksemburski Szlak św. Jakuba z Komposteli (Jakobsweg). Celem tej inicjatywy jest rozszerzenie kontaktów i wymiana pomysłów oraz zwiększenie aktywności w zakresie współpracy międzynarodowej w nadchodzącym okresie finansowania.

CP: Jak duże znaczenie miało dla Pani lub kierowanej przez Panią LGD tworzenie sieci kontaktów? Z jakimi rodzajami tworzenia sieci miała pani do czynienia?

F.B.: Koncepcja tworzenia sieci ma zasadnicze znaczenie zarówno dla mnie, jaki i mojej LGD – to właśnie na tym polega Leader. Oprócz sieci regionalnej, która powstała dzięki Leader, nasza LGD w szczególności utrzymuje stałe kontakty z innymi obszarami Leader w Luksemburgu. W niewielkim kraju, w którym istnieją jedynie cztery grupy Leader i gdzie wszyscy zaangażowani w program znajdują się osobiście, sieć krajowa to dla kierowników LGD po prostu codzienność.

CP: W jakim stopniu, Pani zdaniem, mieszkańcy waszego regionu są świadomi projektów Leader+? Co uważa pani za „wartość dodaną” Leader+?

F.B.: W chwili obecnej na pewno nie wszyscy zdają sobie sprawę z tego, że prowadzimy program Leader w naszym regionie, jednak od czasu, gdy nasza LGD rozpoczęła działalność, czyli od czerwca 2003 r., świadomość ta ciągle wzrasta. Dzieje się tak m.in. dzięki realizacji projektów, konsekwentnym i nieprzerwanym wysiłkom na rzecz dotarcia do jak największej liczby uczestników i zaangażowania ich, jak również dzięki zapewnieniu obecności mediów; trzeba jeszcze wspomnieć o dystrybucji naszej regionalnej gazety „Leader”. W przyszłości dużo więcej uwagi należy jednak poświęcić *public relations*.

Wartością dodaną Leader+ w naszym regionie jest przede wszystkim fakt, że za pośrednictwem Leader udało nam się zebrać decydentów regionalnych i sprawić, by wspólnie kształtowali przyszłość naszego regionu i wcielali w życie innowacyjne pomysły. Poza tym dzięki koncepcji tworzenia sieci Leader sektory, które przedtem działały niezależnie od siebie – na przykład rolnictwo, restauracje i turystyka – obecnie połączyły swoje siły. Powstały nowe grupy interesu o charakterze regionalnym, które odgrywają ważną rolę w zakresie wdrażania projektów i kierowania nimi. Utworzono również regionalny punkt kontaktowy – jego rolę pełni biuro Leader, będące zarazem centrum koordynacyjnym.

Dla mnie osobiście największą wartością dodaną jest wykształcenie się poczucia solidarności oraz rozwój tożsamości regionalnej wśród partnerskich gmin i organizacji

zaangażowanych w Leader, które przedtem nie współpracowały w ten sposób. Ta nowa struktura regionalna stanowi również obecnie najlepszą podstawę do urzeczywistnienia idei rezerwatu przyrody, rozważanej w regionie Müllerthal od wielu lat.

CP: Jakie były doświadczenia Pani LGD, jeśli chodzi o realizację programu Leader+? Czy oczekuje Pani jakichś zmian, co miałyby one spowodować?

F.B.: Wdrażanie Leader+ zaowocowało korzystnymi i długotrwałymi zmianami w naszym regionie. W ciągu pierwszych dwóch lat w LGD zajmowaliśmy się przede wszystkim poznawaniem metody Leader i podnoszeniem naszych umiejętności w tym zakresie. Powstawały wtedy również i wdrażane były pierwsze projekty. Do chwili obecnej rozpoczęto realizację ponad 25 projektów.

Ważne jest, aby zdać sobie sprawę z tego, że Leader jest nie tylko konwencjonalnym programem rozwojowym, skoncentrowanym na udzielaniu wsparcia finansowego, ale że oferuje regionowi jako całości dużo więcej. Dzieje się tak dzięki wyzwaniu ducha optymizmu oraz podkreśleniu, że dla gmin rzeczą najwyższej wagi jest zrównoważony rozwój regionalny. Stało się jednak również oczywiste, że praca w ramach projektu, która zależy od uczestnictwa dużej liczby podmiotów, jest często długotrwałym procesem, sprowadzającym się przede wszystkim do podtrzymywania entuzjazmu i postrzegania otaczających nas rzeczy w ujęciu globalnym.

Chociaż ogólna gotowość do współpracy jest oczywistością, naszym marzeniem jest jeszcze bardziej aktywne uczestnictwo jednostek w przyszłości. Poza tym trzeba w sposób ukierunkowany wspierać zaangażowanie młodych ludzi. Gospodarka regionalna również musi być zintegrowana z pracami prowadzonymi w ramach projektu. Przy pomocy tych środków możemy z pewnością doprowadzić do jeszcze większej innowacyjności.

CP: Jak Pani wiadomo, nowe rozporządzenie w sprawie rozwoju obszarów wiejskich przewiduje wpisanie metody Leader do głównego nurtu programowania. Jakie są Pani zdaniem najważniejsze wyzwania dla Pani regionu w następnym okresie programowania i jak Pani postrzega Leader w kontekście tego wyzwania?

F.B.: Najpoważniejsze wyzwanie dla regionu to z pewnością urzeczywistnienie idei przekształcenia Müllerthal w rezerwat przyrody w celu wzmocnienia w perspektywie długofalowej struktury regionalnej powstałej dzięki Leader+. Niemniej jednak działania w zakresie Leader również w przyszłości będą odgrywały znaczącą rolę, gdyż metoda Leader faktycznie umożliwia wcielanie w życie pomysłów na nowe projekty w sposób bardzo wyrazisty. Synergia między Leader i działalnością rezerwatu przyrody to niezbędny pozytywny bodziec dla rozwoju regionu Müllerthal w przyszłości.

CP: Zwracając się do czytelników „Leader+ Magazine” w nowych państwach członkowskich, co poradziłaby

Pani LGD dopiero rozpoczynającym lub rozważającym rozpoczęcie realizacji własnych projektów lokalnych?

F.B.: Moim zdaniem ważne jest, aby nowo powstałe LGD, dopiero rozpoczynające działalność, realizowały w pierwszej kolejności mniejsze projekty, w których szybko widoczne są konkretne rezultaty, co wywołuje entuzjazm i poczucie sukcesu u wszystkich uczestników. Jednocześnie powinno się rozpocząć realizację szeroko zakrojonych, długofalowych projektów, które w przyszłości wpłyną w pozytywny i zrównoważony sposób na rozwój regionalny. Osoba będąca kierownikiem grupy Leader nie powinna również poddawać się w pracy naciskom decydentów i polityków, których oczekiwania są czasami zbyt daleko idące.

Radziłabym wszystkim LGD w nowych państwach członkowskich, aby korzystały z doświadczeń już istniejących grup Leader oraz szukały możliwości wymiany z podobnymi i interesującymi regionami.

Niepowtarzalna przyroda i krajobraz Müllerthal...
(Zdjęcie udostępnione przez Raymonda Clémenta)

Espace Femmes: kobiety ramię w ramię

Leader+ pomaga w utrzymaniu ośrodka dla kobiet, w którym można podzielić się problemami, ale i o nich zapomnieć.

Wprowadzenie

Projekt „Espace Femmes” jest związany z ośrodkiem dla kobiet w Pays de Dinan, założonym w 2004 r.; jest to miejsce, gdzie kobiety mogą choć na chwilę zapomnieć o troskach i znaleźć przyjaźń, a może nawet szczęście. Ośrodek pełni funkcję punktu kontaktowego – jest się tu komu zwierzyć, a czasem nawet udaje się znaleźć rozwiązanie poważnych życiowych problemów. Jest to również obiekt umożliwiający realizację rozmaitych działań, miejsce rozrywki i spotkań.

Zjednoczone w celu stworzenia miejsca, w którym można i ponarzekać, i działać

Kobiety są grupą społeczną często najciężej dotkniętą przez bezrobocie. Niejednokrotnie znajdują się w bardzo trudnej sytuacji, będąc na przykład zmuszone do samotnego wychowywania dzieci i korzystając jedynie z RMI¹ jako jedyne źródła dochodu. W Pays de Dinan jest więcej takich kobiet niż gdziekolwiek indziej w Côtes d'Armor. W ramach omawianego projektu Leader+ kobiety połączyły siły i zorganizowały miejsce spotkań, nazwane Espace Femmes. Inicjatywa ta wypłynęła z głębi ludzkich serc.

Na początku istniały dwie grupy kobiet z Dinan, z których każda miała własną wizję projektu. Pierwsza z grup, Atelier Collectif Femmes (kobieca grupa robocza), to ośrodek analityczny zajmujący się głównie zagadnieniem miejsca kobiet w społeczeństwie i ich relacjami z mężczyznami. Grupa druga to kobiety dotknięte różnego rodzaju problemami, zwłaszcza mieszkanki dzielnic z przewagą mieszkań komunalnych. Moderator, który prowadził w tamtym czasie warsztaty szkoleniowe, zaprosił obie grupy na wspólne spotkanie. Pierwsza grupa, bardziej skupiona na zagadnieniach teoretycznych, dążyła do

¹ *Revenu minimum d'insertion* – zasiłek socjalny wypłacany we Francji osobom bezrobotnym, bezdomnym i najmniej uprzywilejowanym.

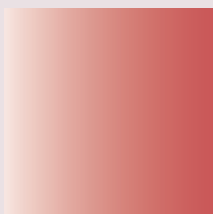
utworzenia miejsca, gdzie będzie można zostać wysłuchanym, podczas gdy kobietom w drugiej grupie, pragnącym wyrwać się z domu i rozwijać, bardziej chodziło o miejsce przeznaczone do prowadzenia różnego rodzaju działalności. Te usługi doradcze, mające swoje korzenie w obszarze miejskim, docelowo obejmą swym zasięgiem cały obszar wiejski LGD.

Kiedy różnorodność łączy się z solidarnością

Po zasięgnięciu opinii znanych i szanowanych członków społeczności, licznych wnioskach o wsparcie oraz wielu długich spotkaniach, w trakcie których opracowywano podstawy tego projektu, Espace Femmes w końcu otworzył podwoje. Ośrodek mieści się w starych koszarach Duguesclin, w samym sercu miasta, i zajmuje powierzchnię 400 m². Słowo „dom”, od razu nasuwające na myśl ciepło i zaufanie, najlepiej chyba oddaje atmosferę panującą w Espace Femmes. Opowiadając o ośrodku, jego założycielki podkreślają również chętnie słowo „różnorodność”. Do drzwi ośrodka pukają kobiety ze wszystkich możliwych grup społecznych: zamożne i ubogie, emerytki i artystki, samotne i rozwiedzione, lesbijki itd. Espace Femmes dociera do wszystkich 345 członków LGD, z których 40% (138) jest reprezentowanych w 58 gminach porzrzucanych na całym obszarze LGD. Działania realizowane w ramach projektu są w dużym stopniu zróżnicowane. Kobiety przychodzą do ośrodka, aby brać udział w kursie jogi lub w terapeutycznych sesjach relaksacyjnych, uczestniczyć w warsztatach kucharskich, zwierzyć się ze swoich problemów, szukać pomocy prawnej, poznać swoje prawa w sytuacji, gdy padają ofiarą przemocy domowej, lub gdy chcą po prostu przyjść i pogadać z innymi kobietami. Dzięki różnorodnym osobowościom i możliwościom zawiązuje się solidarność, a kobiety, nawet te najbardziej skrzywdzone przez życie, znów potrafią się śmiać i odczuwać radość.

Espace Femmes to miejsce, w którym można się zrealizować na wiele sposobów...

...włącznie z poznaniem pierwszych figur „tańca brzucha”

Właśnie coś takiego wymarzyła sobie kiedyś Annie Ollagnier, osoba koordynująca Espace Femmes, wraz ze swoimi partnerkami!

Rezultaty to nie tylko liczby

Przy dokonywaniu oceny Annie Ollagnier, zamiast podawać liczby, woli przytaczać fakty dowodzące absolutnej konieczności powstania takiego miejsca. Opowiada na przykład o czarnoskórej, bitej przez męża kobiecie, która co tydzień na piechotę pokonywała odległość sześciu kilometrów, aby znaleźć pocieszenie i rozwiązanie problemów, z którymi się borykała. „Po rocznej nieobecności pojawiła się ponownie, aby oznajmić, że jest w trakcie rozwodu i że jej (jeszcze) mąż został skazany za przemoc domową”. Zmiana sytuacji nie zawsze jest możliwa, ale cotygodniowe spotkania zmieniają coś w codziennym życiu kobiet.

Relacje oparte na zaufaniu powstają na dwa sposoby. Niektóre osoby już pierwszego dnia znajdują dla siebie powierników, a później z radością zapisują się na któreś z zajęć warsztatowych. Inne rozpoczynają od zajęć malarskich lub jogi, a dopiero po kilku tygodniach udają się do pokoju zwierzeń i mówią o swoich problemach. Właśnie to odróżnia Espace Femmes od innych ośrodków specjalistycznych. Zatrudniony jest tam również profesjonalny doradca, który pomaga kobietom w złożeniu pozwu, znalezieniu adwokata lub zakwaterowania... „Rzeczywiście zapewniamy to wszystko dzięki naszym działaniom i osobom nas wspierającym, ale ważne jest, że tutaj sposób działania jest inny” – mówi Annie Ollagnier. „Tutaj” każdy naprawdę może przyjść podyskutować, porozmawiać o konkretnym problemie, ale też o innych rzeczach. „Tutaj” jest przede wszystkim miejsce dla przyjaźni i solidarności. „Rozwiązanie problemu jest ważne, ale jest jeszcze okres »przed kryzysem i po kryzysie«. Samo wniesienie pozwu nie przyczynia się jeszcze do poprawy sytuacji” – podkreśla Annie.

Rozszerzająca się sieć i udane inicjatywy

Leader+ zapewnił środki w wysokości jednej trzeciej budżetu niezbędnego do prowadzenia ośrodka. Do końca grudnia 2006 r. potrzebne będą nowe źródła finansowania dla zapewnienia trwałości Espace Femmes. Zespół liczy na wsparcie ze strony rad regionalnych lub miejskich.

...oraz podstaw obsługi komputera

Europejska sieć programu działała równie dobrze, dzięki czemu inne miasta w pobliżu Vannes z pewnością dowiedziały się już o inicjatywie z Pays de Dinan. Przedstawiciele tej grupy odwiedzili Espace Femmes, by zdobyć informacje o funkcjonowaniu przedsięwzięcia; jest zatem możliwość, że niedługo będziemy świadkami podobnej inicjatywy w Morbihan. W międzyczasie Espace Femmes nie ustaje w zajmowaniu się potrzebami kobiet żyjących na obszarach wiejskich. Dotyczy to zwłaszcza kobiet, które mają ograniczone możliwości dojazdu. „Na początku po prostu jedziemy tam, gdzie mieszkają, organizujemy spotkania, opowiadamy o naszej inicjatywie i pozwalamy im odczuć, że nie są same ze swoimi problemami” – wyjaśnia Annie. Niedługo otwarty zostanie nowy obiekt dla społeczności Plancoët – na terenie, gdzie sieć transportowa jest wyjątkowo słabo rozwinięta.

Espace Femmes

Państwo członkowskie: Francja

Region: Bretania

Nazwa LGD: Pays de Dinan

Ludność: 95 100

Powierzchnia: 1 311 km²

Całkowity koszt projektu: 338 000 euro

UE: 130 000 euro

Inne środki publiczne: 198 000 euro

Środki prywatne: 10 000 euro

Czas trwania projektu: 2003–2005

Kontakt: Stéphanie Lagarde

Adres: Centre Pavie – 2ème étage – 22 100 Quevert

Telefon: +33 2 96 85 99 25

Faks: +33 2 96 87 41 97

E-mail: stephanie.lagarde@pays-de-dinan.org

Zdjęcia: francuska jednostka sieci krajowej

NOWE PAŃSTWA CZŁONKOWSKIE

Leader w akcji w Republice Czeskiej:

Zrzeszenie Róża (Sdružení Růže)
podąża „Drogą 5 zasad” (Cestou 5K)

Łączenie się społeczności w celu rozwiązywania wspólnych problemów i wykorzystywania potencjału ekonomicznego prowadzi również do większej spójności społecznej i lepszej jakości życia.

*Na podstawie artykułu Michala Jarolímka,
Zrzeszenie Róża, Republika Czeska*

Wprowadzenie

W 1995 r. kilka gmin miejskich położonych między Czeskimi Budziejowicami a granicą czesko-austriacką połączyło siły, aby rozwiązać wspólny problem związany z zagospodarowywaniem odpadów. Doświadczenie zdobyte w tym czasie potwierdziło tezę, że gminy mogłyby łatwiej rozwiązywać problemy, gdyby ze sobą współpracowały. Wcielenie tego stwierdzenia w życie doprowadziło do stopniowego wzrostu liczby rozwiązań, które znaleziono dla wspólnych problemów, a w rezultacie do zwiększenia liczby gmin skłonnych do nawiązania współpracy.

Mikroregion Zrzeszenie Róża (Sdružení Růže), założony w 1999 r. jako podmiot prawny, szybko przekształcił się w organizację (początkowo) nienastawioną na zysk i położył podwaliny pod partnerstwo rozwoju lokalnego. W 2000 r. przeprowadzono strategiczne badania rozwojowe w Mikroregionie Zrzeszenie Róża, zgodnie z obowiązującą wówczas wspólną metodologią, co oznacza, że przeprowadzono je przy minimalnym wykorzystaniu badań lokalnych oraz, co najważniejsze, bez żadnej realnej próby

wykorzystania poglądów i opinii społeczeństwa obywatelskiego. Dlatego też w 2003 r., kiedy w regionie zaszły znaczące zmiany (związane z nową i bardziej dostępną administracją gmin, planowanym przystąpieniem Republiki Czeskiej do UE, jak również z wyłonieniem w mikroregionie ważnych podmiotów), członkowie zrzeszenia podjęli decyzję o aktualizacji strategicznych badań rozwojowych i o jednoczesnym sporządzeniu planu działania na lata 2004–2006. To właśnie wtedy w mikroregionie dowiedziano się po raz pierwszy o działaniach typu Leader+.

Powstaje nowa LGD i strategia lokalna

Przed rozpoczęciem prac nad aktualizacją lokalnego planu działania skontaktowano się z różnymi organizacjami nienastawionymi na zysk i przedsiębiorstwami, co zaowocowało utworzeniem partnerstwa na rzecz pomocy przy planowaniu i realizacji projektów rozwojowych. W rzeczywistości zaczęła się wtedy tworzyć przyszła lokalna grupa działania. Kiedy Ministerstwo Rolnictwa ogłosiło wprowadzenie programu Leader ČR w styczniu 2004 r., zapowiedziało obowiązkowy wymóg posiadania osobowości prawnej przy składaniu wniosku o finansowanie. Ponieważ partnerstwo już istniało, uzyskanie przez Zrzeszenie Róża formalnego statusu było jedynie formalnością.

Pod koniec 2004 r. założona została Lokalna Grupa Działania Zrzeszenie Róża (Místní akční skupina Sdružení Růže), która do końca 2006 r. liczyła 17 członków reprezentujących sektor publiczny, biznesowy i *non-profit*. Pierwszym wspól-

Kursy sobotnio-niedzielne cieszą się dużym zainteresowaniem...

Pod okiem członków zespołu projektu prowadzone są warsztaty garncarskie ...

nym zadaniem LGD Zrzeszenie Róża było opracowanie programu i strategii ukierunkowanej na zajęcie się szczególnymi kwestiami lokalnymi, co zostało przeprowadzone przez zespół składający się z wybranych członków LGD. Ogólny wniosek, do którego doszedł zespół, był następujący: duża część mikroregionu boryka się z problemem migracji z obszarów wiejskich, spowodowanej bezrobociem i niskim poziomem usług (transportowych, edukacyjnych, opieki medycznej itp.). Jednocześnie zdano sobie sprawę z istniejącego potencjału regionu w zakresie działalności turystycznej. W związku z tym strategia LGD Zrzeszenie Róża polegała na próbie pogodzenia braku równowagi w regionie z posiadanym przez niego potencjałem oraz na dążeniu do poprawy jakości życia jego mieszkańców przez zapewnienie im atrakcyjnych możliwości.

W tym konkretnym przypadku atrakcyjne możliwości oznaczały każdy rodzaj działalności, który:

- zapewnia zatrudnienie odpowiednie do poziomu wykształcenia,
- pomaga w wytworzeniu wartościowych i długotrwałych relacji społecznych,
- pomaga w przezwyciężeniu problemu izolacji społeczności wiejskich,

...a także ćwiczenia rehabilitacyjne

- zapewnia mieszkańcom dodatkowe możliwości rekreacyjne.

Projekty, które scalają pięć zasad

Wyłoniony program został nazwany Cestou 5K i opierał się na 33 określonych projektach. Jego celem było włączenie do każdego z działań realizowanych w ramach projektu pięciu zasad, a mianowicie: komunikacji, ciągłości, wspólnoty, kultury i piękna, a zasady te stanowiły o sposobie jego wdrażania.

1. Dom kultury w Borovany

Miasteczko Borovany (3500 mieszkańców) było jednym z miejsc, w których zrealizowano od tamtej pory szereg projektów. Wprowadzenie programu Leader+ oznaczało, że miasto mogło rozpocząć praktyczne wdrażanie swoich pomysłów dotyczących rozwoju miejscowego zamku. Proces planowania społecznego został zainicjowany na początku 2004 r. na Forum Borovany, na którym mieszkańcy i przedstawiciele władz miejskich porozumeli się w sprawie budowy domu kultury, przeznaczonego dla rozmaitych grup docelowych i działań realizowanych przez nie na rzecz społeczności. Powstały w rezultacie projekt, noszący nazwę „Nowe ze starego”, ukierunkowany był na naprawę dachów i remont elewacji, przebudowę wewnątrz, wymianę instalacji elektrycznej, malowanie i inne dodatkowe prace budowlane. W rezultacie odnowiono budynek, w którym kiedyś mieściło się kino, a także przebudowano kilka pomieszczeń, włącznie z kuchnią, w jednym z budynków należących do kompleksu zamkowego. Prowadzone są tam obecnie warsztaty garncarskie, wykorzystywane w ramach kolejnego powiązanego projektu (czytaj o nim poniżej), wygospodarowano również niewielkie pomieszczenie klubowe i salę spotkań społeczności lokalnej.

Od września 2005 r. do czerwca 2006 r. w domu kultury (mieszczącym się w budynku byłego kina) przeprowadzono szereg działań na rzecz społeczności. Były to między innymi występy teatralne dla przedszkolaków i uczniów szkół podstawowych, spotkania organizacyjne w sprawie wyjazdów do

Japonii, USA i Czeczenii, koncerty szkolne, regularne pokazy filmów dla miejscowych przedszkoli i szkół podstawowych oraz comiesięczne projekcje filmowe zorganizowane przez klub miłośników kina. Członkowie klubu seniora oraz matki z małymi dziećmi miały możliwość uczestniczenia w cotygodniowych sesjach ćwiczeń pod nadzorem wykwalifikowanego trenera (zawodowego terapeuty). Koszty projektu objęły wyposażenie pomieszczenia klubowego i sali spotkań społeczności lokalnej, zakup sprzętu niezbędnego do wyświetlania filmów wideo i DVD w sali kinowej oraz do wystawiania spektakli teatralnych, a także wynagrodzenie dla trenera i administratora domu kultury. W tym samym czasie w ramach projektu wypracowano system zarządzania w celu zapewnienia domowi kultury długoterminowej stabilności.

2. „Warsztat Podzámčí”

„Warsztat Podzámčí” jest projektem związanym z Domem Kultury w Borovany; założeniem jest ułatwienie kontaktów pomiędzy różnymi grupami interesu i grupami społecznymi, zwłaszcza w celu pomocy przy społecznej integracji niepełnosprawnych obywateli oraz zapewnienia bodźca dla nowych grup i nowych rodzajów działalności. Ma on ścisłe związki z zamkiem w Borovany i jest elementem strategii Cestou 5K. Za projektem stoi stowarzyszenie Nazaret (związane z Kościołem), które prowadzi ośrodek dziennego pobytu dla niepełnosprawnych i upośledzonych mieszkańców Borovany i okolic. W projekcie uwzględniono również warsztaty garncarskie dla pacjentów ośrodka dziennego pobytu, organizowane w jego pobliżu, a ponadto centrum pomocy społecznej, prowadzone przez trzech członków zespołu projektu.

Do tej pory przy realizacji projektu „Warsztat Podzámčí” zaobserwowano dużo większe (od przewidywanego) zapotrzebowanie na kursy sobotnio-niedzielne, w tym zajęcia z garncarstwa, wyrobu lalek, wyplatania koszy, kaligrafii, malowania na jedwabiu, batiku, wyrobu ozdób choinkowych, wypieku ciast itd. Organizowane są oprócz tego regularne spotkania, w trakcie których uczestnicy wspólnie gotują i pieką, a także różne seminaria i wystawy. W ramach projektu klub seniora w Borovany opracował i wydał książkę kucharską „Recepty našich babiček” (Przepisy naszych babć). Mimo że projekt został zakończony w czerwcu 2006 r., działania będą kontynuowane ze względu na duże zainteresowanie ze strony mieszkańców.

Państwo członkowskie: Republika Czeska

Region, okręg: południowe Czechy

Nazwa LGD: Sdružení Růže

Ludność: 22 933

Powierzchnia: 695 km²

Dom Kultury w Borovany

Całkowity koszt projektu: 11 310 euro

UE: 9 048 euro

Inne środki publiczne: 2 262 euro

Czas trwania projektu: wrzesień 2005 – czerwiec 2006

Kontakt: Dr Stanislav Malík

Adres: Branka 588 374 01 Trhové Sviny

Telefon: +420 736 711 253

Faks: + 420 387 981 550

E-mail: starosta@borovany-cb.cz

Internet: www.borovany-cb.cz

Warsztat Podzámčí

Całkowity koszt projektu: 14 739 euro

UE: 11 791 euro

Inne środki publiczne: 2 948 euro

Czas trwania projektu: wrzesień 2005 – czerwiec 2006

Kontakt: Karel Filip

Telefon: +420 736 711 253

Faks: +420 386 321 577

E-mail: domecek.ts@quick.cz

Zdjęcia: Sdružení Růže

Warsztaty grupowe pomagają poznać nowe metody pracy...

...a podsumowywane są za pomocą analizy SWOT

Doświadczenia nabyte podczas przygotowań do nowej osi Leader

Dwie lokalne grupy działania z siedzibą w regionie środkowych Czech, LGD Podlipansko i LGD Vyhličky, stanowią dobry przykład pracy zespołowej i wykorzystania metod opierających się na społeczności lokalnej przy zakładaniu LGD i tworzenia możliwości rozwojowych.

Na podstawie artykułu Jana Fiali, moderatora LGD, e-Consulting, Republika Czeska

Wprowadzenie

Po pierwszej serii programów typu Leader w latach 2002–2003 – działanie typu Leader zostało w Republice Czeskiej włączone do programu rozwoju regionalnego 2004–2006 (po przystąpieniu do UE). W okresie 2005–2006 wybrano dziesięć LGD, program zdobywania kwalifikacji zaś [odpowiadający schematowi I, przyp. tłum.], realizowany w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Obszarów Wiejskich i Rolnictwo Wielofunkcyjne, funkcjonuje bardzo dobrze. Kryteria selekcji w odniesieniu do programu umożliwiają uczestnictwo dużej liczbie podmiotów, do których należą stowarzyszenia biznesowe, organizacje nienastawione na zysk, mikroregiony będące stowarzyszeniami gmin, a także LGD nastawione na tworzenie możliwości rozwojowych i doskonalenie umiejętności zawodowych.

Z racji iż program zdobywania kwalifikacji w przypadku wielu LGD w nowych państwach członkowskich wchodzi w interesujący (środkowy) etap, przykład ten ma w założeniu nie tylko inspirować, ale również wywołać zainteresowanie nowymi metodami pracy, które nie tylko umożliwiają wprowadzenie oszczędności, ale ułatwiają też realizację celów zintegrowanego funkcjonalnego partnerstwa w dużo większym stopniu niż przy zastosowaniu metod tradycyjnych.

Obie lokalne grupy działania, LGD Podlipansko i LGD Vyhličky, wykorzystały środki Leader+ na utworzenie swoich LGD ze znakomitą skutecznością, chociaż w różnym czasie. W obu przypadkach wykorzystano kwotę w wysokości około 630 tys. koron czeskich (20 tys. euro), stanowiącą górny pułap środków dostępnych na realizację programu zdobywania kwalifikacji.

Tło i proces

Decyzję w sprawie utworzenia LGD Podlipansko na obszarze obejmującym trzy mikroregiony oraz miasto Kostelec nad Cernými lesy podjęto w maju 2005 r. z inicjatywy zrzeszenia gmin regionu Pecky. Region ten, położony niedaleko Pragi i zamieszany przez około 31 tys. osób, borykał się z wieloma problemami stojącymi przed obszarami wiejskimi położonymi w pobliżu miasta stołecznego.

Proces zakładania LGD oraz opracowywania strategii został zaplanowany i zrealizowany przy pomocy z zewnątrz, a koszty związane z utworzeniem LGD oraz opracowaniem

zintegrowanej strategii zostały pokryte ze środków budżetowych zrzeszeń gmin miejskich i miast.

W tym samym czasie LGD Vyhličky, założona pod koniec 2004 r. jako organizacja nienastawiona na zysk, usiłowała zmierzyć się z podstawowymi trudnościami pracy w zespole. Region ten, zamieszany przez około 30 tys. mieszkańców, rozpościera się na północ od Pragi i obejmuje sporą część chronionego obszaru wiejskiego Kokořínsko. Stamtąd już niedaleko do regionu uprawy winorośli Mělník. Wiele problemów, z którymi boryka się LGD, nie różni się od trudności spotykanych w innych regionach. Są one spowodowane m.in. brakiem wiary we własne możliwości, nieumiejętnością porozumienia się wewnątrz grupy, jak również tendencją do postrzegania programu Leader jedynie jako jednego z wielu dostępnych źródeł zapewniających dotacje. Sytuacja ta doprowadziła do podjęcia decyzji o restrukturyzacji LGD w celu zdobycia nowych pomysłów i zaangażowania nowych osób.

Łączenie ludzi jako jedna z metod budowania LGD

Przy tworzeniu LGD Podlipansko i „przebudowie” LGD Vyhličky w obu regionach zastosowano podejście oparte na metodzie zespołowej z elementami społecznymi. Takie samo podejście wypróbowano już poprzednio (z powodzeniem) w odniesieniu do innych LGD, zwłaszcza pierwszych tworzonych w regionie Vysočina w 2004 r. – LGD Most Vysočiny oraz LGD Jemnicko. W obu przypadkach brak zaangażowania w życie okolicy zarówno ze strony miejscowej ludności, jak i organizacji *non-profit* był bardzo odczuwalny.

Zrozumieć podejście Leader...

Pierwszy etap polegał na zrozumieniu Leadera jako metody, a nie programu oraz uświadomieniu sobie znaczenia skutków, jakie może on wywołać w perspektywie długoterminowej. Chodziło również o docenienie wartości, jaką reprezentują ludzie pracujący razem, w odróżnieniu od koncentrowania się jedynie na dostępnych środkach finansowych. Po poszczególnych sesjach szkoleniowych, przeznaczonych dla burmistrzów i innych zainteresowanych stron, dużo czasu poświęcono na udzielanie odpowiedzi na pytania. Przekazaną w ten sposób wiedzę uzupełniła szeroko zakrojona kampania informacyjno-promocyjna,

mająca na celu zebranie wszystkich podmiotów zainteresowanych pracą na rzecz rozwoju regionu.

W ślad za tymi działaniami przeprowadzono warsztaty dla społeczności lokalnej. O ile w Podlipansko (grupa nosiła jeszcze wtedy taką nazwę) każdy dorosły obywatel regionu otrzymał zaproszenie do współpracy, o tyle w obszarze Vyhlídky za uczestnictwo lokalnych aktywistów odpowiedzialni byli miejscowi burmistrzowie. Wyznaczone zostały miejsca spotkań, aby umożliwić udział wszystkim zainteresowanym – pięć na obszarze Podlipansko i cztery na terenie przyszłej grupy Vyhlídky. Liczba uczestników spotkań wynosiła średnio 15–30 osób, pozornie zaś małą frekwencję rekompensowała jakość uczestników oraz udział przedstawicieli różnych sektorów. W obu przypadkach w spotkaniach udział wzięli przedsiębiorcy, prywatni rolnicy oraz przedstawiciele organizacji nienastawionych na zysk i reprezentanci inicjatyw obywatelskich.

Warsztatom społecznym przyświecały trzy główne cele, które miały zostać następnie zrealizowane za pośrednictwem dwóch niezależnych procesów. Pierwszy proces polegał na burzy mózgów, służącej określeniu niedostatków regionu. Ćwiczenie, zakończone wspólnym podsumowaniem, przeprowadzono w kilku grupach w obecności moderatorów. Drugi proces polegał na wyłonieniu liderów, czyli osób mających świeże pomysły i całościową wizję rozwoju regionu. Na zakończenie uczestnicy zapoznali się z podejściem Leader, aby przekonać się, w jaki sposób można je wykorzystać przy wdrażaniu ich pomysłów i jak mogliby ze sobą współpracować.

...aby utworzyć funkcjonujące partnerstwo

Następnym etapem było zaproszenie najbardziej aktywnych uczestników, z uwzględnieniem udziału wszystkich sektorów (publicznego, prywatnego i obywatelskiego), do wspólnej pracy w zespole, przy czym uczestnicy mieli rozpocząć od oceny i podsumowania rezultatów warsztatów. Inne zainteresowane podmioty z regionu, do tej pory niezaangażowane w proces, również zostały zaproszone do współpracy. Należały do nich ważne firmy i instytucje, które w opinii grupy odgrywają istotną rolę w rozwoju regionu. Na przykład na spotkaniu grupy Vyhlídky pojawił się przedstawiciel chronionego obszaru wiejskiego Kokořínsko. Następnie utworzono zespół, którego zadaniem było opracowanie zasad oraz zintegrowanej strategii z zastosowaniem analizy SWOT. Strategia miała uwzględniać priorytety i działania uznane za odpowiadające lokalnym potrzebom, określonym w zatwierdzonym planie. Jeszcze przed ukończeniem strategii zespół Podlipansko przekształcił się w LGD (przyjmując formę organizacji nienastawionej na zysk), co stanowiło wyraźny dowód, iż zastosowane podejście miało charakter oddolny.

Rezultaty społecznych warsztatów i wyniki analizy SWOT posłużyły LGD Vyhlídky za punkt wyjścia do opracowania własnej strategii. Prace te były kontynuowane w trakcie zgromadzenia ogólnego zrzeszenia, kiedy to przyjęto 10 nowych członków i dzięki wypracowanym sposobom dokonano zmian w składzie kierownictwa.

W obu przypadkach utworzenie LGD odbyło się bezkonfliktowo dzięki przeprowadzonym działaniom przygotowawczym: pracy zespołowej według ustalonych reguł, podejmowaniu decyzji opartym na konsensusie, wzajemnym szacunku i wysłuchiwanie opinii innych. W przypadku LGD Vyhlídky środki finansowe zapewnione przez Leader zostały wykorzystane na jej reorganizację oraz przygotowanie strategii, podczas gdy w LGD Podlipansko dotację z Leadera wykorzystano na zatrudnienie rzeczownika prasowego,

stworzenie witryny internetowej oraz przeszkolenie nowego kierownika.

...i osiągać dalsze sukcesy

W ramach podsumowania warto wspomnieć, że obie LGD mimo braku środków w dalszym ciągu prowadzą aktywną działalność. W ramach trzeciego programu Leader dostępnego w Republice Czeskiej (wraz z programami Leader+ i Leader ČR) finansowanego przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, obie LGD z powodzeniem realizują na swoim terenie projekty Leader o wartości około 143 tys. euro (4 mln koron czeskich).

W Podlipansko jest to projekt noszący nazwę „Leader tworzy liderów”, wdrażany w ramach tematu „Jakość życia”, Vyhlídky zaś realizuje projekt pod nazwą „Turystyka z przysgodami”, którego strategia ukierunkowana jest na „najlepsze wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturalnych”.

Sposób na zmianę

Państwo członkowskie: Republika Czeska

Region: środkowe Czechy

Nazwa LGD: Vyhlídky, o.s.

Ludność: 29 575

Powierzchnia: 30 773 km²

Całkowity koszt projektu: 580 000 koron czeskich

UE: 17 000 euro

Czas trwania projektu: sierpień 2005 – luty 2006

Kontakt: Galina Čermáková, Jan Fiala

Adres: Nebužely 92, 277 34 Nebužely

Telefon: +420 315 694 005, +420 602 704 525

Faks: +420 315 694 005

E-mail: agconsult@seznam.cz

jan.fiala@ecic.cz

Leader Podlipansko Szkoła partnerstwa

Państwo członkowskie: Republika Czeska

Region: środkowe Czechy

Nazwa LGD: MAS Podlipansko, o.p.s.

Ludność: 31 090

Powierzchnia: 36 563 ha

Całkowity koszt projektu: 630 000 koron czeskich

UE: 20 000 euro

Inne środki publiczne: 4000 euro

Czas trwania projektu: maj 2005 – styczeń 2006

Kontakt: Markéta Pošíková

Adres: Tr. Jana Švermy 141, 289 11 Pečky

Telefon: +420 321 785 051, +420 602 578 297

Faks: +420 321 785 054

E-mail: info@podlipansko.czwww.podlipansko.cz

Zdjęcia: E. consulting, fej.

Seminarium „Leader w nowych państwach członkowskich”, zorganizowane przez Obserwatorium Leader+ 13–17 listopada 2006 r. w Tihany (nad Balatonem) na Węgrzech

Wprowadzenie

Seminarium „Leader w nowych państwach członkowskich” odbyło się 13–17 listopada w Tihany, mieście położonym nad Balatonem w środkowym Kraju Zadunajskim na Węgrzech. Po raz pierwszy seminarium Obserwatorium Leader+ zostało zorganizowane w nowym państwie członkowskim, stanowiąc jednocześnie platformę wymiany doświadczeń pomiędzy osobami zaangażowanymi w Leader, szczególnie pochodzącymi z nowo przyjętych krajów UE. Tymczasem uczestnicy przybyli nie tylko z krajów „dwudziestki piątki”, ale również z Rumunii, Bułgarii i Chorwacji. Dzięki temu w trakcie seminarium niemal 300 uczestników (w tym lokalne grupy działania, jednostki sieci krajowej i instytucje zarządzające, a także nieformalne sieci wiejskie) miało możliwość podzielenia się swoimi doświadczeniami i zadawania pytań dotyczących wdrażania programu Leader.

Najważniejszą grupą docelową tego seminarium były LGD – zarówno te działające już od jakiegoś czasu, jak i dopiero tworzone – w nowych państwach członkowskich. Aby zapewnić skuteczny i optymalny program obejmujący rozmaite sesje i minisesje plenarne, Obserwatorium Leader+ wcześniej zwróciło się do przyszłych uczestników z prośbą o sugestie w celu zagwarantowania treści odpowiadających oczekiwaniom, a tym samym – wysokiego poziomu satysfakcji. W rezultacie główne tematy poruszane na seminarium koncentrowały się na przekazywaniu praktycznych informacji dotyczących metody Leader przez dzielenie się wiedzą i wymianę doświadczeń. Dzięki temu uczestnicy mieli możliwość zdobycia informacji na temat innowacyjnego podejścia do wdrażania osi Leader, tworzenia strategii i projektów, a także zidentyfikowania potencjalnych partnerów do przyszłej współpracy ponadnarodowej.

Poza tematami i zagadnieniami (patrz niżej) poruszonymi w trakcie trzydniowego seminarium uczestnicy mieli dodatkową możliwość tworzenia sieci kontaktów i zdobywania informacji w przestrzeni, w której zorganizowano wystawę. Jedną z jej części została poświęcona Leader i rozwojowi obszarów wiejskich, a składały się na nią stoiska jednostek sieci krajowej i instytucji zarządzających państw UE-25. Odwiedzający mogli uzyskać informacje dotyczące poszczególnych programów krajowych (główne cechy oraz stan zaawansowania) oraz zapoznać się z przykładami

José Manuel Sousa Uva, dyrektor ds. programów rozwoju obszarów wiejskich w DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Komisji Europejskiej, wygłasza przemówienie inauguracyjne

Profesor Eero Uusitalo, sekretarz generalny Komitetu ds. Polityki Wiejskiej i przewodniczący Stowarzyszenia Działalności na Terenach Wiejskich Finlandii, przekazuje zebrany najważniejsze przesłanie

Jean-Michel Courades, DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, w czasie dyskusji

Profesor Dietrich Fürst podkreślił znaczenie „lokalnego sprawowania rządów”

Profesor Michael Dower z Prepare – Partnerstwo dla Wsi Europejskiej wyjaśnia znaczenie łączenia różnych poziomów programów terytorialnych

Robert Lukesch (ÖAR) i Bernd Schuh (ÖIR) zastanawiają się nad przeszłością

dobrych praktyk na poziomie lokalnym. Można było również uzyskać wyjaśnienia dotyczące specyficznych procedur, obowiązujących na przykład w zakresie współpracy. Inna część wystawy poświęcona była tworzeniu sieci kontaktów i wymianie, odwiedzającym umożliwiono zaś dostęp do narzędzia poszukiwania partnerów, tzw. punktu wymiany, gdzie LGD mogły promować swoje produkty i usługi, a także do stanowisk, przy których można było zasięgnąć porady ekspertów.

Stan obecny i duch Leader

Uczestników przywitał na sesji plenarnej José Manuel Sousa Uva, dyrektor ds. programów rozwoju obszarów wiejskich w DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Komisji Europejskiej, który przedstawił podsumowanie doświadczeń Leader w Unii Europejskiej. Następnie Adám Ficsor, sekretarz stanu w węgierskim Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, zapoznał zebranych z obecną sytuacją dotyczącą wdrażania Leader na Węgrzech. Jean-Michel Courades z Komisji Europejskiej dokonał szczegółowej prezentacji na temat różnych sposobów, w jakie podejście Leader może być włączane w główny nurt programów rozwoju obszarów wiejskich, finansowanych ze środków EFRROW.

Trzy kolejne prezentacje starały się przybliżyć ducha metody Leader. Profesor Eero Uusitalo, sekretarz generalny Komitetu ds. Polityki Wiejskiej i przewodniczący fińskiego Stowarzyszenia Działalności na Terenach Wiejskich, zajął się kwestią udanego wprowadzania Leadera do głównego nurtu polityki. Najważniejsze przesłanie profesora do zebranych dotyczyło faktu, że w świetle fińskich doświadczeń narzędzie Leader powinno być postrzegane jako stałe, a nie tymczasowe narzędzie rozwoju obszarów wiejskich. Przy podsumowaniu wniosków profesor Uusitalo podkreślił znaczenie istnienia organu koordynującego, odpowiedzialnego za wdrażanie polityki wiejskiej, konieczności podejmowania ryzyka, odgórnego podejścia przy inicjowaniu procesu wprowadzania do głównego nurtu polityki, odpowiednich powiązań na wszystkich poziomach działania, właściwie zaplanowanych i dostatecznie długofalowych działań, jak również utrzymywania przez LGD bliskich kontaktów ze swoimi obszarami wiejskimi.

Następnie profesor Dietrich Fürst z Uniwersytetu w Hanowerze w Niemczech przedstawił teoretyczne wprowadzenie do zagadnienia lokalnego sprawowania rządów, które posiada następujące cechy: zbiór instytucji, uzgodniony zestaw reguł i konwencji, tworzenie sieci kontaktów pomiędzy różnymi uczestnikami oraz koordynacja przez nieformalne kontakty i osiągnięcie porozumień. Przesłanie tego wystąpienia było następujące: tradycyjne struktury instytucjonalne nie są zdolne do zajmowania się trwałością i zrównoważonym charakterem działań, lokalne zaś

Wiejska fundacja przyciąga uwagę przechodniów

sprawowanie rządów może oferować nowe sposoby rozwiązywania lokalnych problemów, należy jednak poświęcić więcej uwagi jego wdrażaniu, tak by umożliwiło ono rozstrzygnięcie lokalnych konfliktów.

Niemniej jednak nowe sposoby sprawowania rządów przyczyniają się do eksperymentowania, zmiany mentalności i postaw, a także do postrzegania świata i lokalnych problemów w innym świetle.

Jako następny głos zabrał profesor Michael Dower z Prepare – Partnerstwo dla Wsi Europejskiej, który mówił o sposobie, w jaki Leader połączył podmioty na różnych szczeblach programów terytorialnych oraz programy między sobą. Mówca wyjaśnił również, w jaki sposób pomaga to różnym grupom Leader proponować społecznościom lokalnym najróżniejsze innowacyjne i zrównoważone sposoby rozwoju realizowane na obszarach wiejskich. Profesor podkreślił również znaczenie wsparcia udzielanego w tym zakresie przez organa administracji.

Robert Lukesch (ÖAR, Austria) i Bernd Schuh (ÖIR, Austria) wypowiedzieli się na temat wniosków wyciągniętych z realizacji Leadera w przeszłości oraz przedstawili wstępne pomysły dotyczące przygotowania się na przyszłość. Najważniejsze przesłanie, które przekazali nowym państwom członkowskim, brzmi: Leader będzie tym, co z niego zrobisz! Było to jednocześnie wprowadzenie do minisесji plenarnej na temat „Tworzenie zdolności organizacyjnych instytucji”. Mówcy zarysowali kontekst dla później dyskutowanych cech Leader: partnerstwa terytorialnego, podejścia oddolnego, współpracy i tworzenia sieci kontaktów itp., a także wykazali, jak ważne są to kwestie, jeśli LGD ma stać się siłą napędową rozwoju obszarów wiejskich. Podkreślili oni również znaczenie nabywania i rozwijania tych elementów metody Leader na poziomie LGD, a także wyrazili pogląd, że w tym procesie rzeczą najwyższej wagi jest angażowanie się w regionalne, krajowe i europejskie sieci Leader.

Tworzenie zdolności organizacyjnych instytucji i zdolności rozwojowych

Podczas czterech minisесji plenarnych wykorzystano różne przykłady doświadczeń z przyszłości i planów na przyszłość, przeanalizowano także zagadnienie „tworzenia instytucji”. Te minisесje miały za zadanie dostarczyć zebranym odpowiednie przykłady odzwierciedlające różne modele orga-

nizacji i zarządzania programami oraz ułatwić dyskusję. Każda minisесja plenarna obejmowała taki sam program i koncentrowała się na zakresie odpowiedzialności i roli administracji poszczególnych szczebli w odniesieniu do takich zadań, jak zakładanie sieci krajowych, wybór LGD, kwestie płatności, wybór projektów i związane z nim procedury, a także wzmocnienie roli lokalnych mieszkańców.

Minisесje plenarne na temat tworzenia możliwości rozwojowych były kilkakrotnie powtórzone w ciągu dwóch dni i dotyczyły pięciu różnych tematów: czym jest LGD, w jaki sposób LGD działa na poziomie lokalnym, tworzenie sieci, ocena LGD oraz przykłady dobrej praktyki, przy czym niektóre tematy omawiano tylko na jednej sesji. Przykładowo na sesji dotyczącej LGD uczestnicy mogli dowiedzieć się, w jaki sposób LGD tworzy strategię terytorialną, staje się narzędziem sprawowania rządów lub siłą napędową rozwoju obszarów wiejskich, podchodzi do kwestii tworzenia partnerstwa i radzi sobie z zagadnieniami prawnymi, a także w jaki sposób rzeczywiście realizuje strategię rozwoju lokalnego. W trakcie pozostałych sesji uczestnicy zapoznali się z praktycznymi informacjami dotyczącymi tworzenia sieci Leader oraz technikami samooceny, a także z dobrymi praktykami stosowanymi przy realizacji strategii rozwoju terytorialnego na podstawie metodologii i kryteriów Leader oraz z kwestiami dotyczącymi współpracy ponadnarodowej.

Wnioski końcowe

Ostatnim punktem sesji końcowej było wystąpienie Jeana-Michela Couradesa, którego wnioski można podsumować w sposób następujący:

- Drugie seminarium poświęcone metodzie Leader (po Targach Współpracy w czerwcu 2005 r.) faktycznie umożliwiło przeprowadzenie dyskusji i wymianę doświadczeń na temat aspektów metody Leader związanych z procesem instytucjonalnym, a zwłaszcza na temat podejścia oddolnego, partnerstwa, tworzenia sieci kontaktów i nawiązywania współpracy. W tym względzie cele seminarium zostały osiągnięte.
- Do chwili obecnej podejście Leader sprawdziło się na wszystkich rodzajach obszarów wiejskich, bez względu na panujące tam warunki społeczno-ekonomiczne czy

Minisesje plenarne zostały bardzo docenione za dogłębną analizę

Ułatwianie współpracy ponadnarodowej w nowych państwach członkowskich

też podejście do kwestii sprawowania rządów. Szczególna sytuacja obszarów wiejskich w nowych państwach członkowskich zmusi je tym samym do poszukiwań i znalezienia nowych sposobów wdrażania podejścia Leader.

- W dalszym ciągu potrzebna jest bardziej otwarta dyskusja na temat tworzenia sieci kontaktów i współpracy w kontekście nowego okresu programowania.
- Strategicznym aspektem metody Leader – takim jak innowacyjność, podejście terytorialne i integracja – również należy poświęcić uwagę, pamiętając o potrzebach lokalnych grup działania, które przygotowują własne strategie rozwoju lokalnego na okres programowania 2007–2013. Możliwości zastosowania Leader w ramach osi „Środowisko i zarządzanie gruntami”, co zostało niejako pominięte w propozycjach państw członkowskich, również mogłyby być przedmiotem dyskusji.
- W odniesieniu do administracyjnego wdrażania osi Leader wymiana doświadczeń dotyczących kryteriów wyboru LGD również mogłaby okazać się użyteczna, zanim rozpocznie się wdrażanie nowych programów.

Węgierskie centrum Leader podkreśla wagę wsparcia lokalnego

Wszystkie materiały dotyczące seminarium, włącznie z wnioskami pochodzącymi z minisesji plenarnych, przekazany podczas końcowej sesji plenarnej, są dostępne w dziale „Wydarzenia” na stronie internetowej Leader: <http://ec.europa.eu/leaderplus>.

Leader+ Magazine

Leader+ Magazine jest publikowany trzy razy do roku przez Obserwatorium Obszarów Wiejskich.

Leader (Powiązania między działaniami na rzecz rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich) jest inicjatywą wspólnotową uruchomioną przez Komisję Europejską i koordynowaną przez jej Dyрекcję Generalną ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (Jednostka F.3). Treść Leader+ Magazine nie zawsze odzwierciedla poglądy instytucji Unii Europejskiej.

Zespół redakcyjny: Europejskie Obserwatorium Obszarów Wiejskich

Osoba odpowiedzialna prawnie: Josefine Loriz-Hoffmann, Komisja Europejska, DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, Jednostka F.3, rue de la Loi 130, B-1040 Bruksela

Autorzy artykułów w tym numerze: jednostki sieci krajowej Leader+ oraz lokalne grupy działania

Zdjęcia: prawa autorskie do zdjęć posiada Komisja Europejska, chyba że na zdjęciu zaznaczono inaczej

Zdjęcie na okładce: Tihany, Węgry

Leader+ Magazine jest publikowany w dwudziestu dwóch oficjalnych językach Unii Europejskiej w nakładzie 37 925 egz.

Dodatkowych informacji udziela: Leader+ Contact Point, rue du Marteau 81, B-1000 Bruksela. Tel.: +32 2 235 20 20, Faks: +32 2 280 04 38, E-mail: contact.point@leaderplus.org, Internet: <http://ec.europa.eu/leaderplus>

© Wspólnoty Europejskie, 2007
Przedruk dozwolony pod warunkiem podania źródła.

Tekst ukończono w grudniu 2006 r.

Printed in Italy

WYDRUKOWANO NA PAPIERZE NIEBIELONYM

Aby otrzymać dodatkowe egzemplarze Leader+ Magazine

należy wysłać e-mail na adres: contact.point@leaderplus.org lub przesłać zamówienie faksem lub listownie, podając dokładne dane oraz liczbę egzemplarzy i potrzebną wersję językową, na adres:

Leader+ Contact Point
81, rue du Marteau
B-1000 Bruksela
Belgia
Tel.: +32 2 235 20 20
Faks: +32 2 280 04 38

Można również zamówić prenumeratę publikacji Leader+. Aby dopisać swoje nazwisko do listy adresowej, należy się zarejestrować on-line, używając formularza, który jest dostępny pod następującym adresem internetowym: <http://ec.europa.eu/leaderplus>.

Profil Leader+

Nazwa

Leader (Powiązania między działaniami na rzecz rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich)

Typ programu

Inicjatywa wspólnotowa

Obszary docelowe

Leader+ jest zorganizowany wokół trzech działań:

- Działanie 1 – Wspieranie zintegrowanych strategii rozwoju terytorialnego o charakterze pilotażowym, opartych na inicjatywach oddolnych.
- Działanie 2 – Wspieranie współpracy między terytoriami wiejskimi.
- Działanie 3 – Tworzenie sieci kontaktów.

Priorytetowe tematy strategiczne

Tematy strategiczne programu Leader+, określone przez Komisję:

- Jak najlepsze wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych, w tym wzmacnianie walorów danych terenów;
- Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich;
- Zwiększanie wartości produktów lokalnych, zwłaszcza przez ułatwianie małym jednostkom produkcyjnym dostępu do rynków przez wspólne działania;
- Wykorzystywanie nowej wiedzy i nowych technologii do zwiększania konkurencyjności produktów i usług na obszarach wiejskich.

Beneficjenci pomocy i kwalifikujące się projekty

Pomoc finansowa w ramach Leader+ jest przyznawana partnerstwom oraz lokalnym grupom działania (LGD) – zrzeszającym przedstawicieli sektora publicznego i prywatnego oraz instytucji o charakterze niezarobkowym – których celem jest wdrażanie programów rozwoju lokalnego na swoich obszarach. Leader+ ma pomóc mieszkańcom obszarów wiejskich w rozwijaniu długoterminowego potencjału ich regionu. Promuje wdrażanie wysokiej jakości, zintegrowanych, i oryginalnych strategii na rzecz zrównoważonego rozwoju, a także zachęca do współpracy krajowej i ponadnarodowej. Finansowanie jest przyznawane – zgodnie z podejściem selektywnym – ograniczonej liczbie obszarów wiejskich w celu najskuteczniejszego skoncentrowania zasobów Wspólnoty na najbardziej obiecujących strategiach lokalnych. Procedury wyboru są otwarte i szczegółowe.

W ramach każdego programu rozwoju lokalnego finansowane mogą być projekty indywidualne, jeśli są zgodne ze strategią lokalną. Finansowane w ramach Leader+ mogą być wszystkie projekty kwalifikujące się do finansowania w ramach Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR), Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS).

Na poziomie decyzyjnym LGD partnerzy gospodarczy i społeczni oraz stowarzyszenia muszą stanowić co najmniej 50% partnerstwa lokalnego.

Okres trwania programu

2000–2006

Dotacja wspólnotowa

Całkowity budżet przeznaczony na programy wynosi 5046,5 mln euro, z czego 2106,3 mln euro (2143,5 mln po indeksacji w połowie okresu) pochodzi z Sekcji Orientacji EFOGR, a pozostałą część stanowią wkłady publiczne i prywatne.